

12652.

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İŞLETME BİLANÇOLARINDA
YENİDEN DEĞERLEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SERVET ÖNAL

ADANA

1987

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa No

GİRİŞ	I
1.YENİDEN DEĞERLEMENİN KAVRAM VE TANIMI	1
1.1.Yeniden Değerleme Kavramı	1
1.2. Yeniden Değerlemenin Tanımı	5
2. YENİDEN DEĞERLEMENİN GEREKÇELERİ VE TARİHÇESİ	8
2.1. Yeniden Değerlemenin Gerekçeleri	8
2.2. Yeniden Değerlemenin Tarihçesi	10
3.YENİDEN DEĞERLEMENİN YARAR VE SAKINCALARI	12
3.1. Yeniden Değerlemenin Yararları	12
3.1.1. Mali Tabloların Düzelttilmesini Sağlar	12
3.1.2. Yeteri Oranda Amortisman Ayırmak Suretiyle Sabit Kıymetlerin Otofinsmanını Sağlar	13
3.1.3. Gerçek Maliyet Değeri Belirlenmesini, Uygun kar Dağıtımı Yapılabilmesini ve Doğru Oranda Vergi Ödenmesini Sağlar	15
3.1.4. Yeterli Miktarda Kredi veya Sigorta Tazminatı Alabilmeyi Mümkün Kılar	18
3.1.5. Farklı Dönemler Ya da Benzer İşletmeler Arasında Sağlıklı Karşılaştırmalar Yapabilmeyi Sağlar ...	19
3.1.6. Millî Ekonomi Açısından Doğru Gelir Hesaplamaları ve Kalkınma Planları Hazırlamayı Mümkün Kılar ..	19
3.1.7. Uzun Dönemde Makro Ekonomik Yararlar Sağlar	20
3.2. Yeniden Değerlemenin Sakıncaları	22
4.YENİDEN DEĞERLEMENİN YAPILMA ŞEKİLLERİ	24
4.1. Kapsam Yönünden Yapılma Şekilleri	24
4.1.1. Genel veya Kısmi Yeniden Değerleme	24

4.1.2. Bir Defalık veya Sürekli Yeniden Değerleme	24
4.1.3. Zorunlu veya isteğe Bağlı Yeniden Değerleme	25
4.1.4. Vergilendirilen veya Vergiden Muaf Yeniden Değerleme	25
4.2. Değerleme Yönünden Yapılma Şekilleri	26
4.2.1. Takdir Yöntemi	26
4.2.2. Katsayı Yöntemi	27
4.2.3. Karma Yöntem	28
5. YENİDEN DEĞERLEMENİN ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEKİ UYGULAMALARI ..	29
5.1. Fransa'daki Uygulama	29
5.2. Almanya'daki Uygulama	31
5.3. Brezilya'daki Uygulama	31
5.4. Japonya'daki Uygulama	32
5.5. Diğer Ülkelerdeki Uygulama	33
6. TÜRKİYE'DE YENİDEN DEĞERLEME VE UYGULAMALARI	34
6.1. Kapsamı	34
6.1.1. Mükellefler Yönünden Kapsamı	34
6.1.1.1. Yeniden Değerleme Yapmaları İhtiyari Olan Mükellefler	35
6.1.1.2. Yeniden Değerleme Yapmaları Zorunlu olan Mükellefler	35
6.1.1.3. Yeniden Değerleme Kapsamı Dışında Bırakılan Mükellefler	35
6.1.2. İktisadi Kıymetlerin Cins ve Değerleri Açısından Kapsamı	36
6.1.2.1. Yeniden Değerlemeye Tabi İktisadi Kıymetler	36
6.1.2.2. Yeniden Değerleme Kapsamı Dışında Bırakılan İktisadi Kıymetler	37
6.2. Yeniden Değerlemenin Uygulama Şekli	37
6.3. Yeniden Değerleme Artışının Hesaplanması ve Sermayeye İlavesinin Vergi Kanunları Açısından Etkileri	41

6.3.1. Yeniden Değerleme Artışının Hesaplanması	41
6.3.2. Hesaplanan Yeniden Değerleme Artışının Sermayeye İlavésinin Vergi Kanunları Açısından Etkileri ..	45
6.3.2.1. Gelir Vergisi Kanunu Açısından	45
6.3.2.2. Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından	46
6.4. Yeniden Değerleme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi..	47
6.4.1. Yeniden Değerleme Artışının Muhasebeleştirilmesi	49
6.4.2. Yeniden Değerlenen İktisadi Kıymetlerin Amortis- manlarının Muhasebeleştirilmesi	49
6.4.3. Yeniden Değerlenen İktisadi Kıymetlerin Satışla- rının Muhasebeleştirilmesi	50
6.4.4. Yeniden Değerleme Artışlarının Sermayeye İlave- sinin Muhasebeleştirilmesi	52
6.5. Bir Sermaye Şirketine Uygulama	55
6.6. Bir Kamu İktisadi Teşebbüsünde Uygulama	64
6.7. Uygulamaların genel Bir Değerlendirilmesi	70
SONUÇ	72
KAYNAKLAR	77

GİRİŞ

Enflasyonun, işletmelerin bilançoları üzerinde olumsuz etkiler yaptığı bilinen bir gerçektir. Paranın satın alma gücündeki azalmalar nedeniyle bilançolarda yer alan iktisadi kıymetler, gerçekleri yansıtamaz bir şekilde tarihi değerleriyle ifade edilmektedir. Bunun sonucu olarak bilanço verilerine dayalı olarak yapılan tüm hesaplamalar ve planlamalar doğru sonuç vermemektedir. Muhasebenin en güncel konularından birini oluşturan bu soruna çözüm getirebilme çabaları olan yeniden değerlendirme, özellikle ikinci dünya savaşından sonra Avrupa Ülkeleri'nde uygulanmaya başlamıştır.

Vergi Usul Kanunu'na eklenen geçici 11 nci madde ile Türk Vergi Hukuku'na 1963 yılında girmiş bulunan yeniden değerlendirme, yasal sınırlamalar nedeniyle ancak 1983 yılında uygulamaya konulabilmektedir.

Türk Vergi Hukuku'na yakın sayılan bir tarihte girmiş bulunan yeniden değerlemenin amaçlarını, uygulama şeklini, uygulamada karşılaşılan güçlükleri ve uygulama sonuçlarını ortaya koyabilmek amacıyla bir araştırma gereksinimi duyulmuştur. Ayrıca uygulamada hedeflenen amaçlardan sapmalar varsa belirlemek ve bunlara ilişkin daha olumlu çözüm yolları önermek için bu araştırma yapılmıştır.

Araştırmada : yeniden değerlendirme ile ilgili kanun ve tebliğlerden, yerli ve yabancı literatürden yararlanılmış, konu ile ilgili kişi ve kurumların (vergi dairesi müdürleri, gelirler kontrolörleri, mali müşavirler, kamu kuruluşları muhاسبleri) görüşleri alınmıştır. Özel sektöre ait bir sermaye şirketinde yapılan uygulama ve K.İ.T. lere örnek olarak İskenderun Demirçelik Müessesesi'nde yapılan uygulama, inceleme konusu olmuştur.

Araştırmanın birinci kısmında, yeniden değerlemenin

bir kavram olarak açıklaması yapıldıktan sonra konu ile ilgili çeşitli tanımlamalara yer verilmiştir.

İkinci kısımda yeniden değerlemeyi gerekli hale getiren nedenler açıklanmış ve yeniden değerlemenin kısaca tarihçesinden bahsedilmiştir.

Üçüncü kısımda yeniden değerlemenin mikro ve makro düzeyde sağladığı yararları ve sakıncalarına yer verilmiştir.

Dördüncü kısımda kapsam ve değerlendirme yönünden yeniden değerlemenin yapılma şekilleri anlatılmıştır.

Beşinci kısımda Türkiye'deki yeniden değerlendirme uygulamasının karşılaştırmalarını yapabilmek amacıyla, diğer ülkelerde yapılmış uygulama şekilleri açıklanmıştır.

Altıncı kısımda ise Türkiye'deki uygulamanın kapsamı, şekli, değer artışlarının hesaplanması ve sermayeye ilave edilmesi, muhabeleleştirilmesi ve sonuçları incelenmiştir. Ayrıca özel sektöre ait bir sermaye şirketinde katsayılar yöntemine göre yapılmış bir uygulama örneğine ve İskenderun Demirçelik Fabrikaları Müessesinde oranlar yöntemine göre yapılmış bir uygulamaya yer verilmiştir.

Sonuç kısmında özet ve yeniden değerlemenin mevcut uygulamalarının işleyişine ilişkin önerilere yer verilmiştir.

1. YENİDEN DEĞERLEMENİN KAVRAM VE TANIMI

1.1. Yeniden Değerleme Kavramı

Günümüzün en önemli ekonomik olaylarından birini, fiyatlar genel düzeyindeki sürekli dalgalanma, başka bir deyimle paranın satınalma gücündeki değişmeler oluşturmaktadır. Fiyat hareketleri günümüzde üzerinde en çok durulan sorunlardan biri olup, ekonomik düzenin işleyişine olan olumsuz etkileri dolayısıyla tüm devlet organlarının dikkatlerinin bu konu üzerine çekilmeye çalışıldığı görülmektedir (1). İşletmenin hedeflerine ulaşabilmesinde başarılı olabilmesi, tüm işletme kararlarının isabetli olması ile mümkündür. Kararların isabeti kullanılan bilgilerin doğruluk derecesine bağlıdır. Bu kararların alınmasında kullanılan bilgilerin işletme birimi içerisinde muhasebe tarafından üretildiği ve sunulduğu görülmektedir (2).

Muhasebe, işletmelerin en önemli bilgi kaynaklarından biridir (3). Muhasebenin ana amacı işletme ilgililerine, işletmenin ticari ve mali işlemleri ve ekonomik faaliyetleri hakkında doğru bilgiler vermektir. Muhasebe, yöneticiler gurubu dışındaki ilgililer için, işletmenin dönem içerisinde finansal bakımdan ne yönde ilerlediğini ve dönem sonunda nereye ulaştığını belirtmek üzere bilanço ve gelir tablosu gibi raporlar hazırlamaktadır. Muhasebe verilerinden yararlanılarak, finansal tablolar üzerinde çeşitli incelemeler yapılarak işletmenin borçlarını ödeyebilme yeteneği, karlılık durumu

-
- (1) A.Kadir Tuan, Yönetim Muhasebesi, Adana, 1976, s. 301.
- (2) Ahmet Yüksel, "Enflasyonun Muhasebe Eğitime Getirdiği Sorumluluklar", V.Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu İstanbul, 1983, s.251.
- (3) Feryal Orhon, "Yönetimde Muhasebe", Muhasebe Enstitüsü Dergisi, İstanbul, 1984, s.51

yabancı kaynaklardan yararlanma durumu analiz edilmektedir (4). Böylece işletme birimi ile ilgili olan kişiler, sözkonusu raporları inceleyerek işletme hakkındaki yargılarını biçimlendirmekte ve işletmeden olan beklentilerini belirlemektedirler.

Muhasebe, işletme hakkında gerekli mali bilgileri toplamak ve ihtiyaç sahiplerine sunmakla ekonomik faaliyetlerin yönetimini kolaylaştırmış olur (5). Diğer taraftan muhasebe, yöneticiler gurubu için gereksinmelerine yanıt verecek ek raporlar düzenleyerek, yöneticilere; üretim maliyetlerinin saptanmasında, fiyat politikasının belirlenmesinde, planlama ve bütçe konularında, fonların yönetimi ve yatırım kararlarının alınması gibi konularda yardımcı olmaktadır (6).

Muhasebenin sonuçları ya da muhasebenin sağladığı bilgilerin önemi, kullananların eline vardıkça doğurduğu etki ve kuvvet ölçülemeyecek derecede çoktur. Bunlar ticaretin dili, omurgası, planlama ve kontrol mekanizmasıdır. Aksi halde deniz çapta ticari faaliyetin bütün safhaları, mali planlama ve kontrol, maliyet ve fiyat tesbiti, kısa ve uzun vadeli bütçeleme, yatırım analizleri, kaynakların etkili bir şekilde kullanılması, vergilendirme ve devlet kontrolünün işlemesi mümkün olmayacaktır (7).

(4) Osman Tekok, Finansal Yönetim, Finansal Planlama, Yatırım Politikası, Ankara, 1977, s.15.

(5) Sabri Bektöre - Ferruh Çömlekçi, Mali Tablolar Analizi, İstanbul, 1982, s.3.

(6) Nalan Akdoğan, Enflasyon Muhasebesi, Ankara, 1980, s.223.

(7) D.P.T., Muhasebe Usullerinin Islahı ve Yeknesaklaştırılması, 867. KD.100 İstanbul, 1970, s.17

Muhasebe verilerinden yukarıda sözü edilen yararların elde edilebilmesi, bu verilerin doğruluk derecesine ve gerçekleri gösterebilmesine bağlıdır. Bilançoların önemli bir niteliği olan gerçeği göstermesi, değerlendirme sorununun bir fonksiyonudur. Geleneksel görüşün maliyet değerine dayanılarak tatmin edici bilanço düzenlenmesine yetmemesi, işletmelerin yaşama çabalarında karşılaştıkları sorunları çözme düşüncesi, onları daha dinamik ve gerçeğe uygun bilançolar düzenlemeye zorlamıştır.

İşletmenin en önemli veri kaynağı olan muhasebe, fiyatlar genel düzeyindeki değişimleri dikkate almamakta ve işlemleri maliyet esasına bağlı kalarak muhasebeleştirilmektedir. Geleneksel muhasebe, kıymet ölçüsü olarak kullandığı para birimi değerinin değişmediği, başka bir deyimle aynı satın alma gücüne sahip olduğu varsayımını yapmaktadır. Oysa para zamana göre anılan kazanmaktadır. Zamanı belirlenmeyen bir paranın değerini izah etmek mümkün değildir (8).

Geleneksel mali raporların, içinde bulunulan mali durumu ve paranın satınalma gücü dalgalandığı zaman işletme faaliyeti neticelerini açıklıkla ve doğru bir şekilde aksettiremedikleri kaçınılmaz bir hakikattir (9). Klasik muhasebe esaslarına göre düzenlenen bilanço ve kar-zarar hesapları, işletme analizinde ve karşılaştırmalarda yetersiz

(8) Tefvik Tatar, Yatırım Seçimi ve Değerlendirme Teknikleri, Ankara, 1985, s. 284.

(9) Horace R. Brock, Muhasebenin Yönetime Uygulanması, Çev. Mualla Mezhepoğlu, İstanbul, 1969, s.40.

bulunurlar (10). Para zamana göre anlam kazandığından dolayı farklı dönemlerde bilançoya dahil edilmiş iktisadi kıymetler, bilançoda farklı para değerleriyle gözükürler. Bilanço kalemlerinin tümünün aynı para değerine göre ifade edilmemiş duruma gelmesi ise bilançolardan bir tahlil aracı olarak yararlanma olanaklarını kısıtlar (11). Bu nedenle ; fiyatların yükseldiği bir devrede tahlilcinin bilançoda gördüğü değerlerden ne dereceye kadar yararlanacağı şüphe ile karşılanır (12).

Hemen bütün ülkelerde para değerinde değişiklikler olmasına ve para biriminin farklı satınalma güçlerine teka-bül etmesine rağmen, para değerinin değişmeyeceği varsayımlarından hareketle işletmelerin aktif ve pasif kalemleri arasında yer alan bir kısım değerleri aynı para birimi ile göstermek ve gelecek için bu yanıltıcı para birimini esas alarak yola çıkmak hayli riskli bir tutumdur. Bu nedenle, iktisadi kıymetlerin değerlendirilmesinde para değerinde meydana gelen değişikliklere göre düzeltmelerin yapılması gerekir (13).

Modern muhasebe teorisi, geleneksel muhasebenin maliyet bedeli üzerinden değerlendirme ve muhasebeleştirme ilkesi yerine, işletmenin fiyat hareketleri karşısında ekonomik gücünü koruyabilecek bir bedel üzerinden değerlendirilmesi ve

(10) Maliye Bakanlığı Maliye Tetkik Kurulu, Revizyon ve İşletmelerde Vergi İncelemesi, Ankara, 1967, s.136.

(11) Alparslan Peker, Yönetim Muhasebesi, İstanbul, 1978, s.51.

(12) Ralph D.Kennedy, Stewart Y.Mc.Mullen, Finansal Durum Tabloları Form Analiz ve Yorumlama, Cevi. Atilla Gönenli İstanbul, 1967, s.9.

(13) Mükremin Altıntaş, Envanter ve Bilanço Ders Notları, Adana, 1975, s.95.

muhasebeleştirilmesi ilkesini benimsemiştir. Fiyat artışlarının olmadığı bir dönemde görevlerini rahatlıkla yerine getiren geleneksel muhasebe, enflasyonist dönemlerde kendisinden bekleneni yerine getiremediği gibi, hatalı bir muhasebe hiç muhasebe tutulmamasından daha kötü sonuçlar da doğurabilmektedir. Para değerindeki devamlı azalmaların işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerini giderebilmek için alınması gereken tedbirin yeniden değerlendirme olduğu da bilinen bir gerçektir.

1.2. Yeniden Değerlemenin Tanımı

Yeniden değerlendirme, daha önce değerlendirilmek suretiyle aktifleştirilen amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin zaman süreci içerisinde ekonomik koşullara paralel olarak cari değerleri üzerinden izlenebilmesi için belirli dönemler itibarıyla yeniden değerlendirilmesini ifade eder (14). Yeniden değerlemeyle ilişkin bir çok tanımlamalar yapılmıştır. Konuya ilişkin yapılan tanımlamalara örnek olarak şunları gösterebiliriz:

Yeniden değerlendirme, daha önceden satın alınmış ve muhasebeye tarihi maliyeti ile kaydedilmiş olan ekonomik varlıkları, paranın satın alma gücünde meydana gelen değişiklikler sebebiyle aynı satın alma gücüne sahip para birimi ile ifade etmek için fiyat endekslerine göre yapılan muhasebe dışı ve muhasebe içi işlemlerdir (15).

Yeniden değerlendirme, farklı dönemlerde elde edilen

(14) A. Abdullah Doğan - M. Nadir Arıca, Türk Vergi Hukukunda Yeniden değerlendirme, Ankara, 1983, s.17.

(15) Mükremin Altıntaş, İşletmelerin Duran Varlıklarını Yeniden Değerleme ve Muhasebe Kayıtları, Adana, 1973, s.74.

ve farklı para birimleriyle değerlendirilerek mali tablolar-
da yer alan sabit değerlerin cari para birimiyle ifade edil-
mesidir (16).

Yeniden değerlendirme, işletmeleri tekrar sağlığa kavuş-
turma, vergilemedeki adaletsizliğin giderilmesi, enflasyon
vergisini ödeme operasyonudur (17).

Yeniden değerlendirme; paranın değerini yitirmesi nede-
niyle bilançoda yer almış bulunan varlıkların yeniden değer-
lendirilmesiyle, günün değerine uygun bir hale getirilmesi-
dir (18).

Yeniden değerlendirme, bir işletmenin varlığını oluşturu-
ran ve para değerindeki azalmalar sonunda etkilenen ekonomik
değerlerin günün para değeri ile ifade edilmesidir (19).

Gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bilanço-
larına dahil iktisadi kıymetleri ve bu kıymetler üzerinden
ayrılmış olup bilanço pasifinde gösterilmiş bulunan amortis-
manları, yasada gösterilen belirli katsayılarla çarpılarak iş-
letmelerin mali yapılarını kuvvetlendirici işleme yeniden
değerleme denir (20).

Yeniden değerlendirme; paranın satınalma gücünün fiyat
dalgalanmaları nedeniyle düşmesi üzerine, işletme bilanço-

(16) Nuri Uman, Yeniden Değerleme Teori-Uygulama, İstanbul,
1983, s.24.

(17) Yaşar Karayalçın, Yeniden Değerleme, Ankara, 1983, s.19.

(18) Jale Siyah, Muhasebe, (Yaygın Yükseköğretim Kurumu) An-
kara, 1978, s.27).

(19) Nurettin Yelken - Nejat Akıncı- Hasan Karadeniz, Yöne-
tim Muhasebesi, İzmir, 1982, s.71

(20) Selehattin Tuncer, Vergi Uygulamaları, İstanbul, 1984
s.347.

larının revizyona tabi tutularak günün gerçek değerlerine uygun hale getirilmesidir (21).

İşletmelerin bilançolarında kayıtlı amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin değerlerinin enflasyon ölçüsünde güncel değerlere eriştirilmesidir (22).

Yeniden değerlendirme, para değerinin düşmesi üzerine işletme bilançolarının revizyona bağlı tutularak, günün değerine uygun duruma sokulması işlemidir (23).

İşletmelerin aktiflerinde kayıtlı amortismanına tabi kıymetlerin Maliye Bakanlığı tarafından tesbit edilecek bir emsal rakamı ile çarpılmak suretiyle kaydı değerlerinde yapılacak yükseltme işlemine yeniden değerlendirme denir (24).

Yeniden değerlendirme bilançoda kayıtlı değerlerin halihazır değerlere dönüştürülmesi ve öylece ifade edilmesi demektir (25).

Yukarıdaki tanımlamalardan anlaşılacağı üzere yeniden değerlendirme ile işletmelerin daha önce aktiflerine dahil etmiş oldukları iktisadi kıymetlerin zaman içerisinde ekonomideki istikrarsızlıklar sonucunda ikame maliyetindeki olumsuz etkiler giderilmek amaçlanmaktadır. Hangi şekilde tanımlanırsa tanımlansın, yeniden değerlemenin anlamı konusunda

(21) Yalçın Amanvermez, Yeniden Değerleme, Ankara, 1982, s.7.

(22) Ramazan Uludağ, "İşletmelerde Yeniden Değerleme Nasıl Yapılabilir", Vergi Sorunları Dergisi, Cilt 11, Ankara 1982, s.52.

(23) Burhan Ceyhan, Vergi Muhasebesi Yönünden Değerleme, İzmir, 1968, s.135

(24) Necmi Karakullukcu, "Yeniden Değerleme", Vergi Dünyası, Sayı 2, İstanbul, 1981, s.35.

(25) İ.Nevzat Eser, Genel İşletme Ekonomisi Ders Notları, Adana, 1977, s.264.

bilinmesi gereken; iktisadi işletmelerin bilançolarının aktifinde yer alan iktisadi kıymetlerin kayıtlı değerlerini, değerlendirme günündeki ikame bedellerine eşit hale getirmektir.

2. YENİDEN DEĞERLEMENİN GEREKÇELERİ VE TARİHÇESİ

2.1. Yeniden Değerlemenin Gerekçeleri

Finansal tablolar farklı tarihlerde, para biriminin farklı değerleri üzerinden yapılan muamelelerin sonuçlarını yansıtırlar. Muhasebenin temel varsayımlarından biri de paranın birim değerinin sabit olduğu, yani hiç değişmediğidir. Oysa içinde bulunduğumuz yüzyılda paranın değerinde düşme yönünde büyük gelişmeler görülmektedir.

Geleneksel muhasebenin, değerlemede maliyet ilkelelerinden hareket etmesi ve para değerinin değişmez olduğu varsayımı altında işlemlerini sürdürmesi, enflasyon ortamlarında işletme ilgililerinin gereksinmelerine yanıt verememesine yol açmaktadır. Halen işletmelerde kullanılmakta olan geleneksel muhasebe veya tarihi maliyetler muhasebesinin, enflasyon ortamında ekonomik gerçekleri yansıtan işletme kararlarının alınmasında sıhhatle kullanılacak bilgiler üretip sunmadığı kesinlik kazanmıştır.

Paranın üstündeki yazılı değer onun nominal değeridir, gerçek değeri değildir. Çünkü paranın gerçek değeri fiyatlar genel düzeyindeki değişmelere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Para, mal ve hizmetlerin değerini ölçmek için değişen bir değere sahip bulunmaktadır. Paranın değerinin saptanması için onunla ne kadar mal ve hizmet satın alınabileceğinin belirlenmesi gerekir (26). Bu nedenle paranın satın alma gücündeki azalma (enflasyon) ya da çoğalmaları

(26) A.Kadir Tuan, a.g.e., s.269.

(deflasyon) dikkate alınmadan ''lira liradır'' varsayımına göre muhasebe işlemlerini yürütmek gerçekçi bir davranış olmayacaktır. Çünkü bu önemli varsayımın ortadan kalkması, geleneksel muhasebe ilkelerine göre hazırlanan mali tabloların da gerçeği yansıtmasına engel olacaktır.

Fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen değişmeler sonucunda klasik muhasebede sabit varlıklar değerini gerçeğe uygun olarak aksettirmek imkanını kaybedeceğinden aşağıdaki durumların meydana gelmesi kaçınılmaz olacaktır.

- a) Sabit kıymetler tarihi maliyetle ifade edildiğinden işletme varlığı, bilançoda olduğundan az gözükecektir.
- b) Sabit varlıklar üzerinden ayrılan amortismanlar, gelirlerle aynı para değeri üzerinden ifade edilmediğinden işletme karı olduğundan fazla gözükecektir.
- c) Amortisman tarihi maliyet üzerinden ayrıldığından, sabit varlığın yenilenmesi gerektiğinde ayrılan fon yenilemeye kafi gelmeyecektir.
- d) Fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen değişmeler sırasında, sabit varlığa sahip olan işletme ile sabit varlığı kiralayan işletme arasında rantabilitenin hesaplanması bakımından fark olacaktır. (Kira gideri fiyatlar genel seviyesindeki değişmelere tabi olduğundan, gidere tam olarak intibak etmiş olur.)

Yukarıda açıklanan bu mahzurları giderebilmek için, muhasebede fiyat hareketlerinin sabit varlıklara yansıtılması gereği açıktır (27).

(27) Cüddem Solas, Para Değerindeki Değişmelerin Muhasebeye Yansıtılması, İstanbul, 1974, s.37.

Yüksek enflasyon döneminde normal değerlendirme hükümleri, iktisadi işletmelerin gerçek durumunu ortaya koymaktan uzak kalmakta, bu nedenle yeniden değerlendirme zorunlu olmaktadır (28). Gerçek ekonomik kıymetleri gerçek değeri üzerinden göstererek bilançoların işletmenin gerçek varlıklarını piyasa değeri üzerinden göstermesini sağlamak ve gerekse ekonomik ömrünü tamamlamış olan sözkonusu varlıkların birikmiş amortismanları ile yenilenmesini sağlamak için işletmeler yeniden değerlemeye gereksinme duyarlar (29). İste, vergi usul yasası'nın geçici 11 nci maddesi bu ihtiyacı karşılamaya yönelik bir düzenleme getirmektedir.

2.2. Yeniden Değerlemenin Tarihi

Yeniden değerlendirme kavramı ilk önce Avusturya'lı işletme ekonomisi bilim adamı Prof.F.Schmidt tarafından ortaya atılmıştır. Bu bilim adamından sonra enflasyonun bilançoya ilişkin ekonomik değerleri etki altında bulundurması sigortacıları, muhasebecileri, kredi veren kurumları, maliyecileri, işletmecileri bu konuda çalışmaya yöneltmiştir. Yeniden değerlendirme yukarıda alınan bilim dallarında en önemli konu olma niteliğini korumaktadır. Fiyatlar panel seviyesindeki değişmelerin ekonomi üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ve bu etkilerin yaygın endeksleri ile önlenebileceği 19. yüzyılda Alfred Marshall tarafından ileri sürülmüştür (30).

 (28) Öğuz Aydemir, "Yeniden Değerleme" Maliye Postası, sayı 151, Ankara, 1986, s.14.

(29) E.Sedat Ünalın, Envanter Bilanço, Ankara, 1982, s.129.

(30) Ercan Mutlu, "Fiyat Değişmelerinin Ekonomik Değerlere Yansıtılmasında Endeksleme Yöntemi ve Etkileri" D.P.T. Uzmanlık Tezleri Özetleri, Ankara, 1986, s.84.

Yeniden değerleme, birinci dünya savaşından sonra Avrupa lkelerinde uygulanmaya başlamıştır. Özellikle ikinci dünya savaşından sonra, savaştan etkilenen Belęika, Fransa, İtalya, Hollanda ve Batı Almanya müteşebbisleri savaş sonrasında mevcut iktisadi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutmuşlardır. Bilançonun aktifinde bu değerlemeye karşılık aynı kıymetler için bilançonun pasifinde yer alan birikmiş amortismanlar da aynı esaslarla yeniden değerlemeye tabi tutulmuştur. Yanlış yeniden değerleme her ülkede aynı biğimde uygulanmış değildir. Her lke kendi ekonomik, sosyal ve kültürel bünyelerine uygun yöntemi belirlemiş ve uygulamaya koymuştur.

İkinci dünya savaşını takip eden enflasyon devresinde, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de enflasyon etkisini göstermiş ve paranın satın alma gücü dşmştir. Ticaret ve sanayi kuruluşlar'nın bilanęoları, yeniden değerlemeye gidilemediği için geręek durumundan uzaklaşarak şekli ve farazi bir hal almış, amortismanlarla sabit kıymetler yenilenememiş ve neticede bu kuruluşlar, kendilerinin deyimiyle kar diye sermayelerini dağıtmak durumunda kalmışlardır.

Bilindiği gibi yeniden değerleme müessesesi, vergi sisteminize ilk kez 1963 yılında gergi usul kanunu'nda yapılan düzenlemeler sırasında geçici onbirinci maddenin konulmasıyla girmiştir. Sözü edilen geçici maddeye göre, bilanęo esasında defter tutan gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri, Maliye Bakanlığı tarafından tesbit ve resmi gazete ile ilan olunacak emsalleri esas alarak yine aynı bakanlıkça belirlenen zamanda yeniden değerleme yapacaklardı. Mükellefler için yapılması zorunlu olarak kurulan yeniden değerleme müessesesi, Maliye Bakanlığı'nın değerleme zaman ve emsallerini tesbit etmemesi üzerine işlerlik kazanmamıştır.

440 sayılı iktisadi devlet teşekkülleri, müesseseleri ve iştirakleri hakkındaki kanunun geçici ikinci maddesiyle, 1964 yılında yapılan düzenlemeyle de anılan iktisadi teşekküllerin tüm aktif ve pasif unsurlarını Vergi Usul Kanunu'ndaki düzenlemeye göre yeniden değerlemeleri esası getirilmiş, ancak Vergi Usul Kanunu'ndaki hükme işlerlik kazandırılmadığı için sözkonusu kuruluşlar da yeniden değerlendirme işlemlerini gerçekleştirememişlerdir.

Ekonomideki gelişmelerin yeniden değerlemeyi zorunlu kılan nedenleri daha da yoğunlaştırması üzerine, Vergi Usul Kanunu'nda yeni düzenlemeler ön gören ve bu arada yeniden değerlemeye ilişkin geçici onbirinci maddeyi de kapsamına alan tasarı 1 Aralık 1982 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından Danışma Meclisine sunulmuştur. Bu tarihi takip eden günlerde ilgili komisyonlarda ve Danışma Meclisi Genel Kurulunda görüşülerek gerekli düzenlemelere tabi tutulan tasarıya Milli Güvenlik Konseyince son şekli verilerek 2791 sayılı kanunun 1.1.1983 tarihinden geçerli olmak üzere 22 Ocak 1983 tarihinde yayınlanmasıyla yeniden değerlendirme müessesesine işlerlik kazandırılmıştır.

Yeniden değerlendirme müessesesine açıklık getirmek ve uygulamaya yön vermek amacıyla hazırlanan 151 seri sayılı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ise 15 Mart 1983 tarih ve 17988 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak bu konudaki yasal düzenleme ve yönlendirmeler nihayet sonuçlandırılmıştır.

3. YENİDEN DEĞERLEMENİN YARAR VE SAKINCALARI

3.1. Yeniden Değerlemenin Yararları

3.1.1. Mali Tabloların Düzeltilmesini Sağlar

Bilindiği gibi enflasyon, muhasebede bazı zorluklara

neden olmaktadır (31). Bu zorluklar, mali tablo verilerinin enflasyon etkisi altında anlamını yitirmeleri ve bu nedenle söz konusu verilere göre yapılan analiz ve yorumların gerçeklerden uzaklaşması sorunudur. Elde güvenilir muhasebe bilgilerinin bulunması ise, bu alandaki bir çok sorunun çözümlenmesini kolaylaştıracaktır (32). Mali tablo verilerinin doğruluğu, yapılacak analizlerin değerini de yüzde yüz etkileyecektir (33).

Yeniden değerlendirme ile mali tablolar homojen hale gelmekte, başka bir deyimle aynı satın alma gücünü içeren para birimiyle değerlendirilebilmektedir. Yeniden değerlendirme ile mali tablolarda farklı para birimiyle yer alan değerlerin (özellikle sabit varlıkların) cari para birimiyle ifade edilmeleri sağlanabilmektedir. Ancak bu sonuca ulaşılabilmesi için yeniden değerlemenin, işletmenin tüm varlıklarına ve mali tablolarına uygulanması, düzeltmeyi izleyen dönemde enflasyonun tümüyle sona ermiş bulunması ya da fiyat artışları devam ediyorsa yeniden değerlemenin tekrarlanması gerekir. Aksi takdirde tarihi maliyet bedelleri üzerinden farklı tarihlerde, farklı satın alma gücüne sahip paralar ile satın alınmış olan varlıklar bir bilançoda toplanmakta; bu ise bilançoların doğruluk ilkelerine uygun düşmemektedir.

3.1.2. Yeteri Oranda Amortisman Suretiyle Sabit Kıymetlerin Otofinsanmanını Sağlar

Yeniden değerlemenin en önemli yararlarından biri

(31) Lester Brookner, Tatbiki Maliyet Muhasebesi, Çev.Cemal Yıldırım, Ankara, 1961, s.45.

(32) Mustafa A.Aysan, Muhasebede Denetleme İlkeleri ve Türkiye'deki Uygulamalar, İstanbul, 1971, s.25.

(33) Sepil Canbaş, İşletmelerde Finansal Yönetim, Adana 1976, s.14.

de, işletmelerin ayırdığı amortismanları optimal bir seviyede tutmak suretiyle sermayenin reel olarak devamını sağlamaktır. Sabit kıymetlerin kullanılmaları sırasında eskime, aşınma, yıpranma gibi nedenlerle değerinden kaybedeceği doğaldır (34). Sabit kıymetler kullanıldıkça aşınırlar, eskirler ve bir süre sonra ekonomik ömürlerini tamamlayarak hizmetten çıkarılırlar. Hizmette buldukları süre içerisinde ise aşınma ve eskime payı olarak her yıl sonunda değerinin bir kısmı amortisman olarak hesaplanıp gider yazılır. Bu giderler yıl sonlarında gerçekleşen karlardan indirilir. İkinci bir yol olarak amortismanlar üretim maliyetlerine yüklenerek üretimin paraya çevrilmesi sonucu işletmeye döner. Sabit kıymetler ekonomik ömürlerini tamamlayıpta hizmetten çıkarıldıkları zaman yerine yenilerinin alınmaları gerekmektedir. İşletmenin fiyat artışlarına rağmen birikmiş amortismanlar ile aynı iktisadi kıymetini tekrar yenileyebilmesi, ancak birikmiş amortisman miktarının, piyasa fiyatına eşit veya yakın bir değerde olması ile mümkündür (35). Eğer birikmiş amortismanlar hizmetten çıkarılan sabit kıymetlerin yenilerinin alınmasında yeterli olabiliyorsa bir sorun yoktur. Fakat zaman içerisinde paranın reel değerinde düşme yönünde değişmeler olmuşsa, bu taktirde birikmiş amortismanlar hizmetten çıkarılan sabit kıymetlerin yerine yenilerinin alınmasında yeterli olamayacaktır. Bu durumda eksik kalan kısmı işletme yöneticileri ya borçlanmak, ya da başka bir varlığı satmak veya hissedarlara daha az kar dağıtmak suretiyle sağlamak zorunda kalacaktır. İşte bu duruma düşmemek, hizmetten çıkarılan varlıkların otofinansman yoluyla satın

(34) Özgüil Cemalcılar, Genel Muhasebe Teknik İlkeler ve Uygulama, Ankara, 1975, s.362.

(35) Necati Ek, İşletmecinin Muhasebe El Kitabı, İstanbul, 1982, s. 148.

alınabilmelerini sağlamak, yeniden değerlendirme ile mümkün olabilmektedir.

3.1.3. Gerçek Maliyet Değeri Belirlenmesini, Uygun Kar Dağıtımını Yapılabilmesini ve Doğru Oranda Vergi Ödenmesini Sağlar

Maliyet, karın hesaplanması, karın planlanması, kontrol ve karar verme için bir mesnet sağlar (36). Değerleme usulleri ise uygulama alanında bir işletmecilik sorunu olmaktan çok vergi matrahlarının doğru bir şekilde saptanması bakımından önemli bir konu haline almıştır (37). Yeniden değerlendirme ile doğru bir şekilde amortisman ayrılabilmesi, maliyetlerin düzeltilmesi ve böylece kar ve vergi matrahlarının da daha gerçekçi olarak hesaplanması mümkün olabilmektedir. Maliyetlerin düzeltilmesiyle hizmet olunan amaç ise gelir ve maliyetlerin karşılaştırılmasını sağlamaktadır (38). Enflasyon dönemlerinde ayrılan amortismanların, ekonomik ömürlerini tamamlamış maddi sabit değerlerinin yerlerine yenilerinin konmasında yetersiz kaldığı bilinmektedir (39). Bu nedenle, duran varlıklar için uygun amortisman payları ayrılmalıdır (40). İşte yeniden değerlendirme ile işletmeler ikti-

(36) Morton Backer - Lyle E. Jacobsen, Yönetim Açısından Maliyet Muhasebesi, Çev. Sadık Baklacioğlu, Ankara, 1974, s. 25.

(37) Mazhar Hıçşaşmaz, İşletme Hesaplarının İncelenmesi, Ankara, 1982, s.128.

(38) Ralph D. Kennedy - Stewart Y. Mc Mullen, a.g.e., s.554.

(39) Öztin Akdoğan, Finansal Yönetim, İstanbul, 1982, s.7.

(40) A. Kadir Tuan, Genel Muhasebe Uygulamaları, Adana, 1978, s.15.

sadi kıymetlerinin yeni değerleri üzerinden amortisman ayı-
rabilme olanağına kavuşmaktadırlar. bunun sonucu olarak amor-
tisman giderleri eskisine oranla yükselmekte ve maliyetlerde
bir artış meydana gelmektedir. Fakat bu maliyet artışının,
geçmişde olması gereken değerlerinden az gösterilen maliyet-
lerin gerçek değeriyle gösterilmesini sağladığından olumsuz
bir şekilde yorumlanması doğru olmayacaktır. Yeniden değer-
leme sonucu ortaya çıkan maliyet yükselmelerini, geçmişteki
hataların düzeltilmesi şeklinde yorumlamak yerinde olur.

Yeniden değerleme ile kısa dönemde maliyetlerde bir
artış meydana gelirken, ekonomik kullanım sürelerini doldu-
rarak tamamen itfa edilmiş iktisadi kıymetlerin amortisman
maliyetleri de sona ermiş olacaktır. Yeniden değerlemeyi iz-
leyen dönemlerde fiyatlar genel düzeyinde önemli artışlar
olmadığı takdirde, maliyetlerde de bir artış olmayacaktır.

Beşinci beş yıllık (1985 - 1989) kalkınma planının
maliye politikası içerisinde "Enflasyonla mücadele fiyat;
artışları 1989'da yüzde 10 civarına inecek şekilde sürdürü-
lecektir." ifadesi yer almaktadır (41). Son yıllarda enflas-
yonda düşme eğiliminin görülmüş olması, bu hedefe doğru yak-
laşıldığının kısmende olsa göstergesi olarak yorumlanabilir.

Paranın değerinin büyük ölçüde düşmesi olayının,
muhasebe bilgileri üzerindeki etkilerinden en zararlı olanı,
mali tabloların düzenlenmesi sırasında kazancın yanlış ak-
settirilmiş olmasıdır. Bu şekildeki yanlışlıklar, işletme
yönetimini ve işletmeye para yatıracak olan kimseleri yersiz
kararlara, devlet organlarını da yanlış sonuç ve tedbirlere

(41) D.P.T., Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Yayın no .
1974, s.34.

götürebilecektir (42). Yatırımcılar, incelemelerini firmanın karlılığı üzerinde yoğunlaştırır (43). Kazancın yanlış olarak gösterilmesi durumunda; bilanço ve kar - zarar hesabına güvenerek verimli ve güçlü olduğu sanılan işletmenin hisse senedini veya tahvilini alan tasarruf sahibi aldatılmış, sermaye piyasası uzun vadede sağlıklı olmayan bir yola itilmiş olur (44). Yeniden değerlemenin yapılmasıyla, işletme kazançlarının daha gerçekçi bir şekilde gösterilmesi sağlanacak; böylece yukarıda sözü edilen sakıncalar ortadan kaldırılmış olacaktır.

Yeniden değerlendirme sonucu maliyetler artacak; buna karşılık satış fiyatı artırılmadığı takdirde işletmenin karlılığı düşecektir. İşletmenin karındaki azalmanın temel nedeni, amortismanların yeni değer üzerinden ayrılmış olmasıdır. Bu nedenle karlarda oluşan azalmanın olumsuz olarak yorumlanmaması gerekir.

İşletmenin kısa dönem karlarının düşmesi, pay başına temettü oranını düşürdüğünden dolayı hisse senetlerinin borsadaki değeri genellikle düşmektedir. Ancak yeniden değerlendirme sonucu oluşan değer artış fonlarının sermayeye ilave edilmesi durumunda, ortakların sahip oldukları hisse senetlerinin nominal değerleri oranında bedelsiz hisse senedi alma olanakları meydana gelmektedir.

İktisadi kıymetler yeniden değerlendirilirken amortismanlar da yeniden değerlendirilir. Sonraki amortismanlar yeniden

(42) William Paton-Robert Dixon, Muhasebenin Temelleri, Çev. Mustafa Aysan, İstanbul, 1964, s.909.

(43) James C. Van Horne, Finansal Yönetim ve Politikaları, Editör-Çev. Osman Tekok, Ankara, 1979, s.304.

(44) Yaşar Karayalçın, a.g.e., s.14.

belirlenmiş yüksek değerler üzerinden ayrılırlar. Düşük değerler üzerinden ayrılan amortisman payları düşük olur. Bu durum, amortismanların düşük bir değerle maliyet değerlerine katılması demektir. Belirlenen maliyet değerleri, içindeki amortisman payları doğru tutarları göstermediği için gerçeği yansıtmaktan uzaktırlar. Bu duruma düşen işletme, sermayesini kazanç diye ortaklarına dağıtır ve sonuçta finansal yönden çöker. İşletme yöneticileri, işletmenin öz varlığını kar ve vergi olarak dağıtma durumuna düşmemek için, karı doğru olarak hesaplamaları lazımdır.

Para değerinin korunamadığı bir dönemde yeniden değerlendirilemezse, gerçek olmayan kazançlar vergiye temel olur ve amortisman tabii iktisadi kıymetlerin yenilenme olanakları ortadan kalkar.

3.1.4. Yeterli Miktarda Kredi veya Sigorta Tazminatı Alabilmeyi Mümkün Kılar

Kredi kurumları kredi verirken kredi talep eden firmanın likidite durumuna, duran ve dönen varlık oranlarına ve verilecek krediye teminat olması bakımından öz varlık tutarına dikkat ederler. Tarihi maliyetleri ile bilançoda gözüken duran varlıkların işletmenin öz sermayesi içindeki oranı düşük olacaktır. Yeniden değerlemeden sonra daha yüksek bir bedelle bilançoda gözükeceğinden bu oran daha büyük olacaktır ve böylece işletmenin öz varlığı gerçeği gösteren bir seviyeye çıkacak ve daha fazla kredi sağlamaları mümkün olacaktır.

Hasar olayı ortaya çıktığında sigorta işletmesinden uygun tazminat alabilme, sigorta edilen iktisadi kıymetin sigortalanan değere eşit olmasına bağlıdır. Ekonomik değerleri düşük değerle sigorta ettirmek primden tasarruf ettirir ise de riskin gerçekleşmesi durumunda sigortadan az tazminat

alınacağından sakıncalıdır.

Gerek işletme sahipleri gerekse sigorta edenler para değerinin değişmesi nedeniyle sigorta anlaşmasına konu olacak ekonomik değerleri yeniden değerleyerek sonradan ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları önlemek isterler. Bu amaca ulaşmaları için ekonomik değerleri yeniden değerlemeye tabi tutmaları gerekir.

3.1.5. Farklı Dönemler ya da Benzer İşletmeler Arasında Sağlıklı Karşılaştırma Yapabilme Sağlar

Farklı para birimleriyle değerlendirilmiş mali tabloların analiz edilemeyeceği ya da geçmiş dönemlerle karşılaştırılıp anlamlı sonuçlar çıkarılamayacağı açıktır. Yeniden değerlendirme ile işletme bilançolarında yer alan varlıkları cari değerlerine dönüştürmek suretiyle gerçek sonuçlar belirlemek ve işletmeler arasında değer ve gelir ölçüsü bakımından doğru karşılaştırmalar yapabilmek sağlanmış olacaktır. İşletmelerin gerek kendi gelişme süreçlerini ortaya koyabilmeleri, gerekse diğer işletmelere göre başarı derecesini belirleyebilmeleri için karşılaştırma yapmak zorunludur. Yeniden değerlemenin yapılmasıyla bilançoların analizi ve analiz yoluyla da yapılacak yorumlar daha gerçekçi sonuçlar ortaya koyacaktır.

3.1.6. Milli Ekonomi Açısından Doğru Gelir Hesaplamaları ve Kalkınma Planları Hazırlamayı Mümkün Hale Getirir.

Her ekonomik sistemde devletin kaynaklarını rasyonel şekilde kullanmak, dengeli bir kalkınma sağlamak ve izlenecek politikaları belirlemek için çeşitli planlar yapılmaktadır. Bu planların hazırlanmasında istatistiki verilerden ve dolayısıyla işletme muhasebeleri kanalıyla elde edilen bilgilerden yararlanılması, planların başarısızlığa uğramasına sebep olabilir.

Her işletme, milli ekonominin bir parçasını teşkil etmektedir. İşletmelerin bilançolarının toplamı devletin bilançosunu oluşturur. İşletmelerin yeniden değerlemeyle daha doğru gelir hesaplamaları yapabilmeleri sonuçta milli gelirin hesaplanmasında güvenilir bilgiler ortaya koyacaktır.

3.1.7. Uzun Dönemde Makro Ekonomik Yararlar Sağlar

Yeniden değerlemenin kısa vadede verimlilik üzerine etkisi mevcut değildir. Ancak işletme yeniden değerlemeye gitmediği takdirde fiktif kar dağıtımı şeklinde sermayesini tahrip edeceğinden uzun dönemde verimliliği azalacaktır (45). Yeniden değerlendirme ile firmalar sabit değerlerini yenileme olanağına kavuşduklarından uzun dönemde verimlilik artışı da sağlanabilecektir.

Bir işletmede gerçek karın bilinmesi hem işletmenin, hem de işçilerin yararınadır. Çünkü ancak bu durumda sağlıklı karar alınması, işletmenin sürekliliğinin ve büyümesinin sağlanması ve elde edilen karın işçiler, devlet ve ortaklar arasında ekonomik gerçeklere uygun olarak paylaşılması mümkündür. Uzun dönemde yeniden değerlendirmeyle işletmelerin ekonomik gücünün artması beklendiğinden ücretlerin de güvenliği sağlanmış olacaktır.

Yeniden değerlendirme, kısa dönemde maliyetleri yükselten bir faktör olduğu için fiyatlar genel düzeyi bir defaya mahsus olmak üzere ve maliyetlerdeki çarpıklık giderilinceye kadar artacaktır. İşletme karlarının azalması, dağıtılan karları azaltacak ve aşırı ücret artışlarını frenleyecektir. Enflasyonla mücadelenin etkin bir şekilde yapıldığı ekonomik sistemlerde yeniden değerlemenin fiyatlar genel düzeyini

 (45) Nuri Uman, Fiyat Hareketlerinin İşletmeler Üzerine Etkisi ve Yeniden Değerleme, Ankara, 1968, s.179.

artıracağını ileri sürmek doğru olmayacaktır.

Yeniden değerlendirme sonucu daha fazla amortisman ayrılması nedeniyle, dağıtılabılır kar azaldığı için tasarruflarda bir artış meydana gelecektir. Yeniden değerlendirme ile toplam talepte de azalışlar meydana gelebilecektir. Yeniden değerlemeden önceki kar hesaplamaları ve talep düzeyi gerçekçi olmadığından dolayı yeniden değerlemeden sonraki toplam tasarruf ve toplam talepteki değişmelerle, reel olarak olması gereken düzeye ulaşmaktadır.

Yeniden değerlemenin en önemli etkisi, işletmelerin iş tasarruf olanaklarının artırılarak toplam yatırım düzeyine olan katkısıdır. Yeniden değerlendirme uzun dönemde, işletmelerin reel olarak sermayelerinin korunmasını ve firmaların büyümesini sağladığından istihdama etkisi olumlu olacaktır. Yeniden değerlendirme ile işletmelerin iktisadi ve mali bakımdan sağlıklı bir yapıya kavuşmaları sonucu oluşturacakları fonlarla toplam yatırım hacmi de artacaktır; böylece hem ekonomik büyüme hızlanabilecek hem de istihdam hacmi üzerinde olumlu gelişmeler meydana gelecektir. Yeniden değerlemenin işletmelerin öz kaynak potansiyeli yanında, dış kaynak bulmada sağlayacağı kolaylıklar da yatırım ve istihdam düzeyini olumlu yönde etkileyecektir. Bugün işletmelerin gerçekleştirmek istedikleri yatırımlarını yalnızca öz kaynakları ile karşılamaları hem olanaksız hem de rasyonel olmayabilmektedir (46).

Yeniden değerlemenin hazine ve işletmeden irad bekleyen yatırımcı aleyhine etkileri geçici bir süre için söz konusu olur. Yeniden değerlendirme sonucu güçlenen işletmeler daha karlı ve verimli duruma geçtikleri vakit Hazine de,

(46) Fevzi Doğan, "Yeniden Değerleme ve Ekonomik Sonuçları", Vergi Dünyası, Sayı. 14 İstanbul, 1984, s.42.

işletmeye tasarrufunu yatıran kişiler de bu olumlu gelişmelerden (eskisinden daha fazla oranda) paylarını alacaklardır (47).

3.2. Yeniden Değerlemenin Sakıncaları

Yeniden değerlendirme, uygulamada hem uzman elaman isteyen hem de zaman alıcı bir işlemdir. Özel sektörde uygulama isteğe bağlı olduğu için mali tabloların düzeltilmesi ve diğer konularda beklenen yararlar, yeniden değerlendirme yapmayan işletmeler için söz konusu olmayacaktır. Yeniden değerlemenin her işletme tarafından yapılmaması durumunda, işletmeler arasında finansal tabloların karşılaştırılması yoluyla yapılacak analizler daha da güçleşecektir.

Enflasyonun en fazla bilinen göstergesi ortalama ve genel fiyat düzeyindeki değişimdir (48). Türkiye'de yeniden değerlendirme oranının belirlenmesinde ise genel fiyat indekslerinden yararlanılmaktadır. Tüm iktisadi kıymetlerin fiyatlar genel düzeyindeki değişimlerden aynı oranda etkilenmemesinden dolayı yeniden değerlendirme ile yapılan değer düzeltmeleri, fiyat değişimlerini iktisadi kıymetler üzerinde tam olarak yansıtamayacaktır.

Değişik varlık unsurlarının, fiyat artışlarından etkilenme derecesi farklı olduğundan genel bir endeksten ziyade özel endeksler kullanılması daha uygun olur. Ayrıca yeniden değerlendirme katsayılarının belirlenmesinde teknolojik gelişmeler de gözden uzak tutulmamalıdır (49).

(47) Yaşar Karayalçın, a.g.e., s.15.

(48) Irving S.Freidman, Enflasyon, Çev. Haluk Gürsel, İstanbul, 1981, s.142.

(49) Nasuhi Bursalı, Muhasebe Maliyet Finansal Kontrol Konuları, İstanbul, 1976, s.115.

Enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak mümkündür. Ancak enflasyonun sonuçları ile mücadele etmek yerine, bir çok ekonomik ve sosyal içerikli sorunları da beraberinde getiren enflasyonun kontrol altına alınması en iyi çözümler olacaktır (50). Konunun bu şekilde düşünülmesi ise sorunlara geçici önlemlerle değil, uzun vadeli bir bakış içinde yaklaşılması gerektiğini ortaya koymaktadır (51).

Yukarıda sözü edilen nedenlerden dolayı yeniden değerlendirme uygulanmasının, enflasyonun muhasebe alanında yarattığı sorunlara köklü ve yeterli bir çözüm getirdiğini söylemek mümkün değildir (52).

(50) İlhan Meriç, ''Enflasyon Koşullarında Yatırım Kararı'',
2. Ulusal İşletmecilik Kongresi, İzmir, 1980, s.58.

(51) Tuğrul Çubukçu, Enflasyon Teorisi ve Türkiye'de Enflasyon, Ankara, 1983, s.126.

(52) Göksel Yücel, '' Enflasyon Muhasebesi Eğitiminde Alternatif Yaklaşımlar'', Muhasebe Enstitüsü Dergisi, İstanbul, 1984, s.57.

4. YENİDEN DEĞERLEMENİN YAPILMA ŞEKİLLERİ -

4.1. Kapsam Yönünden Yapılma Şekilleri

4.1.1. Genel veya Kısmi Yeniden Değerleme

Genel yeniden değerlendirme, bilançonun bütün aktif ve pasif kalemlerinin değerlendirildiği yeniden değerlendirme şeklidir. Böyle bir yeniden değerlendirmenin gerek ekonomik gerekse hukuki yönden birçok sakıncaları vardır. Kısmi yeniden değerlendirme ise bilançoda yer alan ekonomik varlıkların tümünün değil de bir kısmının yeniden değerlemeye tabi tutulduğu haldir. Paranın değerini kaybediş hızı yavaş olmuş ve yüksek seviyeye ulaşmamışsa, bir kısım bilanço kalemlerini yeniden değerlemek gereksizdir (53). Çünkü dönen varlıklar zaten cari değerlerini yakından takip edebilen ekonomik kıymetlerdendir. Bu tür varlıkların uğradığı değer kaybını kısa sürede ortaya çıkarmak ve gerekli önlemleri almak mümkündür. Bu nedenle yeniden değerlendirme, daha çok işletmede uzun süre kalan duran varlıklar için önemlidir. Kısmi yeniden değerlendirme belirli sınırlar içerisinde olsa da, finansal tabloların gerçek değerlerine yaklaşmasını ve özellikle amortismanların gerçek değer üzerinden hesaplanmasını sağladığı için üzerinde önemle durulan ve daha çok uygulama alanı bulabilen bir yöntemdir.

4.1.2. Bir defalık veya Sürekli Yeniden Değerleme

Bir defalık yeniden değerlendirme, işletmelerin faaliyet süreleri içinde fiyatlar genel düzeyinin sürekli artış göstermesi ve bu artışın bir yerde oransal olarak azalmasıyla para değerinin istikrarlı bir hale geldiği zamanlarda yapılan yeniden değerlemedir. Ekonomik değerlere yalnız belirli

(53) Mükremin Altıntaş, İşletmelerin Duran Varlıklarını...,

bir yıl için uygulanan yeniden değerlendirme türüdür.

Yeniden değerlendirme bir defa yapıldıktan sonra, fiyatlar genel düzeyi yine yükselmeye devam edecek olursa bu yapılmış yeniden değerlendirme işlemi pek anlam taşımayacaktır. Bu takdirde her yıl veya belirli aralıklarla yeniden değerlendirme yapmak gereksinimi duyulacaktır. Yeniden değerlemeye gidilmesini takiben bir daha değerlemeye gitmemek, bu tarihten sonra paranın satınalma değerindeki değişmelerin önemsiz olduğunu kabul etmek anlamına gelecektir. Bu nedenle yeniden değerlemenin her yıl tekrarlanması daha doğru olacaktır.

4.1.3. Zorunlu veya İsteğe Bağlı Yeniden Değerleme

Zorunlu yeniden değerlendirme kanun veya kararname ile bütün işletmelerin veya belirli özellikleri taşıyan işletmelerin yeniden değerlemeye mecbur tutulmasıdır. Nitekim vergi usul kanununa 205 sayılı kanunla eklenen geçici 11 nci maddede kamu iktisadi teşekküllerinin yeniden değerlendirme yapma zorunluluğu konulmuştur. İşletmeler yeniden değerlendirme işlemi yapıp yapmamakta özerk bırakılmışlarsa bu, isteğe bağlı yeniden değerlendirme anlamına gelir. Yeni vergi usul kanunumuzda bilanço esasına göre defter tutan ferdi işletmeler ile şahıs ve sermaye şirketleri yeniden değerlendirme yapıp yapmamakta serbest bırakılmışlardır.

4.1.4. Vergilendirilen veya Vergiden Muaf Yeniden Değerleme

Yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışları gerçek bir gelir olarak kabul edilmesi durumunda söz konusu değer artışları vergilendirilmeye tabi tutulmaktadır. Değer artışlarının bu şekilde vergilendirilmesinin yeniden değerlemenin amaçlarına ters düştüğü açıktır. Yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışları bir gelir olarak

kabul edilmediği takdirde ise sözkonusu değer artışları vergilendirilmeden muaf tutulacaktır. Yeniden değerlemenin amaçlarına en uygun düşen yöntem de budur. Bu şekildeki bir yeniden değerlemede yeni değerler üzerinden ayrılan amortismanlar gider yazılabilmektedir.

4.2. Değerleme Yönünden Yapılma Şekilleri

4.2.1. Takdir Yöntemi

Yeniden değerlendirilecek ekonomik varlıklardan herbirinin ikame değeriyle cari değerinin eksperler tarafından takdir edilerek buna göre düzeltilmesidir. Takdir yönteminin dayandığı varsayım şu şekildedir: Enflasyonist dönemlerde yalnızca fiyatlar genel düzeyi değişmekle kalmaz, aynı zamanda mallar arasındaki nisbi değişim oranları da önemli ölçüde değişikliğe uğrar (54). Tarihi maliyetlerin katsayılar yoluyla düzeltilmeye çalışılması, mali tabloların gerçeği gösterebilmesi için yeterli değildir. Çünkü fiyatlardaki oransal değişiklikler indeksler suretiyle tam olarak yansıtılmamaktadır. Bu nedenle yeniden değerlendirme sonucu düzenlenen mali tablolar homojen hale getirilmiş olmakla birlikte iktisadi kıymetlerin cari değerini göstermemektedir. Mali tabloların düzeltilmesinde sadece paranın satın alma gücündeki düşmelerin hesaba katılması gerekli fakat yeterli olmamaktadır. Bunun için yeniden değerlendirme işlemi yapılırken iktisadi kıymetlerin cari değerleri temel alınmalıdır.

Değerleme prensipleri genellikle uygulanabilir olmalıdır (55). Ancak yeniden değerlemenin temel görüşüne uygun

(54) Nuri Uman, Yeniden Değerleme..., s.29.

(55) W. Van Bruinessen, "Tarihi Maliyet Dışında Diğer Muhasebe Esasları," 10. Uluslararası Muhasebeciler Kongresi, Editör Ferudun Özgür, Sidney, 1972, s.4.

olan bu yöntemin uygulanması halinde birçok güçlükler çıkacaktır. Çünkü böyle bir yöntem; pahalı, zamana gereksinme gösteren, uzman eleman isteyen ve daha çok subjektif değerlemelere yol açan bir yöntemdir. Sözü edilen sakıncaları nedeniyle, teorik bakımdan en ideal ve en doğru gibi gözüken bu yöntemin kabulü halinde değerlemeden beklenen faydalar elde edilemeyecektir.

4.2.2. Katsayı Yöntemi

Takdir yöntemine göre yapılan yeniden değerlemenin büyük ölçüde subjektifliğe yer vermesi nedeniyle daha objektif bir yöntem olarak katsayı yöntemi öngörülmüştür. Katsayı yönteminin dayandığı temel görüş takdir yönteminin aksine genel fiyat hareketlerinin nisbi fiyatları etkilemediği şeklindedir. Katsayı, paranın satınalma gücünde meydana gelen değişikliklerin fiyat endeksleri yoluyla hesaplanmasıyla belirlenmektedir. Amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin bu yöntemle göre yeniden değerlendirilmesinde herhangi bir zorluk söz konusu değildir. Yapılacak iş varlığın kayıtlı değerinin fiyat endeksleri yardımı ile bulunmuş katsayı ile çarpılmasından ibarettir. Katsayı yönteminin uygulanmasında karşılaşılan temel güçlük, yeniden değerlendirme katsayılarının belirlenmesinde hangi indeksin kullanılması gerektiğidir. Yeniden değerlendirme katsayılarının saptanmasında hata yapılması önemli sakıncalar ortaya çıkarır. Fiat dalgalanmalarının hakim olduğu devrelerde kullanılacak envanter değerlendirme metodu dikkatle seçilmesi icap eder (56). Yeniden değerlemede kullanılacak katsayılar olması gerekenden daha düşük hesaplanırsa, işletmenin o dönem ait karları olduğundan fazla gözükecektir. Hesaplanan katsayılar olması gerekenden daha büyük olursa,

 (56) Kullervo Louhi, İdari Muhasebe ve Kontrol, Çev. Asil Gezen, İzmir, 1966, s.121.

iktisadi kıymetler olduğundan daha yüksek bir değerleme mali tablolarında yer alacağından dolayı mali tablolar gerçeği yansıtmayacaktır.

Yeniden değerlendirme katsayıları doğru olarak saptandığı takdirde ve tam bir kesinliğin aranmadığı hallerde, para sisteminin tümüyle çökmediği dönemlerde uygulanması yerinde olan bir yöntemdir. Uygulanması oldukça kolay, ucuz ve denetiminin mümkün oluşu da katsayı yönteminin diğer üstünlüklerindedir.

4.3. Karma Yöntem

Karma yöntemin dayandığı temel varsayım, takdir yöntemi ile katsayı yönteminin bir arada uygulanmasıdır. Bu yöntemde göre yeniden değerlendirme ilke olarak katsayı yöntemine göre yapılmalı, değerlendirme anında değerlendirilen varlığın cari değeri de göz önünde bulundurulmalıdır. Yeniden değerlendirmeyle ilgili vergi yasalarının, hükümlerinin uygulanması, sabit değerlerin gerçekteki değerlerinden daha yüksek bir değerle bilançoda gösterilmesini gerektirmemelidir (57). Cari değer, katsayının uygulanmasıyla elde edilen düzeltilmiş değerden daha düşükse, sözkonusu iktisadi kıymet mali tablolarında en fazla cari değeri ile gösterilmelidir. Eğer katsayı metoduna göre bulunan değer cari değerden düşük ise bu takdirde hesaplanan bu değere en fazla %25 kadar bir ilave yapılabilir.

Teorik olarak üstün olan bu yöntem, diğer yöntemlerin tüm sakıncalarını da birlikte getireceğinden dolayı uygulamada bir çok güçlükleri ortaya çıkaracaktır.

(57) Gerard Salato - Alain Ghez, Muhasebelerin Denetimi, Çev. Nusret Beygo-Cevdet Yalçın, Ankara, 1974. s.98.

5. YENİDEN DEĞERLEMENİN ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE UYGULAMALARI

5.1. Fransa'daki Uygulama

Yeniden değerlendirme en geniş uygulama alanı Fransa'da bulmuştur (58). Birinci dünya savaşından sonra Frank'ın değerinde % 80 oranında düşüş görülmesi üzerine, 25 Ocak 1930 çıkarılan bir sirküler ile yeniden değerlendirme kabul edilmiştir. Bu sirkülere göre yeniden değerlendirme, kısmi olarak ve katsayı yöntemiyle yapılmış ve 1 Ocak 1926 tarihinden sonra satın alınan amortisman ayrılmayan aktiflere uygulanmamıştır.

Yeniden değerlemeyi izleyen dönemde, yeni değerler üzerinden amortisman ayrılmış ve yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışları pasifte ayrı bir fonda tutulduğu sürece vergilendirilmemiştir. Söz konusu değer artışları sermayeye eklendiği, ya da her ne şekilde olursa olsun dağıtıldığı takdirde vergilendirilmiştir. İkinci dünya savaşından, Fransız ekonomisi çok etkilenmiş ve toptan eşya fiyatları indeksinde büyük artışlar meydana gelmiştir. Bunun üzerine 1945 ile 1949 yılları arasında yeniden değerlendirme ile ilgili birçok kanun ve kararname yayınlanmıştır. Bu kanun ve kararnamelerle yine katsayılı, isteğe bağlı, kısmi bir yeniden değerlemeye izin verilmiştir. Yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışları pasifte açılmış bir yeniden değerlendirme ihtiyat hesabına (La reserve de revaluation) kaydedilmiştir (59). Yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışları, yeniden değerlendirme artışları ihtiyat hesabında tutulduğu sürece % 12 oranında vergilendirmeye tabi tutulmuştur. Söz konusu değer artışları dağıtıldığında, hem kurumlar vergisine hem de

(58) Yalçın Amanvermez, a.g.e., s.8.

(59) Mükremin Altıntaş, İşletmelerin Duran Varlıkları..., s.91

kar payları üzerinden alınmakta olan % 3 oranındaki vergiye tabi olmuştur.

Gerek birinci gerekse ikinci dünya savaşından sonra enflasyonun sebep olduğu bozucu etkileri gidermek için Fransa'da muhasebe konusunda alınmış olan önlemler yeterli olmamıştır. Bunun nedeni, yeniden değerlemenin oldukça sınırlı varlıklara uygulanması, isteğe bağlı olması, ve değer artışlarının oldukça yüksek bir vergiye tabi tutulmasıdır.

1950 - 1958 yılları arasında görülen ekonomik istikrarsızlık ve fiyat hareketlerindeki yükselmeler nedeniyle 28 Aralık 1959 da üçüncü kez yeniden değerlendirme uygulamaya konulmuş ve kapsamı daha geniş tutulmuştur. 1958 yılında Fransız para birimi değiştirilmiş ve 100 Frank = 1 yeni Frank (Nouveau Franc) olarak kabul edilmiştir. Yeniden değerlendirme 1959 yılı sonundan itibaren son üç yılın iş hacmi beş milyon yeni Fransız Frank'ını aşan iktisadi işletmeler için ihtiyari olmaktan çıkarılarak zorunlu hale getirilmiştir (60). Satışları bu tutarın altında olanların ise yeniden değerlendirme yapmaları isteğe bağlı kılınmıştır. Yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışı dağıtılmadığı, pasifte ayrı bir hesaba tutulduğu takdirde %3 götürü bir vergiye tabi tutulması öngörülmüştür. Sözkonusu değer artışları götürü bir şekilde vergilendirildikten sonra sermayeye eklendiğinde bir daha vergilendirilmemiştir. Değer artışlarının, dağıtıldığı takdirde vergiye tabi tutulması esası getirilmiştir. Değer artışlarının düşük bir oranda vergiye tabi tutulmasının nedeni, yeniden değerlemenin yapıldığı ilk yıllarda amortismanların artması dolayısıyla azalacak vergi gelirinin kısmen de olsa karşılamasıdır. 1960 yılında, yeniden değerlemenin üçüncü kez uygulanmaya konulmasından sonra, Fransa'da geleneksel muhasebeye dönülmüş, o yıldan sonra yeniden değerlemeye

izin verilmemiştir.

5.2. Almanya'daki Uygulama

Dünyada görülen en şiddetli enflasyonun yaşandığı Almanya'da Alman para sistemi 27 Aralık 1923 de çökmüş ve 28 Aralık 1923 de çıkarılan bir kararname ile para sistemi yeniden kurulurken, işletmelerin altın Mark esasına göre bilançolarını yeniden değerlendirme zorunluluğu getirilmiştir. Bu şekilde bütün aktif ve pasif kalemler yeniden değerlemeye tabi tutulmuştur. Yapılan yeniden değerlendirme genel, zorunlu ve takdir yöntemine dayanmaktaydı. Bilançolarda yer alan iktisadi kıymetler yeniden değerlendirilirken, üst sınırını değerlendirme gününün cari değeri oluşturmuştur. Bu şekilde düzenlenen mali tablolar Alman vergi makamlarınca mali bilanço olarak kabul edilmiştir. Mali idarenin, yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkacak olan değer artışlarının vergilendirilmeyeceğini hükme bağlaması sonucu yeniden değerlendirme işlemi başarılı olmuş ve anaçlarına ulaşmıştır.

İkinci dünya savaşında Almanya'da ikinci kez şiddetli enflasyon yaşanmış, fiyatlar genel düzeyinin yaklaşık 300 katı artışlar meydana gelmiştir. 1948 yılında mali tablolar tekrar düzeltilmiş, cari verine koyma değerine göre yapılan bu düzeltmelerde borçlar ve alacaklar değerlemeye konu edilmemiştir. 1948 yılından sonra Almanya'da ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmeye başlanmasıyla fiyatlarda istikrar sağlanmıştır. Bu nedenle tekrar geleneksel muhasebeye dönülmüş ve bir daha yeniden değerlendirme yapılmamıştır. Fiyatlar genel düzeyindeki artışın düşük olması ve ekonomik istikrarın sağlanması, yeniden değerlemenin tekrar sözkonusu olmamasında büyük rol oynamıştır.

5.3. Brezilya'daki Uygulama

İkinci dünya savaşından sonra en hızlı enflasyonun

görüldüğü ülkelerden biri de Brezilya'dır. 1951 yılında sabit varlıkların yeniden değerlendirilmesine izin verilmiş, 1958 yılında da düzeltilmiş değerler üzerinden amortisman ayrılması mümkün olabilmıştır. İsteğe bağlı olarak izin verilen sözkonusu yeniden değerlendirme sonucu oluşacak değer artışlarının %10 oranında vergiye tabi tutulacağı belirtilmiştir. Değer artışlarının vergiye tabi oluşu nedeniyle pek az işletme, bu dönemde sabit varlıklarını yeniden değerlemiştir.

1960 yılından itibaren enflasyonun daha hızlanması üzerine, 1964 yılında çıkarılan bir kanunla zorunlu yeniden değerlendirme esası getirilmiştir. Sabit varlıklar ile amortismanların düzeltilmesini hedef alan böyle bir yeniden değerlendirme sonucu meydana gelecek değer artışları, önce %15 oranında vergiye konu olmuş daha sonra 1966 yılında sözkonusu vergi oranı %2'ye indirilmiş ve 1967 yılında tamamen kaldırılmıştır.

Enflasyonun sürmesi üzerine, yeniden değerlendirme yöntemi terkedilerek, enflasyon muhasebesinin bir türü olan fiyatlar genel düzeyi muhasebesi uygulanmaya başlanmıştır. Planlama Bakanlığının her yıl fiyatlar genel düzeyine göre belirlediği katsayılar düzeltmede esas alınmıştır.

5.4. Japonya'daki Uygulama

1935 - 1950 yılları arasındaki enflasyon büyük boyutlara ulaşan olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılabilmesi amacıyla 1950'de isteğe bağlı olarak yeniden değerlendirme yapılmasına izin verilmiştir. Sözkonusu yeniden değerlendirme kapsamı içerisinde hiçbir ayırım yapılmaksızın gelir vergisine ve kurumlar vergisine tabi olan tüm mükellefler dahil edilmiştir. Bu uygulamada, yeniden değerlendirme işleminin gerçekleştirilmesi sonucu doğacak değer artış farklarının "yeniden değerlendirme vergisi" adı altında ve %6 oranında vergilendirilmesi esası

getirilmiştir (61). Mükelleflerce yeniden değerlendirme vergisinin tamamı avnı yıl içinde ödenmeyip, beş yıl içerisinde eşit taksitlerle ödenmiştir.

(Yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışları gerçek bir kazanç olmayıp kaydi kazanç niteliğinde bulduklarından başlangıçta bunların "yeniden değerlendirme ihtiyat hesabı" na alınarak ordan sermaye hesabına aktarılması 1951 yılında çıkarılmış bulunan bir kanunla sağlanmıştır (62). 1954 yılında çıkarılan bir kanunla, yeniden değerlendirme ihtiyatlarının en az %30'unu sermayeye aktarmayan işletmelerin yıllık temettü dağıtımları sermayelerinin % 15'i ile sınırlandırılmıştır.

1957 yılında çıkarılan ayrı bir kanunla, sermayesi 50 milyon Yen'in altında bulunan teşebbüslere yeniden değerlendirme yaptıkları takdirde % 6 yerine %1,5 oranında vergi ödeme imkanı sağlanmıştır. Günümüzde artık Japonya'da sabit kıymetlerin yeniden değerlemesine izin veren kanun fiilen uygulanmaktadır.

5.5. Diğer Ülkelerdeki Uygulamalar

Avusturya'da 1925 yılında çıkarılan bir kanunla takdir yöntemi ile yeniden değerlendirme yapılması kabul edilmiştir. Söz konusu kanunda, varlıkların cari değerlerinin bulunması ve en yüksek bu değerle mali tablolarında gösterilmesi esas getirilmiştir. Amortismanların yeni değer üzerinden ayrılmasına izin verilmiş ve değer artışları da kesin olarak vergiden muaf tutulmuştur.

Polonya'da 1925 yılında hızlı bir enflasyon yaşanmış olması nedeniyle yeniden değerlendirme yapılmasına izin verilmiş ve işletmeler takdir yöntemiyle bilançolarını düzenlemişlerdir. 1928 yılında ikinci bir yeniden değerlemeye izin verilmiş olup, yapılan her iki değişimlerde de ortaya çıkan

(61) A. Abdullah Doğan - M. Nadir Arıca, a.g.e., s.20.

(62) Yalçın Amanvermez, a.g.e., s.9.

değer artışları vergi dışı tutulmuştur (63).

Amerika Birleşik Devletleri'nde yeniden değerlendirme işlemi belirli bazı kesimler tarafından öne sürülmüş, uygulama konusunda önemli bir gelişme görülmemiştir. Amerika'da yeniden değerlendirme esas itibarıyla büyük şirketlerin hissedarlarına günün gerçek değerleriyle düzenlenmiş bilanço ve kar-zarar tablolarını sunmak amacıyla yapılmaktadır.

İngiltere yeniden değerlendirme işlemini, hızlı amortisman usulleri uygulamak, stoklar için yenileme karşılıkları ayırmak veya LIFO esaslı gibi envanter yöntemleri uygulamak suretiyle yerine getirmeye çalışmaktadır (64).

İtalya'da 1937 yılında çıkartılan bir kanunla, kat-savı yöntemine göre vergiden muaf ve kısmi bir yeniden değerlendirme yapılması kabul edilmiştir. Yine aynı yıl içerisinde çıkarılan ikinci bir kanunla sermaye şirketlerinin sermayeleri üzerinden vergi alınmasının kararlaştırılması, değerlendirme artışlarının bir kısmının vergilendirilmesine yol açmıştır.

6. TÜRKİYE'DE YENİDEN DEĞERLEME VE UYGULAMALARI

6.1. Yeniden Değerleme Kapsamı

6.1.1. Mükellefler Yönünden Kapsamı

Vergi usul kanunu'nun geçici 11 nci maddesiyle, bu maddenin uygulanmasını düzenleyen 151 seri numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinde yeniden değerlemenin mükellefler yönünden kapsamı belirlenmiştir. Bu tebliğde bilanço esasına göre defter tutan gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri ihtiyari, buna karşılık kurumlar vergisine tabi kamu iktisadi

(63) Nuri Uman, A.g.e., s.42.

(64) Yalçın Amanvermez, A.g.e., s.8.

teşekkülleri zorunlu tutulmuşlardır.

6.1.1.1. Yeniden Değerleme Yapmaları İhtiyari Olan Mükellefler

Yeniden değerlendirme yapımları kanunen mümkün olmasına rağmen, istememeleri halinde yeniden değerlendirme yapmayacak olan mükellefleri şu şekilde sıralayabiliriz.

a- Bilanço esasına göre defter tutan gelir vergisi mükellefleri, birinci sınıf tüccarlar, zirai işletmeler, adi ortaklıklar, ihtiyaren bilanço esasına göre defter tutanlar, kolektif şirketler ile adi komandit şirketler.

b- Bilanço esasına göre defter tutan kurumlar vergisi mükellefleri, sermaye şirketleri (Anonim şirketler, hisseli komandit şirketler, limited şirketler), kooperatifler, sermayelerinin yarısından fazlası hazineye ait iktisadi Kamu Teşekkülleri, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler, yabancı ortağı bulunan kurumlar.

6.1.1.2. Yeniden Değerleme Yapmaları Zorunlu Olan Mükellefler

a- Kurumlar vergisi mükellefi olan ve sermayesinin tamamı hazineye ait bulunan iktisadi Devlet Teşekkülleri.

b- 1982 yılının yeni ortak almak suretiyle sermayelerini artıran yeye mali bünyelerini güçlendirmek amacıyla hazine fonlarından ödeme yapılan kurumlar.

6.1.1.3. Yeniden Değerleme Kapsamı Dışında Bırakılan Mükellefler

Yeniden değerlendirme yapımları mükellef gurubu ve tutulan defter türü itibarıyla mümkün bulunmayan mükellefler de şu şekilde belirlenmiştir.

a- İşletme hesabına göre defter tutan ticaret erbabı, adi ortaklıklar, ziraat erbabı, serbest meslek erbabı,

b- Kurumlar vergisi mükelleflerinden olmasına rağmen işletme hesabına göre defter tutmasına Maliye Bakanlığı'nca izin verilenler,

c- Dar mükellefiyete tabi bulunan gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri,

d- İmtiyazlı şirketler,

e- Sermayesinin tamamı hazineye ait olmayıp kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunmayan, kanunla kurulan ve gâlip vasfı kamu hizmeti görmek olan Kamu İktisadi Teşekkülleri,

f- Genel ve katma bütçeli idarelere bağlı olarak faaliyette bulunan döner sermayeli kurumlar.

6.1.2. İktisadi Kıymetlerin Cins ve Değerleri Açısından Kapsamı

Mükellefiyet şekli ve defter tutma esası bakımından yeniden değerlendirme yapma durumunda bulunan mükelleflerin, iktisadi işletmelerine dahil bulunan hangi kıymetleri yeniden değerleyebilecekleri konusunda da gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Yeniden değerlemeyi düzenleyen Vergi Usul Kanunu'nun geçici 11 nci maddesinde, bilançonun aktifinde kayıtlı amortismanına tabi iktisadi kıymetler ile bu kıymetler için ayrılmış amortisman tutarının yeniden değerlemeye esas teşkil edeceği genel bir prensip olarak kabul edilmiştir.

6.1.2.1. Yeniden Değerlemeye Tabi Tutulabilecek İktisadi Kıymetler

Yeniden değerlemeye tabi tutulacak amortismanına tabi iktisadi kıymetler şu şekilde belirlenmiştir.

a- Gayrimenkuller (boş arsa ve arazi hariç),

b- Gayrimenkullerin mütemmim cüzü durumunda olup, müstakilen amortismanına tabi tutulan iktisadi kıymetler,

c- Tesisat ve makinalar,

d- Gemiler ve diğer taşıtlar,

e- Demirbaşlar,

f- İktisadi kıymetin aktifleştirilmesinden sonraki yıllarda doğan ve maliyete eklenen faizler ile gayrimenkullerin genişletilmesi veya kıymetini arttırmak amacıyla ve maliyete eklenen giderler.

6.1.2.2. Yeniden Değerleme Kapsamı Dışında Tutulan İktisadi Kıymetler

Aşağıda yazılı kıymetlerin herhangi bir şekilde de olsa yeniden değerlemeye tabi tutulması mümkün değildir.

a- Boş arsa ve araziler,

b- Değeri 5.000. lirayı geçmeyen iktisadi kıymetler,

c- İktisadi kıymetlerin maliyet bedellerine aktifleştirmeden sonraki yıllarda intikal ettirilen kur farkları,

d- Sinema filimleri,

e- Aletleri farika hakları,

f- Özel maliyet bedelleri,

g- Kuruluş ve organlaşma giderleri,

h- Organizasyon, etüd ve arama giderleri,

ı- Maddi olmayan haklar,

j- Yukardaki guruba dahil edilebilen diğer aktif kıymetler.

6.2. Yeniden Değerlemenin Uygulama Şekli

Verqi Usul Kanunu' nun geçici 11 nci maddesinin 21.12.1983 tarihinde yayımlanan 2791 sayılı kanunun 14. maddesi ile değiştirilmesi ile yeniden değerlendirme işleminin 1982 hesap dönemi sonu itibarı ile uygulamaya konulması sağlanmıştır. Söz konusu kanuna göre yapılan yeniden değerlendirme uygulamasında yöntem olarak katsayı yöntemi benimsenmiştir. 2791 sayılı yasa hükmüne göre, amortisman tabi iktisadi varlıklar ile bu varlıklar için geçmiş yıllarda ayrılmış olan amortis-

manlar, iktisadi varlıkların bilançonun aktifine dahil edildikleri yıla ait katsayı ile çarpılmak suretiyle yeniden değerlendirilmişlerdir. 2791 sayılı kanunun 14. maddesi, yeniden değerlendirme işleminin 1982 takvim yılı sonu itibarıyla düzenlenen bilançolar esas alınmak suretiyle 31.12.1983 tarihine kadar, bir defaya mahsus olmak üzere yapılmasını öngörmüştür. Nitekim, bu kanun gereği birçok işletme amortismanına tabi iktisadi varlıklarını bir kez, 1983 yılı içinde yeniden değerlendirme işlemine tabi tutmuştur. Ancak daha sonra ekonomik koşullar gereği, kısmi nitelikteki bu yeniden değerlendirme işlemi, 4.12.1984 tarihinde kabul edilen ve 12 Aralık 1984 tarihinde 18603 sayılı mükerrer resmi gazetede yayınlanan 3094 sayılı kanunla, geçici 11. madde değiştirilerek süreklilik kazanmıştır. Mükellefler bundan böyle, hesap dönemi sonunda yapacakları yeniden değerlemelerde, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca değerlendirme dönemine ilişkin olarak tesbit ve ilan edilecek olan değerlendirme oranını esas alacaklardır. Kabul edilen bu oran yönteminde göre, bilançonun aktifine dahil amortismanına tabi iktisadi varlıklar ve bu varlıklar için geçmiş yıllarda ayrılmış olan amortismanlar yeniden değerlemenin yapılacağı yıla ait oranla çarpılmak suretiyle yeniden değerlendirilirler. Her hesap dönemi sonu itibarıyla yapılacak değerlemede esas alınacak yeniden değerlendirme oranı, yeniden değerlendirme yapılacak yılın ekim ayında (ekim ayı dahil), bir önceki yılın, aynı dönemine göre Devlet İstatistik Enstitüsü'nün toptan eşya fiyatları genel indeksinde meydana gelen ortalama fiyat artışından %10 indirildikten sonra kalan kısımdır. Bu oran Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca yer yıl aralık ayının onbeşinci gününe kadar Resmi Gazete'de ilan edilir. 3094 sayılı kanun gereği D.İ.E. tarafından belirlenen artış oranı % 10 ve daha aşağı olması durumunda, o yıl için yeniden değerlendirme yapılmaz.

3094 sayılı kanuna göre her yılın yeniden değerlendirme oranı, ancak o yıla ait değerlemede dikkate alınabilir. Yeniden

değerlenenin herhangi bir yılda yapılmamasından veya değerleme oranının düşük uygulanmasından dolayı daha sonraki yıllarda geçmiş dönemlere ilişkin yeniden değerlendirme yapılamaz. Hesap dönemi içinde aktif giren, amortismanına tabi iktisadi varlıklar için, aktife girdiği dönem yeniden değerlendirme yapılmaz, onu izleyen yıllarda yapılır.

31.12.1982 tarihi itibarıyla yapılan yeniden değerlemede esas alınan katsayılar kanunda su şekilde sıralanmıştır.

1982	1981	1980	1979	1978	1977	1976	1975	1974	1973	1972	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1982 yılında aktife giren amort. tabi ikt. kıymetler için	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ve daha önceki yıllar için											

1982 tarihi itibarıyla katsayılar yönteminde göre yapılan yeniden değerlendirme işlemi, iktisadi kıymetlerin ve bunlara ilişkin birikmiş amortismanların değerlendirilmesi olmak üzere iki safhada gerçekleştirilmiştir. Gerek iktisadi kıymet gerekse bu kıymete ait birikmiş amortisman tutarı, sözkonusu iktisadi kıymetlerin bilançoya dahil edildiği (aktifleştirildiği) yılın katsayısı ile çarpılmak suretiyle yeniden değerlendirme işlemi gerçekleştirilmiştir.

Örnek : 1980 yılında 1.500.000. liraya iktisap edilen tesisat, sözkonusu değer üzerinden aynı yılda fiilen kullanılmaya başlanmasıyla 1980 yılından itibaren % 20 amortismanına tabi tutulmuştur. Bu tesisatın 31.12.1982 tarihi itibarıyla çıkarılmış dönem sonu bilançosundaki kayıtlı değeri 1.500.000.TL, birikmiş amortisman tutarı ise 900.000.TL. dir. işletme sözkonusu tesisatı yeniden değerlemeye karar vermiştir.

1980 yılını içeren hesap dönemi için belirlenen katsayı (3) tür. Bu verilere göre iktisap maliyeti 1.500.000.TL.

olan tesisatın ve 900.000.TL. lik birikmiş amortismanın yeniden değerlendirilmeden sonraki değerleri aşağıda gösterilen şekilde olacaktır.

	Kayıtlı Değer	Değerleme Katsayısı	Yeniden Değerlemeden Sonraki Değer
Tesisat	1.500.000.-	3	4.500.000.-
B.Amortisman	200.000.-	3	2.700.000.-
Net aktif değer	600.000.-		1.800.000.-

Yeniden değerlendirme 1982 tarihi itibarıyla katsayılar yöntemine göre yapıldıktan sonra, 3094 nolu kanunla süreklilik kazanarak oran yöntemine göre uygulanmaya başlanmıştır. Maliye ve Gümrük Bakanlığı tarafından ilan edilen yeniden değerlendirme oranları aşağıda gösterildiği şekildedir.

1984 yılında 1983 yılı bilançoları için % 37,5,

1985 yılında 1984 yılı bilançoları için % 35,9,

1986 yılında 1985 yılı bilançoları için % 21,7.

Söz konusu yeniden değerlendirme oranları, ilgili olduğu yıllarda uygulanabilmektedir. Bu oranlar daha sonraki yıllarda uygulanmaya konulamamaktadırlar.

Örnek : Bir işletmenin 1984 yılı bilançosundaki, kayıtlı değeri 2.000.000.TL. ve birikmiş amortismanı 400.000.TL. olan bir makinenin, yeniden değerlemeye tabi tutulması halinde, değerlendirme oranı %35,9 olacaktır.

	Kayıtlı Değer	Değerleme Oranı	Yeniden Değerlemeden Sonraki Değer
Makina	2.000.000.	1,359	2.718.000.
B.Amortisman	400.000.	1,359	543.600.
Net aktif değer	1.600.000.		2.174.400.

Burada değerlendirme oranının 1,359 olarak alınmasının nedeni, yapılacak matematiksel işlemlerin azaltılması içindir. Aksi takdirde gerek makinenin kayıtlı değeri, gerekse birikmiş amortismanın değeri 0,359 rakamı ile çarpılarak kendi değerlerine eklenmesi gerekmektedir.

6.3. Yeniden Değerleme Artışının Hesaplanması ve Sermayeye İlavesinin Vergi Kanunları Açısından Etkileri.

6.3.1. Yeniden Değerleme Artışının Hesaplanması

Yeniden değerlendirme işleminin gerçekleştirilmesi ile gerek iktisadi kıymetin gerekse bu kıymete ilişkin birikmiş amortismanların yeni değerleriyle bilançoya aktarılması halinde bilançonun aktifi ile pasifi arasında bir değer farklılığı olacaktır. Bu fark pasifte özel bir fon hesabı olan değer artış fonu hesabında izlenecektir. Yeniden değerlendirme sonucunda ortaya çıkan değer artışını hesaplanmada "net değer artışı usulu" benimsenmiştir. Buna göre, net değer artışının hesaplanabilmesi için, yeniden değerlemeden önceki ve sonraki net bilanço aktif değerlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Net bilanço aktif değeri, iktisadi kıymetlerin bilançonun aktifine kaydedildikleri değerden, bu kıymetler için ayrılmış olup bilançonun pasifinde gösterilen birikmiş amortismanların tenzili suretiyle bulunan miktarı ifade etmektedir. Buna göre değer artışı, yeniden değerlemeden sonraki net aktif değerinden, yeniden değerlemeden önceki net aktif değerinin indirilmesi suretiyle hesaplanacaktır. Bu şekilde hesaplanan değer artışı bilançonun pasifinde özel bir fon hesabına alınacaktır (65). Ancak net bilanço aktif değerinin belirlenmesinde Vergi Usul Kanunu'nun, "amortismanın herhangi bir yıl ayrılmamasından veya ilk yıl uygulanan nispetten düşük bir oranda ayrılmamasından dolayı amortisman süresi uzatılmaz" hükmü uyarınca, fiilen ayrılmış olan amortismanların ayrılmış sayılması gerekmektedir. Değer artış miktarının hesabını ve muhasebe kayıtlarına geçirilmesini

 (65) Nevzat Saygılıoğlu - Hüsamettin Biçer, İşletmelerde Vergi ve Muhasebe, Ankara, 1982, s.222.

aşağıdaki örneklerle açıklayabiliriz.

Örnek : 1976 takvim yılında 500.000 TL. lik maliyet bedeli ile aktifleştirilen ve 31.12.1982 tarihi itibarıyla düzenlenmiş bilançoda 350.000 TL. lik birikmiş amortismanı gösterilen bir makine anılan tarih itibarıyla yeniden değerlemeye tabi tutulmuştur.

Yeniden değerlendirme işlemi 1976 yılına ait (7) katsayısı esas alınmak suretiyle yapılacaktır. Bu durumda sözkonusu makinanın yeniden değerlendirilmesi ve değer artışı aşağıda gösterilen şekilde olacaktır.

	Değerleme Öncesi Kayıtlı Değer	Yeniden Değerleme Katsayısı	Değerleme SonrasıKa- yıtlı Değer
Makina	500.000.	7	3.500.000.
B. Amortisman	350.000.	7	2.450.000.
Net Aktif Değeri	150.000.		1.050.000.TL.

Net değer artışı = (Değerleme sonrası) - (Değerleme öncesi)
(net aktif değeri) - (net aktif değeri)

Net değer artışı = 1.050.000.-150.000.=900.000.TL

Yeniden değerlendirme işleminin sonucunda 900.000.TL.lik bir değer artışı meydana gelmektedir. 900.000.TL.lik bu değer artışı, bilançonun pasifinde değer artış fonu hesabında gösterilmek suretiyle bilançonun aktif ve pasif kalemleri arasında eşitlik sağlanacaktır.

Amortismanı tamamen ayrılmış iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirme işlemi net bilanço aktif değeri sıfır olan kıymetin aktifte kayıtlı değeri ile pasifte birikmiş amortismanın aynı katsayı ile çarpılması suretiyle yapılacaktır. Bu durumda herhangi bir değer artışı sözkonusu olmayıp, yalnız iktisadi kıymetin ikame bedeline ulaştırılması gerçekleştirilmiş olacaktır.

Vergi Usul Kanunu'nun 320 nci maddesi gereğince

amortismanların herhangi bir ayrılmaması veya eksik ayrılması halinde, ayrılmayan veya noksan ayrılan amortismanlar da yeniden değerlendirme işlemi sırasında aynen ayrılmış gibi dikkate alınacaktır. Yeniden değerlemenin yapılacağı hesap dönemi aktifte giren iktisadi kıymetler, aktifte girdiği dönemde yeniden değerlemeye tabi tutulmaktadır.

Yeniden değerlendirme işlemi gelir vergisi mükellefleri yönünden bilançonun gerçekçi hale getirilmesinden öteye herhangi bir yarar sağlayamayacaktır. Çünkü hesaplanan yeni değerler üzerinden amortisman ayırma işlemi yapılmayacaktır. Kurumlar vergisi mükellefleri ise yeniden değerlemeden sonra amortismanları, yeni değerleri (Gayrimenkuller hariç) üzerinden ayırabileceklerdir. Konunun daha iyi açıklanabilmesi açısından bir örnek göstermek yararlı olacaktır.

Örnek : A. Ticari işletmesinin 31.12.1982 tarihi itibarıyla düzenlenmiş yılsonu mali bilançosu şu şekildedir.

AKTİF		PASİF	
Kasa	1.000.000.	Sermaya	17.000.000.
Bankalar	3.250.000.	B. Amortisman	10.785.000.
Müşteriler	7.500.000.	Borçlar	3.000.000.
Mal	4.112.000.	<u>Dönem Karı</u>	<u>327.000.</u>
Tesisat	8.000.000.		
Makinalar	6.000.000.		
Binalar	1.250.000.		
<u>AKTİF TOPLAMI</u>	<u>31.112.000.</u>	<u>PASİF TOPLAMI</u>	<u>31.112.000</u>
	=====		=====

Tesislerin aktifleştirildiği tarih olan 1977 yılı için değerlendirme katsayısı 6. Makinaların aktifleştirildiği tarih olan 1975 yılı için değerlendirme katsayısı 8. Binaların aktifleştirildiği tarih olan 1974 yılı için değerlendirme katsayısı 9 dur.

hesaplanacaktır :

Binalar(11.250.000.- 1.250.000.)	= 10.000.000.
Makinalar(48.000.000.- 6.000.000.)	= 42.000.000.
Tesisat(48.000.000.- 8.000.000.)	= 40.000.000.
B.Amortisman(74.985.000.-10.785.000.)	= 64.200.000.

A işletmesinin yeniden değerlemeden sonraki bilançosu :

AKTİF		PASİF	
Kasa	1.000.000.	Sermaye	17.000.000.
Bankalar	3.250.000.	B.Amortisman	74.985.000.
Müşteriler	7.500.000.	Değer Artış Fonu	27.800.000.
Mal	4.112.000.	Borçlar	3.000.000.
Tesisat	48.000.000.	Dönem Karı	327.000.
Makinalar	48.000.000.		
Binalar	11.250.000.		
AKTİF TOPLAMI	123.112.000.	PASİF TOPLAMI	123.112.000.

6.3.2. Hesaplanan Yeniden Değerleme Artışının Sermayeye İlavesinin Vergi Kanunları Açısından Etkileri

6.3.2.1. Gelir Vergisi Kanunu Açısından

Yeniden değerlenmeleri mümkün olan amortisman tabii iktisadi kıymetler ile buplara ait birikmiş amortismanları yeniden değerlemeye tabii tutan gelir vergisi mükellefleri bilançonun pasifinde yer alan "değer artış fonu" hesaplarını sermayeye ilave edeneceklerdir. Gelir vergisi mükellefleri yönünden değer artışlarının sermayeye ilavesi mümkün olmayıp, pasifte ayrı bir fon olarak gösterilecektir. Değer artış fonundaki tutarın bu mükellefler tarafından sermayeye aktarılması, başka bir hesaba devredilmesi veya işletmeden çekilmesi halinde değer artış fonundaki tu-

tar. bu işlemin yapıldığı hesap döneminin kar matrahına eklenerek vergilendirilecektir. Ayrıca değer artış fonundaki tutar, ilgili bulunduğu iktisadi kıymetin satışı halinde aynen amortismanlar gibi işleme tabi tutulacaktır.

Amortisman uygulaması açısından yeniden değerlendirme işlemi, gelir vergisi mükelleflerine herhangi bir değişiklik ya da yarar sağlamayacaktır. Bu mükellefler yeniden değerlendirme yaonalarına rağmen, değerlemeye tabi tuttukları kıymetleri eski değerleri üzerinden amortisman ayırmaya devam edeceklerdir (56).

6.3.2.2. Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından

Kurumlar vergisi mükellefleri, yeniden değerlendirme işleminin bir sonucu olarak meydana gelecek değer artışlarını kısmen ya da tamamen sermayelerine ilave edebileceklerdir. Sermayeye ilave edilen değer artışları, ortaklar tarafından işletmeye ilave edilmiş bir kıymet olarak kabul edilecek ve vergiye tabi tutulmayacaktır.

Kurumlar vergisi mükellefleri, amortisman tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerlendirme işlemine tabi tuttuktan sonra yeni değerleri üzerinden amortisman ayırabileceklerdir. Ancak bu kuraldan gayrimenkuller istisna edilmiştir. Buna göre yeniden değerlemeye tabi tutulan gayrimenkullerin yeni değeri üzerinden değil, yeniden değerlemeden önceki kıymetleri üzerinden ve bakiye itfa süresi içerisinde amortisman ayrılmasına devam edilecektir.

Değer artış fonları sermayeye eklenirken şu işlemlerin yapılması gerekmektedir.

(66) A. Abdullah Doğan - M. Cengiz Ünlü - Cahit Dicle, Amortismanlar, Ankara, 1984, s.75.

a- Hem yeniden değerleme işleminin yapılması hem de değer artış fonunun sermayeye eklenmesi konusunda, anonim şirketlerde yönetim kurulunun, limited şirketlerde ise ortaklar kurulunun karar vermiş olması,

b- Ana sözleşmede değişiklik tasarısı ve değer artış fonunun hesaplanışını gösteren listenin hazırlanması ve sözleşmenin noterce tasdik edilmesi,

c- Ticaret Bakanlığı'ndan izin alınması. Yeniden değerleme ve sermayeye ekleme kararlarıyla ana sözleşme değişiklik tasarısı ve değer artış fonunun hesabını gösteren liste Ticaret Bakanlığı'na ibraz edilmek suretiyle Ticaret Bakanlığı'ndan izin alınır.

d- Ticaret Mahkemesinin onayının alınması. Ticaret Bakanlığı'ndan izin alındıktan sonra gerekli belgelerle birlikte değer artış fonunun sermayeye ilavesi için Ticaret Mahkemesinden onay alınması gerekir.

e- Ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi.

Değer artış fonunun sermayeye eklenmesinde, sermaye artırımında bulunan tutar danga vergisine tabidir. Dolayısıyla sözkonusu tutarın danga vergisinin ödenmesi gerekmektedir.

Böylece anonim ortaklıklarda sermaye artırımını ile ilgili süreç tamamlandıktan sonra, değer artış fonları karşılığında ihraç edilen hisse senetleri bedelsiz olarak ortaklara sahip oldukları nominal sermaye oranında dağıtılır. Limited şirketlerde ise ortakların pay tutarı artırılır.

6.4. Yeniden Değerleme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Yeniden değerleme işlemlerinin muhasebe kayıtlarına geçirilmesinden önce yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetlerin hesaplama şekilleri müfredatlı olarak gösterilmelidir. Buna göre;

a- Amortisman defteri veya amortisman cetvellerinden yararlanmak suretiyle, yeniden değerlendirme sırasında bilançonun aktifinde kayıtlı amortisman tabii iktisadi kıymetlerin her birinin aktife girdiği hesap dönemi ile bu kıymetler üzerinden değerlemenin yapıldığı tarihe kadar ayrılmış ve ayrılmış sayılan amortismanlar ayrı ayrı tesbit edilir.

b- Geçici 11 nci maddede yazılı katsayıların uygulanmasından sonra her iktisadi kıymetin ve amortismanın yeni değerleri gösterilir.

c- Yeniden değerlendirilen iktisadi kıymetler ve amortismanları ayrı ayrı ele alınarak değerlemeden önceki ve değerlemeden sonraki net bilanço aktif değerleri hesaplanır.

d- Bu işlemlerin tamamlanmasından sonra her iktisadi kıymete ait değer artışları ile toplam değer artışı bulunarak envanter defterinin ayrı bir sayfasına kaydedilir.

Yeniden değerlendirilen iktisadi kıymetlerin amortisman kayıtlarında aşağıda belirtilen bilgilerin gösterilmesi gerekmektedir.

- aa. İktisadi kıymetin cinsi,
- ab. Aktife giriş tarihi,
- ac. Aktife giriş değeri,
- ad. Amortisman oranı,
- ae. Birikmiş amortisman tutarı (ayrılmış sayılanlar dahil edilecek),
- af. Yeniden değerlenmeden önceki net bilanço aktif değeri,
- ag. Yeniden değerlendirme katsayısı (veya oranı),
- ah. İktisadi kıymetlerin yeniden değerlenmeden sonra bulunacak değeri,
- ai. Birikmiş amortismanların yeniden değerlemeden sonraki değeri,
- aj. Yeniden değerlenmeden sonraki net bilanço aktif değeri,
- ak. Değer artışı.

Yukarıda sözü edilen şekilde değerleneye ilişkin hesaplamalar yapıldıktan sonra, bunların değişik durumlara göre muhasebe kayıtları aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir.

6.4.1. Yeniden Değerleme Artışının Muhasebeleştirilmesi

Yeniden değerlendirme işleminde muhasebe kayıtlarına esas alınacak rakamlar, iktisadi kıymetlerin ve birikmiş amortismanlarının yeniden değerlendirme öncesi ve sonrası değerleri arasındaki farklar olacaktır. Değer artış miktarı ise yeniden değerlendirme öncesi ve sonrası net aktif değerleri arasındaki farklar olacaktır. Bu rakamların hesaplanışına ilişkin örnek daha önce verilerek şu şekilde belirtilmişti:

Binalar	10.000.000.
Makinalar	42.000.000.
Tesisat	40.000.000.
B. Amortisman	64.200.000.
Değer Artış Fonu	27.800.000.

Yapılan yeniden değerlendirme ilişkin muhasebe kaydı :

Binalar H.	10.000.000.
Makinalar H.	42.000.000.
Tesisat H.	40.000.000.
B. Amortisman H.	64.200.000.
Değer Artış Fonu H.	27.800.000.

6.4.2. Yeniden Değerlenen İktisadi Kıymetlerin Amortismanlarının Muhasebeleştirilmesi

Değer artışlarını muhasebeleştirilen kurumlar, hesap dönemi sonunda amortisman hesaplanmasına ilişkin işlemleri için daha önce söz ettiğimiz bir ayırımı göz önünde tutmak zorundadırlar. Buna göre, gayrimenkullerin değerlendirilmeden ön-

ceki kıymetleri, diğer varlıkların yeni değerleri, üzerinden amortisman ayrılması gerekmektedir. Bu uygulamaya değerlemenin yapıldığı hesap döneminde hemen başlanılır. Bu uygulama ile :

Binalar için	1.250.000. x % 2	=	25.000.
Makinalar için	48.000.000. x % 10	=	4.800.000.
Tesisat için	48.000.000. x % 12	=	5.760.000.
	Toplam		10.585.000.

amortisman hesaplanır. Muhasebe kayıtlarında:

----- / -----	
Amortisman Giderleri H.	10.585.000.
	B. Amortisman H.
	10.585.000.

Binalar	25.000.
Makinalar	4.800.000.
Tesisat	5.760.000.

Uygulanadaki amortisman oranları binalar için % 2, Makinalar için % 10 ve tesisat için % 12 olarak alınmıştır.

Oran yönteminin uygulanmasında, iktisadi kıymetler ve bunlara ilişkin birikmiş amortismanların yeni değerleri hesaplanırken katsayı yerine değerlendirme dönemine ait oranlar kullanılacaktır. Örneğin 1984 yılında yeniden değerlendirme oranı % 35,9 olarak verildiğinde, gerek iktisadi kıymetler gerekse bunlara ait birikmiş amortismanlar 1,359 rakamı ile çarpılarak yeni değerleri bulunacaktır. Bunun dışındaki tüm hesaplamalar ve muhasebe kayıtları örneğe uygun bir şekilde yapılacaktır.

6.4.3. Yeniden Değerlenen İktisadi Kıymetlerin Satışlarının Muhasebeleştirilmesi

Yeniden değerlendirme sonucu doğan değer artışlarının bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında muhafaza edilmesi halinde, fonda tutulan miktardan satılan iktisadi kıymete düşen kısım, satıştan doğan kar veya zararın tesbitinde birikmiş amortisman gibi kabul edilecektir. Sermayeye ilave

edilen değer artışları ise satış kar ve zararının tesbitinde dikkate alınmayacaktır.

Örnek : A. Limited Şirketinde yeniden değerlendirilene sonucunda değeri 2.000.000 TL ye çıkarılan bir makina için 1.600.000.TL lik değer artış fonu ve 400.000.TL lik değerlendirilmiş birikmiş amortisman vardır. Şirket söz konusu makinayı 1.000.000.TL ye peşin olarak satmıştır.

----- / -----	
Kasa H.	1.000.000.
B.Amortisman H.	400.000.
Değer Artış Fonu H.	1.600.000.
Makinalar H.	2.000.000.
Kar-Zarar H.	1.000.000.
----- / -----	

Yeniden değerlemeye tabi tutulduktan sonra satılan iktisadi kıymetlerin yenilenmesi işin mahiyetine göre zaruri bulunur veya bu hususta işletmeyi idare edenlerce karar verilmiş ve tesebbüse geçilmiş olursa satıştan doğan kar yenileme giderlerini karşılamak üzere bilançonun pasifinde Vergi Usul Kanunu'nun 328 nci maddesine göre en çok üç yıl tutulabilir. Bu süre içinde kullanılmayan karlar üçüncü yılın matrahına eklenir. Bu süreden önce işin terki, devri veya tasfiyesi halinde bu karlar ilgili yıl matrahlarına ilave edilir.

Yukarıda verilen örnekte sabit kıymetin yenilenmesine karar verilmişse:

----- / -----	
Kasa H.	1.000.000.
B.Amortisman H.	400.000.
Değer Artış Fonu H.	1.600.000.
Makinalar H.	2.000.000.
Sabit Kıymet Yenilene Fonu H.	1.000.000.
----- / -----	

Yeniden değerleme sonucu meydana gelen değer artış fonlarının sermayeye ilave edilmesi durumunda sözkonusu iktisadi kıymetlerin satışına ilişkin örnek aşağıda gösterildiği gibidir.

rnek : Değer artış fonunun sermayeye ilave edilmiş olması halinde yeni değeri 2.000.000.TL olan makinanın yer aldığı bilançonun pasifinde değer artış fonu bulunmayacaktır. Birlikmiş amortismanının yeni değeri 400.000.TL olan sözkonusu makinanın 1.000.000.TL ye beşin olarak satılmaşı halinde ;

----- / -----	
Kasa H.	1.000.000.
B.Amortisman H.	400.000.
Kar-Zarar H.	600.000.
Makinalar H.	2.000.000.

Değer artış fonunun sermayeye eklendiği durumda, yine aynı makina beşin olarak 1.750.000.TL ye satılmaşı :

----- / -----	
Kasa H.	1.750.000.
B.Amortisman H.	400.000.
Makinalar H.	2.000.000.
Kar-Zarar H.	150.000.

6.4.4. Yeniden Değerleme Artışlarının Sermayeye İlavelerinin Muhasebeleştirilmesi

Kurumlar vergisi mükelleflerinde değer artış fonunun sermayeye ilave edilmesi konusundaki örnek de şöyledir.

rnek: Bir anonim şirkette yeniden değerleme işlemi sonucu 200.000.000.liralık değer artışı meydana gelmiş ve yönetim kurulu kararıyla değer artışının aynen sermayeye ilave edilmesi, gerekli işlemler yapıldıktan sonra gerçekleştirilmiştir.

----- / -----
 Değer Artış Fonu H. 200.000.000.
 Sermaye H. 200.000.000.

(Değer artış fonu karşılığında ihraç
 edilen hisse senetleri nedeniyle)
 ----- / -----

Nazım Hesaplar 200.000.000.
 (İhraç edilen his.sen.)

Nazım Hesaplar 200.000.000.

(His.Sen.Alacaklıları)
 ----- / -----

Kurumlara ait iştirak payları ve hisse senetleri, iştirak edilen kurumların bilançolarını yeniden değerlemele- ri ve değer artışlarının sermayeye ilavesi halinde, yeniden değerlendirilene kapsamına girmektedir.

Yeniden değerlendirilecek iştirak payları, kurumlar ver- gisi mükellefi olan sermaye şirketleri ile kooperatiflere ve iktisadi devlet teşekküllerine ait olan iştirak payları ve hisse senetleridir. Yeniden değerlendirme yapılan kuruma iş- tirak eden işletmelerin aktifinde bedelsiz hisse senedi veya iştirak payı verilmesi nedeniyle meydana gelen artışlar bi- lançonun pasifinde ayrı bir özel karşılık hesabında göste- rilmek zorundadır.

Örnek: A.Anonim Şirketinin, B.Anonim Şirketindeki iştirakle- rinden dolayı, iştirak edilen şirketin yeniden değerlendirme yapması nedeniyle 3.000.000.TL değerinde bedelsiz hisse se- nedi iktisap ettiğini varsayalım.

----- / -----
 İştirakler H. 3.000.000.

İştirakler değer artış karş.H. 300.000.

(İştiraklerden yeniden değerlendirme nede- niyle bedelsiz hisse senedi alınması)
 ----- / -----

İştirak payları ve hisse senetlerine ilişkin değer artışı olarak, iştirak edilen kurumda yapılacak yeniden değerlendirilme sonucunda ortaya çıkan değer artışından, bunların nominal değerlerine isabet eden kısma itibar edilmesi ve iktisap bedeline bu tutarın eklenmesi suretiyle yeni değer bulunması gerekmektedir. İştirak payları her zaman nominal değerleriyle satın alınmazlar. Nominal değerlerinin üstünde veya altında satın alınmaları mümkündür. Satın alma bedeli iktisap bedelini göstermektedir.

Sermayenin cüzü kabul edilen ve karşılık hesabında gösterilen değer artışı kurumlar vergisi mükellefleri tarafından sermayeye eklenebilir. Bundan sonraki kademelerde de iştiraklerden intikal eden bedelsiz hisse senetleri ve ortaklık payları aynı şekilde işleme tabi tutulur. Yani iştiraklerden dolayı meydana gelen değer artışlarının da sermayeye ilave edilebilmesi, kurumlar vergisi mükellefleri açısından mümkün bulunmaktadır.

Örnek : A. Anonim Şirketi yönetim kurulu, iştiraklerinde meydana gelen 3.000.000 TL'lik değer artışı karşılığını sermayeye eklemeye karar vermiş ve gerekli işlemler tamamlandıktan sonra değer artış karşılığı sermayeye eklenmiştir.

----- / -----

İştirakler değer artış karş. d. 3.000.000.

Sermaye d.

3.000.000.

(İştiraklerden oluşan değer artış karşılığının sermayeye eklenmesi)

----- / -----

Gerek işletmenin yeniden değerlendirme yapması ile oluşan, gerekse iştiraklerden dolayı oluşan değer artış karşılığının sermayeye ilave edilmiş olması işletmenin lehinedir. Çünkü sermayeye eklenen değer artış fonu, ilgili iktisadi

kiymetlerin satışı halinde dikkate alınmamakta, dönemin kar matrahını gereksiz olarak büyütmektedir. Satılan iktisadi kiymetlere ait değer artışlarının sermayeye ilavesi halinde satış sırasında birikmiş amortisman gibi mütalaa edilmeyen değer artışları kurumların faaliyetlerine devam ettikleri süre içerisinde herhangi bir suretle sermayeden çekilirse, çekilen kısım o dönemin kazancı sayılarak vergiye tabi tutulacaktır.

6.5. Bir Sermaye Şirketinde Uygulama

Faaliyet konusu inşaat olan bir limited şirket, örnek olarak alınıp, yeniden değerlendirme işlemleri incelenmiştir. Söz konusu limited şirkette 1982 yılı itibarıyla katsayılar yöntemine göre yeniden değerlendirme yapılmıştır.

Şirketin ortaklar kurulu 1982 yılı itibarıyla amortismanına tabi iktisadi kiymetlerini yeniden değerlemeye karar vermiş ve konu ile ilgili çalışmalar tamamlandıktan sonra, onay için Ticaret Mahkemesine müracaatta bulunulmuştur. Ticaret Mahkemesi, şirket tarafından hazırlanmış yeniden değerlendirme raporuna dayalı olarak 1982 yılı itibarıyla yeniden değerlendirilmiş bilançoyu tasdik etmiştir. Konuyla ilgili bilirkişi raporu, yeniden değerlendirme raporu ve tasdik edilmiş yeni bilanço ilişikte sunulmuştur.

BİLİRKİŞİ RAPORU

T.C. Ticaret Mahkemesi Hakimliğine

.....

Dosya Numarası : 1984/576 D.İş.Tesbit İsteyen : (A) İnşaat ve Ticaret Limited ŞirketiKarşı Taraf : HasımsızKonusu : 213 sayılı V.U.K.'nun, 2791 sayılı kanunun 14 ncü maddesi ile değiştirilen geçici 11.maddesi uyarınca yapılan yeniden değerlemenin tesbitiİncelene ve Tesbitiniz: İncelene ve tesbitiniz, görüleceği üzere aşağıdaki başlıklar altında yapılmıştır.A- İncelenen Konusu İşlemin Yasal Dayanağı:

213 sayılı V.U.K.'nun 2791 sayılı kanunla değişik 11 nci maddesi, bilanço esasına göre defter tutan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, bilançolarına dahil amortismanla tabi iktisadi kıymetleri ve bu kıymetler üzerinden ayrılmış olup, bilançonun pasifinde gösterilen amortismanları, 1982 yılı hesap dönemi sonu itibariyle yeniden değerleyebileceklerini, değerlemenin yapılış biçimi ile şekil ve şartları, değerleme neticesinde doğacak değer artışının (değer artış fonunun) ne şekilde muhasebeleştirileceğini ve kullanılabilirliğini hükme bağlanmıştır. 151 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile de sözkonusu madde hükmünün uygulanmasına açıklık getirilmiştir. İşte tesbitimizin dayanağını anılan madde ve genel tebliğ teşkil etmektedir.

B- İncelenen Defterler:

(A) İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi'nin yeniden değerlemeye tabi tuttuğu nakıl vasıtaları, iş makineleri,

demirbaşları ve amortismanları, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981 ve 1982 yıllarında bilançolarına intikal ettiği ve amortisman ayrılmaya başlandığından; bu yıllarda tutulan bütün defter ve belgeler incelemenin konusu olmuş ve ek-1 olarak raporumuza alınmıştır.

C- Yapılan inceleme:

(A) İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi, yukarıda da değindiğimiz gibi bilançosunun aktifinde kayıtlı nakil vasıtalarını, iş makinalarını ve demirbaşları ile bunlara ait olup bilançonun pasifinde yer alan amortismanları ayrı ayrı yeniden değerlemeye tabi tutarak tablolar hazırlanmış ve bu tablolardan hareketle yeniden bilanço tanzim etmiştir.

(Ek-2, Ek-3, Ek-4, Ek-5)

Tesbit isteyen (A) İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi, yeniden değerlendirme işlemini kendi bünyesinde yaparak ilgili yıl kayıtlarına intikal ettirdiği görülmüştür.

Bu sebeple bilirkişiliğimizce yeniden değerlendirme işlemi yapılmamış, değerlemeye tabi iktisadi kıymetlerin ve bunların amortismanlarının kayıtlara intikali kontrol edilmiş ve bundan sonra, yeniden değerlendirme işleminin Geçici 11. madde ile 151 seri numaralı V.U.K. Genel Tebliği'ne uygun olarak yapılmıyorsa kontrol edilmiştir.

Bu kontrol sonucunda, (a) İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi'nin yaptığı yeniden değerlendirme işleminin mevzuata uygun olarak aşağıdaki şekilde olduğu görülmüştür.

<u>İktisadi Kıymetler</u>	<u>Değer Artışı</u>
1- Nakil Vasıtaları	5.144.228,65 TL (Ek-2)
2- İş Makinaları	40.574.746,40 TL (Ek-3)
3- Demirbaşlar	2.345.871,90 TL (Ek-4)
Toplam	48.064.846,95 TL

Yukarıda açıkladığımız hususlar dikkate alınarak hazırlanan 31.12.1982 tarihli bilanço, Ek-5 olarak raporumuza alınmıştır.

Sonuç: (A) İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi'nin yaptığı yeniden değerlendirme işlemi, 213 sayılı V.J.K.'nun 2791 sayılı kanunla değişik geçici 11 nci maddesi yönünden tetkik edilmiş ve değerlendirme işleminin anılan maddeye uygun olarak yapıldığı görülmüş olup, değer artış fonu'nun 48.364.846,95 TL olacağına karar verilmiştir.

Bilgi ve takdirlerinize arz olunur.

Bilirkişiler

.....

.....

.....

(Ek-1): (A) İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi'ne ait Kanuni
Defterlerin Tasdikine İlişkin Bilgiler

<u>Yılı ve Defter Adı</u>	<u>Onay Makamı</u>	<u>Onay Tarihi</u>	<u>Yevmiye No</u>
1977 yılı Yevmiye defteriNoteri	../../1976
1977 yılı Defteri kebirNoteri	../../1976
1977 yılı Envanter defteriNoteri	../../1976
1978 yılı Yevmiye defteriNoteri	../../1977
1978 yılı Defteri kebirNoteri	../../1977
1978 yılı Envanter defteriNoteri	../../1977
1979 yılı Yevmiye defteriNoteri	../../1978
1979 yılı Defteri kebirNoteri	../../1978
1979 yılı Envanter defteriNoteri	../../1978
1980 yılı Yevmiye defteriNoteri	../../1979
1980 yılı Defteri kebirNoteri	../../1979
1980 yılı Envanter defteriNoteri	../../1979
1981 yılı Yevmiye defteriNoteri	../../1980
1981 yılı Defteri kebirNoteri	../../1980
1981 yılı Envanter defteriNoteri	../../1980
1981 yılı Kasa defteriNoteri	../../1980
1982 yılı Yevmiye defteriNoteri	../../1981
1982 yılı Defteri kebirNoteri	../../1981
1982 yılı Envanter defteriNoteri	../../1981
Amortisman defteriNoteri	../../1984

(A) İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi

(A) İNŞAAT ve TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ YENİDEN DEĞERLENE TABLOSU
(Vergi Usul Kanunu'nun Geçici 31. Maddesine göre düzenlenmiştir)

İKTİSADİ DEĞERLER (NAKİL VASITALARI)	AMORTİSMAN % 15	AMORTİSMANA İLK GİRİŞİN		İktisadî değeri 31.12.1982 sonu itibarıyla ve son değeri ile son değeri arasındaki fark	İktisadî değer 1982 yılı so nuna kadar birlikte e- mortisman	31.12.1982 ta- rihi itibarıyla değerlenmeden meydana gelen birlikte amortis. ları farkı	Yeniden değer meydana gelen brüt amortis man karşılık ları farkı	Yeniden değer sonucu net b rüt amortis lanç aktif leri (yeniden değerleme sonu
		TARİHİ	BEDELİ					
INTERNATIONAL PICK-UP	% 15	27.1.1977	183.000,-	6	1.098.000,-	988.200,-	823.500,-	91.500,-
BMC - AUSTIN KAMYON	% 15	15.4.1977	335.000,-	6	2.010.000,-	1.675.000,-	1.507.500,-	167.500,-
RENAULT 12 STATION WAGON TAKSİ	% 15	22.4.1977	325.761,53	6	754.569,18	628.807,65	679.114,80	62.878,65
BMC AUSTIN KAMYON	% 15	3.12.1977	365.000,-	6	2.190.000,-	1.825.000,-	1.642.500,-	182.500,-
RAMLER OTOMOBİL	% 15	23.1.1979	50.000,-	4	200.000,-	150.000,-	120.000,-	60.000,-
MURAT 131 OTOMOBİL	% 15	8.1.1980	398.500,-	3	1.195.500,-	797.000,-	537.975,-	438.350,-
BMC AUSTIN KAMYON	% 15	26.3.1980	1.950.000,-	3	5.850.000,-	3.900.000,-	2.632.500,-	2.145.000,-
INTERNATIONAL MİNİBÜS	% 15	14.7.1980	1.815.000,-	3	5.445.000,-	3.630.000,-	2.450.250,-	1.996.500,-
MURAT 131 DOĞAN OTOMOBİL	% 20	26.7.1982	1.315.000,-	1	1.315.000,-	-,-	263.000,-	-,-
			6.537.261,53		20.058.069,18	13.520.807,65	3.074.460,80	11.451.039,80
							8.376.579,-	5.144.228,65

Sabit Kıymetlerin (Nakil Vasıtaları) yeniden
değerlenmeden sonraki aktif değeri

20.058.069,18

Sabit kıymetlerin (Nakil vasıtaları)
31.12.1982 itibarıyla aktif değeri
(Yeniden değerlendirilmeden önce)

6.537.261,53

Katsayı tabliğinden sonraki
net bilanço aktif değeri

8.607.029,38

Sabit kıymetlerin (Nakil Vasıtaları)
Brüt değer artışı

13.520.807,65

Sabit Kıymetlerin (Nakil Vasıtaları) birikmiş
Amortismanlar hesabından yeniden değerlendirilmeden = net bilanço aktif değeri

11.451.039,80

Sabit kıymetlerin (Nakil vasıtaları) 31.12.1982
tarihinde birikmiş amortismanlar
(Yeniden değerlendirilmeden önce)

3.074.460,80

Katsayı tabliğinden önceki
net bilanço aktif değeri

3.462.800,73

Sabit kıymetlerin birikmiş Amortismanlar
hesabındaki artış tutarı

8.376.579,-

İKTİSADİ DEĞERLER (İÇ HAKİKATLERİ)	AMORTİSMAN YÜZDESİ	AMORTİSMANA İLK GİRİŞİN		DÜZENLEME KATILIMI	İktisadi değer 31.12.1982 itibarıyla son değeri	İktisadi değer lerin brüt değeri artı	1982 yılı sonu na kadar birikmiş amortisman	31.12.1982 itibarıyla yeniden değerlendirmeye sokulmuş birikmiş amortismanlar	Yeniden değerlendirilmeden meydana gelen brüt amortisman karşılığı farkı	Yeniden değerlendirilmeden önceki net bilanço aktif değeri (Yerli Hukukununun Geçici 11. Maddesine göre düzenlenmiştir.)
		TARİHİ	MEVZU							
50 MOTORU	% 10	20.4.1977	11.500,-	6	69.000,-	57.500,-	6.900,-	41.400,-	34.500,-	83.000,-
50 TAMIR (AMAZON)	% 15	28.5.1977	88.000,-	6	528.000,-	440.000,-	79.200,-	475.200,-	396.000,-	44.000,-
DİZELE PAÇAN MOTOR	% 10	1.6.1977	46.500,-	6	279.000,-	232.500,-	27.900,-	167.500,-	139.500,-	93.000,-
TOL AMPİRİSİ	% 16,6	17.6.1977	60.000,-	6	300.000,-	300.000,-	59.760,-	358.560,-	298.800,-	1.200,-
MİCER SAKIÇI (MANTRAK)	% 16,6	6.7.1977	44.000,-	6	264.000,-	220.000,-	43.824,-	262.944,-	219.120,-	880,-
" " " "	% 16,6	12.8.1977	30.000,-	6	180.000,-	150.000,-	29.880,-	179.280,-	149.400,-	600,-
TOL SÜPÜRGE	% 16,6	"	60.000,-	6	300.000,-	300.000,-	59.760,-	358.560,-	298.800,-	1.200,-
SİLİNDİR (TANDEMİLİ)	% 20	14.8.1977	100.000,-	6	600.000,-	500.000,-	99.999,-	599.999,-	499.999,-	5,-
ASFALT POMPASI	% 15	24.8.1977	7.500,-	6	45.000,-	37.500,-	6.750,-	40.500,-	33.750,-	3.750,-
DİSTRİBÜTÖR	% 16,6	"	650.000,-	6	3.900.000,-	3.250.000,-	647.400,-	3.884.400,-	3.237.000,-	13.000,-
TRAKTOR	% 20	31.5.1978	140.000,-	5	700.000,-	560.000,-	139.999,-	699.999,-	559.996,-	4,-
950 LOADEN CAT.	% 20	31.5.1978	2.950.000,-	4	11.800.000,-	8.850.000,-	2.360.000,-	9.440.000,-	7.080.000,-	1.770.000,-
120 ÜRETİM	% 20	13.7.1979	500.000,-	4	2.000.000,-	1.500.000,-	400.000,-	1.600.000,-	1.200.000,-	300.000,-
HAVA KOMPRESÖRÜ	% 16	21.5.1979	28.000,-	4	114.400,-	85.800,-	18.304,-	73.216,-	54.912,-	30.888,-
TOL SİLİNDİRİ	% 20	24.7.1979	75.000,-	4	300.000,-	225.000,-	60.000,-	240.000,-	180.000,-	45.000,-
950 LOADEN CAT.	% 20	7.5.1980	3.612.000,-	3	10.836.000,-	7.224.000,-	2.167.200,-	6.501.600,-	4.334.600,-	2.889.600,-
FIGÜRİ HAKİKATI	% 15	10.6.1980	45.000,-	3	135.000,-	90.000,-	20.250,-	60.750,-	40.500,-	49.500,-
MOTOPOMP	% 15	21.6.1980	26.000,-	3	78.000,-	52.000,-	11.700,-	35.100,-	23.400,-	28.600,-
AMAZON	% 15	27.6.1980	80.000,-	3	240.000,-	160.000,-	36.000,-	108.000,-	72.000,-	88.000,-
MOLİFTANK	% 15	2.7.1980	1.580.000,-	3	4.740.000,-	3.160.000,-	711.000,-	2.133.000,-	1.422.000,-	1.738.000,-
DİSTRİBÜTÖR (SPRAY VAR)	% 15	"	159.600,-	3	478.800,-	319.200,-	71.820,-	215.460,-	143.640,-	175.560,-
VİBRATÖR	% 15	22.8.1980	85.000,-	3	255.000,-	170.000,-	38.250,-	114.750,-	76.500,-	93.500,-
AMAZON	% 15	11.9.1980	215.000,-	3	645.000,-	430.000,-	96.750,-	290.250,-	193.500,-	236.500,-
BETONİYER	% 15	23.9.1980	125.000,-	3	375.000,-	250.000,-	56.250,-	168.750,-	112.500,-	137.500,-
TİK AMAZONU	% 15	"	40.000,-	3	120.000,-	80.000,-	18.000,-	36.000,-	24.000,-	44.000,-
FIGÜRİ HAKİKATI	% 15	29.9.1980	200.000,-	3	600.000,-	400.000,-	90.000,-	270.000,-	180.000,-	220.000,-
MOTOPOMP	% 15	17.6.1981	170.000,-	2	340.000,-	170.000,-	51.000,-	162.000,-	110.000,-	119.000,-
ASFALT POMPASI	% 15	24.9.1981	80.000,-	2	160.000,-	80.000,-	24.000,-	48.000,-	24.000,-	56.000,-
GREYİTER 140 G	% 20	31.7.1981	11.564.919,- 20.107.437,17	2	23.129.838,-	11.564.919,-	4.623.967,60	9.251.933,20	4.623.967,60	6.934.931,64
VİBRATÖRLÜ TANDEMİLİ SİLİNDİR	% 20	1.12.1981	3.377.995,- (9.008.997,94)	2	10.755.990,-	5.377.995,-	2.151.198,-	4.302.396,-	2.151.198,-	3.226.797,-
" " " "	% 20	"	3.377.995,- (9.008.997,94)	2	10.755.990,-	5.377.995,-	2.151.198,-	4.302.396,-	2.151.198,-	3.226.797,-
" " " "	% 20	"	3.377.995,- (9.008.997,94)	2	10.755.990,-	5.377.995,-	2.151.198,-	4.302.396,-	2.151.198,-	3.226.797,-
" " " "	% 20	"	3.377.995,- (9.008.997,94)	2	10.755.990,-	5.377.995,-	2.151.198,-	4.302.396,-	2.151.198,-	3.226.797,-
950 LOADEN CAT. YULAYICI	% 20	3.12.1981	10.438.600,- 14.753.282,32	2	20.877.200,-	10.438.600,-	4.175.440,-	8.250.880,-	4.175.440,-	6.263.160,-
" " " "	% 20	"	10.438.600,- 14.753.282,32	2	20.877.200,-	10.438.600,-	4.175.440,-	8.250.880,-	4.175.440,-	6.263.160,-
STAT 300 PC MONT. ASF. KAZ.	% 20	8.4.1982	25.272.834,34	1	25.272.834,34	-	5.054.566,86	3.054.566,86	-	-
" " " "	% 20	"	25.272.834,34	1	25.272.834,34	-	5.054.566,86	3.054.566,86	-	-
" " " "	% 20	"	25.272.834,34	1	25.272.834,34	-	5.054.566,86	3.054.566,86	-	-
VAHİL (LASTİK TEMERİZİLİNDİR)	% 25	3.5.1982	175.000,-	1	175.000,-	-	43.750,-	43.750,-	-	-
MOTOPOMP	% 15	14.6.1982	150.000,-	1	150.000,-	-	22.500,-	22.500,-	-	-
ASFALT POMPASI	% 15	30.7.1982	119.500,-	1	119.500,-	-	17.925,-	17.925,-	-	-
VİBRATÖR	% 15	19.8.1982	35.000,-	1	35.000,-	-	5.250,-	5.250,-	-	-
FIGÜRİ HAKİKATI	% 15	2.9.1982	1.950.000,-	1	1.950.000,-	-	292.500,-	292.500,-	-	-
AMAZON	% 15	1.10.1982	1.850.000,-	1	1.850.000,-	-	283.500,-	283.500,-	-	-
FIGÜRİ HAKİKATI	% 15	25.10.1982	4.900.000,-	1	4.900.000,-	-	435.000,-	435.000,-	-	-
VAHİL (LASTİK TEMERİZİLİNDİR)	% 20	4.11.1982	2.250.000,-	1	2.250.000,-	-	450.000,-	450.000,-	-	-
AMAZON	% 15	25.9.1982	1.575.000,-	1	1.575.000,-	-	236.250,-	236.250,-	-	-
Y E K U N			52.025.602,02		235.273.401,02	83.247.599,-	45.963.911,18	88.636.763,78	42.674.854,60	40.574.746,4
ÜRETİM 140 G ÜZEL KALİFİYAT			8.542.538,17		8.542.538,17	-	3.417.015,26	3.417.015,26	-	-
SİLİNDİR " " "			14.524.011,76		14.524.011,76	-	5.809.604,64	5.809.604,64	-	-
950 LOADEN " " "			8.633.305,05		8.633.305,05	-	3.453.346,-	3.453.346,-	-	-
			31.725.717,-		266.973.316,-	83.247.599,-	58.447.477,08	101.716.729,68	42.674.854,60	40.574.746,4

Sabit kıymetlerin (İç Hakkınları) yeniden değerlendirilmeden sonraki aktif değeri

206.973.316,-

Sabit kıymetlerin (İç Hakkınları) 31.12.1982 itibarıyla aktif değeri (Yeniden değerlendirilmeden önce)

183.725.717,-

Katsayı tabliğinden sonraki net bilanço aktif değeri

165.636.586,32

Sabit kıymetlerin (İç Hakkınları) Brüt değer artışı

81.247.599,-

Sabit kıymetlerin (İç Hakkınları) birikmiş amortismanlar hesabına yeniden değerlendirilmeden sonraki tutarı

101.316.729,68

Sabit kıymetlerin (İç Hakkınları) 31.12.1982 tarihi itibarıyla birikmiş amortismanlar (Yeniden değerlendirilmeden önce)

80.643.077,08

Katsayı tabliğinden sonraki net bilanço aktif değeri

123.081.839,92

Sabit kıymetlerin birikmiş amortismanlar hesabındaki artış tutarı

42.672.852,60

Katsayı tabliğinden sonraki net bilanço aktif değeri

165.636.586,32

Katsayı tabliğinden önceki net bilanço aktif değeri

123.081.839,92

Yeniden değerlendirilmeden meydana gelen değer artışı

40.574.746,40

Yeniden değerlendirilmeden meydana gelen değer artışı

40.574.746,40

(EK-4)

(A) İNŞAAT ve TİCARRET ŞİRKETİ YENİDEN DEĞERLENE TAPUSU
(Vergi Usul Kanununun Geçici 11.Haddesine göre düzenlenmiştir.)

İTİFAADI DEĞERLER (DEĞERLENDİRİLMİŞ)	AMORTİSMAN YÜZDESİ	AMORTİSMANA İLK GİRİŞİN		DEĞERLENE KAYITLARI	İktisadi değeri 31.12.1982 İtibarıyla son değeri	İktisadi değeri brüt de ğer artışı	1982 yılı so nuna kadar bi rikmiş amortis manlar	31.12.1982 ta rihi itibarıyla değerden önce rikenen somu bir amortis manlar	Yeniden değer lenmeden önce değerden önce rikenen kar şılıklar farkı	Yeniden de ğerleme sonu cu bilanço akti f değeri (Yeni değerleme f
		TARİHİ	MİKTARI							
FACİT KOLU HESAP MAKİNASI	% 12	17.3.1977	2.200,-		2.200,-	-	-	1.384,-	-	-
BAKİTLE	% 12	20.5.1977	3.700,-		3.700,-	-	-	2.664,-	-	-
FACİT KOLU HESAP MAKİNASI	% 12	"	1.400,-		1.400,-	-	-	1.008,-	-	-
KALİBRATÖR	% 12	"	2.700,-		2.700,-	-	-	1.944,-	-	-
KAVAN VANTİLATÖRÜ	% 12	"	3.600,-		3.600,-	-	-	2.592,-	-	-
ELEKTRİK SÜPÜRGESİ	% 12	"	8.850,-		8.850,-	-	-	6.416,-	-	-
TER HALİSİ	% 8	13.7.1977	11.801,00	6	70.811,40	59.009,50	5.664,96	33.989,76	28.324,80	30.684,-
BYNAK ÇANTASI	% 6	21.7.1977	1.900,-		1.900,-	-	-	1.368,-	-	-
ÇELİK DOLAP	% 6	28.12.977	2.200,-		2.200,-	-	-	1.584,-	-	-
TELEFON DEVİR ÜCRETİ	% 6	2.6.1977	4.000,-		4.000,-	-	-	2.928,-	-	-
HALİFLİK VE BAĞIMLILIK	% 6	9.11.1977	11.000,-	6	66.000,-	55.000,-	3.960,-	23.760,-	19.800,-	35.200,-
TELEFON VE HİZMETLERİ	% 6	18.4.1978	24.700,-	6	149.500,-	98.800,-	7.410,-	37.050,-	29.640,-	69.160,-
ELEKTRİK KONTAKTOR	% 6	8.12.1978	3.700,-		3.700,-	-	-	2.700,-	-	-
TELEFON DEVİR ÜCRETİ	% 6	8.12.1978	4.000,-		4.000,-	-	-	2.928,-	-	-
ELEKTRİK KONTAKTOR	% 6	10.1.1979	4.300,-		4.300,-	-	-	3.144,-	-	-
ÇAMAŞIR MAKİNASI	% 10	27.2.1979	9.970,-	4	39.880,-	29.910,-	3.988,-	15.952,-	11.964,-	17.946,-
DEKİMLİ MAKAS	% 8	30.8.1979	7.300,-		7.300,-	-	-	5.280,-	-	-
KULPULU MAKAS	% 8	31.8.1979	1.200,-		1.200,-	-	-	884,-	-	-
BATTANIYE-YATAK TAKIMI	% 20	8.12.1979	6.150,-	4	24.600,-	10.450,-	4.920,-	19.680,-	14.760,-	3.690,-
KÜTÜPHANE	% 6	18.4.1979	81.400,-	6	259.600,-	244.200,-	19.530,-	78.144,-	56.608,-	183.332,-
BAKİTO (15 TONLUK)	% 20	17.12.1979	15.600,-	4	60.400,-	40.800,-	49.920,-	37.440,-	29.240,-	9.260,-
BATTANIYE VE YATAK TAKIMI	% 20	16.11.1979	8.080,-	4	32.080,-	24.060,-	6.416,-	25.064,-	19.248,-	4.816,-
LOKMA KOLU VE TAKIMI	% 3	4.10.1979	3.300,-		3.300,-	-	-	2.364,-	-	-
ÇELİK KASA	% 2	10.2.1980	27.500,-	3	82.500,-	55.000,-	1.650,-	1.650,-	3.300,-	51.700,-
LOKMA TAKIMI	% 3	8.4.1980	15.080,-	3	45.240,-	30.160,-	2.262,-	6.786,-	4.524,-	25.636,-
ELEKTRİK ÇAMAŞIR	% 20	8.4.1980	13.000,-	3	39.000,-	26.000,-	7.800,-	23.400,-	15.600,-	10.800,-
DUVAN SAATI	% 10	26.5.1980	2.700,-		2.700,-	-	-	1.950,-	-	-
PERDE	% 20	5.6.1980	29.500,-	3	88.650,-	59.100,-	17.320,-	53.190,-	35.460,-	23.640,-
MASA	% 6	6.6.1980	1.000,-		1.000,-	-	-	720,-	-	-
DUYAN	% 20	7.6.1980	8.700,-	3	26.100,-	17.400,-	5.220,-	15.660,-	10.540,-	6.960,-
ADIR	% 25	9.6.1980	22.500,-	3	67.500,-	45.000,-	16.875,-	50.625,-	33.750,-	11.250,-
YATAK ÖRTÜSÜ	% 20	10.6.1980	4.000,-		4.000,-	-	-	2.800,-	-	-
YASTIK	% 20	"	4.500,-		4.500,-	-	-	3.150,-	-	-
YATAK	% 20	"	8.800,-	3	26.400,-	17.600,-	5.280,-	15.840,-	10.560,-	7.040,-
YATAK	% 20	"	11.500,-	3	34.650,-	23.100,-	6.930,-	20.790,-	13.860,-	9.240,-
BECEDAN	% 8	11.6.1980	5.000,-	3	15.000,-	10.000,-	1.200,-	3.600,-	2.400,-	7.600,-
YATAK	% 20	12.6.1980	17.500,-	3	52.500,-	35.000,-	10.500,-	31.500,-	21.000,-	14.000,-
PERDE	% 20	4.7.1980	3.650,-		3.650,-	-	-	2.555,-	-	-
YATAK	% 20	17.7.1980	5.100,-	3	15.300,-	10.200,-	2.310,-	6.630,-	4.420,-	4.060,-
ÖRTÜ - YATAK	% 25	"	2.500,-		2.500,-	-	-	1.775,-	-	-
YATAK	% 20	7.8.1980	12.600,-	3	37.800,-	25.200,-	7.560,-	22.680,-	15.120,-	10.080,-
BATTANIYE - YATAK	% 20	10.8.1980	8.100,-	3	24.300,-	16.200,-	4.860,-	14.380,-	9.720,-	6.880,-
FACİT YAZI MAKİNASI	% 12	22.8.1980	66.750,-	3	200.250,-	133.500,-	24.030,-	72.090,-	48.060,-	85.440,-
BATTANIYE	% 20	27.8.1980	8.200,-	3	24.600,-	16.400,-	4.920,-	14.760,-	9.840,-	6.360,-
ŞERİT MATRE	% 10	23.9.1980	2.500,-		2.500,-	-	-	1.750,-	-	-
BATTANIYE	% 20	24.10.1980	4.500,-		4.500,-	-	-	3.150,-	-	-
YATAK TAKIMI VE BATTANIYE	% 20	16.11.1980	5.200,-	3	15.600,-	10.500,-	2.700,-	7.650,-	5.100,-	4.200,-
KITAPLIK VE KAYIT	% 6	"	110.000,-	3	330.000,-	220.000,-	19.800,-	59.400,-	39.600,-	180.400,-
PERDE VE TUL	% 20	23.12.1980	26.900,-	3	80.700,-	53.800,-	16.140,-	48.420,-	32.280,-	21.520,-
FACİT HESAP MAKİNASI	% 12	20.3.1981	71.400,-	2	142.800,-	71.400,-	17.336,-	34.272,-	17.136,-	54.264,-
ASFALT KAZANI	% 25	4.5.1981	2.160.000,-	2	4.320.000,-	2.160.000,-	1.080.000,-	2.160.000,-	1.080.000,-	1.080.000,-
ADIR	% 25	13.6.1981	12.000,-	2	24.000,-	12.000,-	6.000,-	12.000,-	6.000,-	6.000,-
ÇADIR	% 25	"	18.000,-	2	36.000,-	18.000,-	9.000,-	18.000,-	9.000,-	9.000,-
ELEKTRİK HESAP MAKİNASI	% 12	17.6.1981	8.240,-	2	16.480,-	8.240,-	1.977,60	3.955,20	1.977,60	6.262,-
MASA	% 6	22.6.1981	17.510,-	2	35.020,-	17.510,-	2.101,20	4.202,40	2.101,20	15.608,-
AMİDİN	% 6	"	3.605,-		3.605,-	-	-	2.523,60	-	-
KULÜVE	% 6	"	9.785,-	2	19.570,-	9.785,-	1.174,20	2.348,40	1.174,20	8.616,-
ASFALT KAZANI	% 25	6.10.1981	175.000,-	2	350.000,-	175.000,-	87.500,-	175.000,-	87.500,-	87.500,-
DEĞERLENDİRİM FİNANSLİ OKAK	% 20	16.10.1981	27.500,-	2	55.000,-	27.500,-	11.000,-	22.000,-	11.000,-	16.500,-
MEMORANE (TEZGAH)	% 6	3.11.1981	8.500,-	2	17.000,-	8.500,-	1.020,-	2.040,-	1.020,-	7.480,-
SOMA VE ANSAMLARI	% 6	6.11.1981	6.730,-	2	13.460,-	6.730,-	807,60	1.615,20	807,60	5.922,-
"	% 6	7.11.1981	12.860,-	2	25.720,-	12.860,-	1.543,20	3.086,40	1.543,20	11.216,-
"	% 6	9.11.1981	10.000,-	2	20.000,-	10.000,-	1.200,-	2.400,-	1.200,-	8.800,-
KARİKO	% 20	23.10.1981	9.000,-	2	18.000,-	9.000,-	3.600,-	7.200,-	3.600,-	5.400,-
ELEKTRİK KONDİSYONER İSTİTÜE	% 6	24.11.1981	17.500,-	2	35.000,-	17.500,-	2.100,-	4.200,-	2.100,-	15.000,-
SOMA VE ANSAMLARI	% 6	26.11.1981	32.470,-	2	64.940,-	32.470,-	2.698,40	5.396,80	2.698,40	19.773,-
ASFALT KAZANI	% 25	21.11.1981	130.000,-	2	260.000,-	130.000,-	65.000,-	130.000,-	65.000,-	65.000,-
"	% 25	28.12.1981	120.000,-	2	240.000,-	120.000,-	60.000,-	120.000,-	60.000,-	60.000,-
DOSTA DOLANI	% 6	11.3.1982	19.158,-	1	19.158,-	-	1.149,48	1.149,48	-	-
KATMAK JENARATÖRÜ	% 8	28.5.1982	160.000,-	1	160.000,-	-	12.800,-	12.800,-	-	-
FOTOKOPİ MAKİNASI İKS 750	% 12	1.6.1982	612.850,-	1	612.850,-	-	73.542,-	73.542,-	-	-
ŞERİT MATRE	% 10	3.6.1982	6.180,-	1	6.180,-	-	618,-	618,-	-	-
ÇİFTLİK 60/3	% 12	6.7.1982	8.000,-	1	8.000,-	-	400,-	400,-	-	-
VANTİLATÖR	% 25	10.8.1982	13.000,-	1	13.000,-	-	1.560,-	1.560,-	-	-
ASFALT KAZANI 30 TONLUK	% 25	23.9.1982	2.025.000,-	1	2.025.000,-	-	506.250,-	506.250,-	-	-
"	% 25	30.10.1982	4.725.000,-	1	4.725.000,-	-	1.181.250,-	1.181.250,-	-	-
"	% 25	19.11.1982	2.700.000,-	1	2.700.000,-	-	675.000,-	675.000,-	-	-
ANÇELİK DÜZDOLANI	% 10	26.11.1982	36.700,-	1	36.700,-	-	5.670,-	5.670,-	-	-
VULTAJ REGÜLATÖRÜ	% 12	30.12.1982	35.000,-	1	35.000,-	-	6.600,-	6.600,-	-	-
ELEKTRİK KONDİSYONER İSTİTÜE	% 6	27.12.1982	23.500,-	1	23.500,-	-	1.410,-	1.410,-	-	-

13.894.749,90 28.140.374,40 4.245.624,50 4.080.132,84 5.979.885,46 1.899.752,60 2.345.871

Sabit kayımların (Dümbağların) yeniden değerlendirilmeden sonraki artışı değeri 18.140.374,40 - Sabit kayımların (Dümbağların) birikmiş amortismanlar hesabanın yeniden değerlendirilmeden sonraki tutarı 5.979.885,46 = Katsayı tabiiğinden sonraki net bilanço aktif değeri 12.160.488,96

Sabit kayımların (Dümbağların) 31.12.1982 tarihi itibarıyla aktif değeri (Yeniden değerlendirme fonu) 13.894.749,90 - Sabit kayımların (Dümbağların) 31.12.1982 tarihi itibarıyla birikmiş amortismanlar (Yeniden değerlendirme fonu) 4.080.132,84 = Katsayı tabiiğinden önceki net bilanço aktif değeri 9.814.617,06

Katsayı tabiiğinden sonraki net bilanço aktif değeri 12.160.488,96 - Sabit kayımların (Dümbağların) birikmiş amortismanlar hesabındaki artışı tutarı 1.899.752,60 = Yeniden değerlendirilmeden meydana gelen değer artışı 2.345.871,90

Sabit kayımların (Dümbağların) brüt değer artışı 4.845.624,50 - Sabit kayımların (Dümbağların) birikmiş amortismanlar hesabındaki artışı tutarı 1.899.752,60 = Yeniden değerlendirilmeden meydana gelen değer artışı 2.345.871,90

Ek-5 (4) İnşaat ve Ticaret Limited Şirketi'nin 31.12.1982 Tarihi
İtibarıyla Yeniden Değerlemeden Sonra Tanzim Edilen Bilançosudur.

AKTİF		PASİF	
Kasa	178.270,90	Sermaye	2.100.000,00
Borçlu Bankalar	1.294.505,29	Ortaklar Cari Hesabı	39.309.415,39
Demirbaşlar	18.140.374,40	Muvakkat Alacaklılar	448.698,00
Nakil Vasıtaları	20.058.069,18	Edirne-Tekirdağ İlleri Asfalt	
İş Makinaları	266.973.316,00	Kaplıama Gelir Hesabı	169.337.710,00
Bağlı Kıymetler	1.600.131,00	Edirne-Tekirdağ İlleri Asfalt	
Muvakkat Borçlular	9.471.511,00	Kaplıama Fiat Farkı Hesabı	132.785.423,00
Şahıslar Cari Hs.	50.000,00	Sahıslar cari Hesabı	2.599.999,00
Gelir Vergisi Stopaj Hs.	33.959.414,00	Borç Senetleri	20.414.900,00
Merkez Saniye Tesis Hs.	2.711.086,10	Sirikmiş Amortismanlar	118.717.655,92
Edirne-Tekirdağ ill. Asfalt		Kanuni Yedek Akçe	1.726.279,62
Kaplıama Sider Hesabı	210.579.406,95	Yeniden Değerleme Fonu	48.064.846,95
100.Yıl Toplu Konut İnş.	8.037.559,80	Kar	37.487.816,74
TOPLAM	572.992.744,62	TOPLAM	572.992.744,62

1982 T. yılı beyannamesi ekinde verilen bilanço,
Kar-Zarar Cetveli aslına uygunluğu tasdik olunur.

Vergi Dairesi

A İnşaat ve Ticaret Sirketine yeniden değerlendirme yapılmasıyla 48.764.846,95 TL'lik değer artışı meydana gelmiştir. Yeniden değerlemenin söz konusu işletmede yapılmasıyla:

a- bilanço daha gerçekçi değerler üzerinden gösterilmiştir.

b- dönemin amortisman giderleri daha yüksek gösterilmiştir. (Gerçek amortisman maliyetleri gösterebilme olanağı bulunmuştur).

c- Amortisman maliyeti yükseldikten sonra dönemin kar matrahı azalarak işletmenin vergi yükü hafifletilmiştir. bunun sonucu olarak işletme finansal rahatlığa kavuşmuştur.

d- Amortisman maliyetleri, gerçeklere yakın değerleri üzerinden hesaplandığından dolayı fiktif kar gösterilmesi engellenmiştir.

e- Aktif değerler toplamında yeniden değerlemeden dolayı artış meydana geldiğinden, sözkonusu işletmenin kredi kurumları nazarında kredi alabilme sınırı yükselme olanağı bulunmuştur. Bunun sonucu olarak finansman tedarik kaynaklarında da artış eğilimi görülmüştür.

6.6. Bir Kamu İktisadi Teşebbüsünde Jygulama

Örnek olarak İskenderun Demir Çelik Fabrikaları Müessesesi alınmıştır. Müessesenin 1984 yılına ait bilançosu, ilgili dönemin değerlendirme oranı olan % 35,9 oranı ile çarpılmak suretiyle yeniden değerlendirme işlemi yapılmıştır. Müessesenin maliyet muhasebesi müdürlüğünce yeniden değerlendirme işlemi hesaplanmış ve liste halinde onay için yönetim komitesi başkanlığına sunulmuştur. Yönetim komitesinde karar alınarak yapılan yeniden değerlendirme listesi kabul edilmiştir. Değer artış listesindeki hesaplar kod numaraları ile gösterilmiştir.

Müessesenin Maliyet Muhasebesi Müdürlüğünce hazırlanan ve yönetim komitesinde onaylanan üst yazı, değer artış listesi ve yeniden değerlendirilen sabit kıymetlerin kodlanmış hesap planı ilişikte sunulmuştur.

YÖNETİM KOMİTESİ BAŞKANLIĞINA.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na 205 sayılı kanunla eklenen geçici 11 ve 21.1.1983 tarih 2791 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 4.12.1984 tarih 3094 sayılı kanuna göre yeniden değerlendirilmenin esasları belirtilmiştir.

Ayrıca 13.12.1985 gün ve 18957 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın 156 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde 1985 yılı değerlemesi için yeniden değerlendirme katsayısı % 35,9 olarak tesbit edilmiştir.

Yeniden değerlendirilmenin amacı, amortisman tabii iktisadi kıymetlerin iktisap maliyetlerini ikame maliyetlerine dönüştürmek, bunu takiben amortismanları ikame maliyetleri üzerinden ayırmak ve yeniden değerlendirme sonucunda işletmelerin bilançolarında kayıtlı amortisman tabii iktisadi kıymetlerin değerlerini enflasyon ölçüsünde güncel değerlere ulaştırılmaktır.

Yasa; sermayesinin tamamı devlete ait olan İktisadi Devlet Tesekküllerinin yeniden değerlendirme yapmalarını zorunlu tutmuştur.

205 sayılı kanunun geçici 11.maddesine göre müessesemizin yeniden değerlendirme yapması zorunlu olup, yeniden değerlendirme kapsamına giren 31.12.1984 tarihli bilançomuzun aktifine kayıtlı iktisadi kıymetler ve bu kıymetler üzerinden ayrılmış bulunan amortismanlar yukarıda belirtilen % 35,9 katsayısı ile çarpılmak suretiyle yeniden değerlendirilmiştir. Kanun uyarınca;

a) Değeri 5.000 TL. yi geçmeyen iktisadi kıymetler,
b) Sabit kıymetler maliyet bedellerine girmiş olan 27.429.974.855,50 TL lik kur farkı değerlendirme kapsamına alınmıştır.

c) Binalar, yeniden değerlemeye tabii tutulmuş ancak, yasa gereği ilk iktisap değeri üzerinden amortisman ayırımı yapılmıştır.

	<u>Eski Değerler (TL)</u>	<u>Yeni Değerler (TL)</u>
Sabit Kıymetler	164.479.313.467,30	213.589.774.169,16
Amortismanlar	94.043.875.021,81	126.552.603.361,98

Bu işlemler sonucunda 16.601.732.361,59 TL lik değer artışı oluşmuştur.

YENİDEN DEĞERLENEREN İKTİSADİ KIYMETLERİN HESAP PLANI

Maddi Duran Varlıklar:

- 235 - Arsa, arazi ve fidanlıklar
 - 235.01- İnşaatlı arsa ve arazi
 - 235.02- İnşaatlı arsa
- 236 - Yer üstü düzenleri
 - 236.01- Yollar ve köprüler
 - 236.02- Liman, mendirek iskele ve rıhtımlar
 - 236.03- Kanallar, bendler, setler
 - 236.05- Demiryolları ve köprüleri
 - 236.06- Meydanlar, parklar, bahçeler ve spor sahaları
 - 236.07- Havuzlar ve pergoleler
 - 236.08- Harman ve stok yerleri
 - 236.09- Diğer yer üstü düzenleri
- 238 - Binalar
 - 238.01- İdare binaları
 - 238.02- İşletme binaları
 - 238.03- Anbar ve mağaza binaları
 - 238.04- İkametgah binaları
 - 238.05- Sağlık koruma binaları
 - 238.06- Sosyal tesis binaları
 - 238.09- Diğer binalar
- 240 - Tesisler, makineler ve cihazlar
 - 240.01- Su tesisleri
 - 240.02- Buhar tesisleri

- 240.03- Elektrik kuvvet tesisleri
- 240.04- Aydınlatma ve diğer elektrik tesisleri
- 240.05- Telefon ve dujafon tesisleri
- 240.06- Isıtma tesisleri
- 240.07- Rutubetlendirme ve havalandırma tesisleri
- 240.08- Gaz tesisatı
- 240.09- Yükleme, boşaltma ve taşıma tesisatı
- 240.10- Kanalizasyon tesisatı
- 240.11- Transmisyon tesisatı
- 240.12- Su tasfiye tesisatı
- 240.13- Kum temizleme tesisatı
- 240.14- Kum hazırlama tesisatı
- 240.15- Kurutma tesisatı
- 240.16- Tav fırınları tesisatı
- 240.17- Boya hazırlama tesisatı
- 240.18- Oksijen istihsal tesisatı
- 240.19- Vakum tesisatı
- 240.20- Kompresör tesisatı
- 240.21- İzabe tesisatı
- 240.22- Kimyevi ve teknik tahribata maruz tesisat
- 240.23- Sağlık, koruma ve sosyal işlere ait tesisat
- 240.24- Beton santrali tesisleri
- 240.25- Diğer tesisat
- 240.51- Madde üretim makinaları
- 240.52- Kimyevi ve teknik tahribata maruz madde üretim makinaları
- 240.53- Enerji üretim makinaları
- 240.54- Atölye makinaları
- 240.55- Diğer makinalar
- 240.70- Cihazlar

241 - Alet ve edavat

- 241.01- Küçük aletler ve takımlar
- 241.02- Ölçü ve tartı aletleri
- 241.03- Modeller, kalıplar, resimler
- 241.04- Diğer alet ve edavat

- 243 - Taahhüt, araç ve gereçler
- 243.01- Konveyörler
 - 243.02- Lokomotifler
 - 243.03- Vagonlar ve sarnıçlar
 - 243.04- Gemiler, tankerler, feribotlar
 - 243.05- Vinçler
 - 243.06- Kanyonlar ve kanyonetler
 - 243.07- Otobüsler
 - 243.08- Otomobiller
 - 243.09- Uçaklar
 - 243.10- İtfaiye otoları
 - 243.11- Sağlık tesisleri otoları
 - 243.18- Diğer makinalı nakil vasıtaları
 - 243.19- Diğer makinasız nakil vasıtaları

245 - Döşeme ve demirbaşlar

İskenderun Demirçelik Fabrikaları Müessesesi 1984 yılına ait bilançosunu yeniden değerlemiş ve 16.601.732.361,69 TL'lik bir değer artışı olmuştur. Müessesenin zorunlu olarak yaptığı yeniden değerlemeden sonra; sabit yatırımların yüksek değerlerde oluşu, amortisman maliyetlerinin büyük oranda artış göstermesine neden olmuştur. Amortismanın maliyetlere yansıtılması ise malların birim maliyetlerini yükseltmiş ve dolayısıyla satış fiyatlarını suni olarak artırmıştır. Fiyatlardaki suni artışlar, iç piyasa satışlarında bir durgunluk meydana getirmiş, fakat üretimi yapılan mallara ilişkin rakip firmaların bulunmaması ve Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracatlar nedeniyle tüketici potansiyeli elde tutulabilmiştir. Özel sektörle rekabet halinde bulunan kamu iktisadi kurumlarında, yeniden değerlendirme yapılması ve bunun satış fiyatlarıyla ilişkilendirilmesiyle kamu iktisadi kuruluşlarının rekabet gücü zayıflayabilecektir. Devletin yatırım kararlarında ve bütçe planlanmasında kamu iktisadi teşekküllerinin karlılık analizlerinin doğru olarak yapılmasının büyük önemi vardır. Kamu iktisadi kurumlarında yeniden değerlemenin yapılmasıyla karlılık analizleri daha gerçekçi olarak yapılmaya başlanmıştır.

TÜRKİYE DEMİR VE ÇELİK İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
 İSKENDERUN DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI MÜESSESESİ MÜDÜRLÜĞÜ
 ** MALİYET MUHAŞEBESİ MÜDÜRLÜĞÜ **
 SABİT KIYMETLER DEĞER ARTIŞ LİSTESİ

HESAP NO	İKTİSAP TUTARI		BİRİKİMİS AMORTİSMAN		YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞ FONU
	AKTİFE GİRİŞ DEĞER	YENİDEN DEĞ. SONRA DEĞ.	BİRİKİMİS AMORTİSMANI	Y. DEĞ. SON. BİR. AMORT.	
1235.01	198.363.884,45	198.363.884,45	0,00	0,00	0,00
1235.02	19.415.466,59	19.415.466,59	0,00	0,00	0,00
1235 TP	217.780.351,04	217.780.351,04	0,00	0,00	0,00
1236.01	880.323.429,73	1.196.366.336,00	249.544.075,62	339.133.117,12	226.450.864,77
1236.02	563.505.032,75	765.803.339,51	118.336.056,88	160.818.701,30	159.815.662,34
1236.03	110.016.223,18	142.409.806,36	79.211.684,29	107.080.499,13	4.524.763,34
1236.05	63.548.693,42	108.146.485,59	66.837.354,77	90.400.487,66	1.036.639,45
1236.06	2.243.243,23	3.643.575,73	205.570,94	279.370,91	731.526,51
1236.07	604.060.702,23	781.948.420,29	276.349.629,44	373.685.469,32	80.531.878,19
1236.08	1.894.065.129,63	2.399.992.632,63	655.184.039,70	885.501.685,82	315.600.036,88
1236.09	8.035.608.003,16	10.404.628.201,11	5.953.391.757,64	8.036.684.644,11	265.129.311,48
1236 TP	12.133.391.483,35	15.801.733.997,22	7.399.062.169,28	9.993.593.975,17	1.073.820.702,94
1238.01	1.094.736.942,14	1.458.379.240,50	167.234.867,39	227.272.184,82	303.604.980,93
1238.02	30.206.461.856,77	39.148.199.025,59	5.697.304.749,01	7.742.637.153,92	6.888.404.963,91
1238.03	973.499.070,76	1.265.894.148,55	206.685.318,68	250.895.122,46	218.195.273,99
1238.04	776.513.233,42	1.055.291.491,02	44.695.070,85	60.740.601,28	262.722.722,17
1238.05	36.103.877,39	49.065.170,05	2.067.767,54	2.810.096,09	12.218.963,61
1238.06	1.134.259.900,94	1.541.045.257,79	155.871.872,68	211.829.874,98	350.827.354,55
1238.09	3.039.666.419,60	3.943.613.615,63	579.529.510,92	787.547.791,94	695.328.924,01
1238 TP	37.261.251.007,54	48.452.877.949,13	6.853.389.157,07	9.313.722.825,49	8.731.303.183,17
1240.01	3.943.192.980,35	5.174.890.936,54	2.508.845.026,92	3.300.360.726,20	347.172.257,21
1240.02	4.017.674.555,53	5.213.597.021,02	2.338.351.121,04	3.229.539.121,38	344.734.985,05
1240.03	2.416.344.453,15	3.130.742.028,99	1.832.019.542,47	2.477.588.276,83	68.828.826,47
1240.04	2.614.776.955,43	3.391.117.509,71	1.767.020.739,69	2.389.018.789,54	154.342.553,43
1240.05	160.445.732,72	214.245.257,93	103.706.681,62	140.661.175,85	16.845.030,98
1240.06	996.597.904,70	1.294.137.005,40	634.099.090,50	854.157.637,45	74.715.553,61
1240.07	6.199.177.412,69	8.028.137.906,36	5.162.951.754,99	6.849.466.088,42	140.456.160,74
1240.08	1.147.563.254,54	1.498.561.896,58	739.321.521,76	990.690.204,65	86.607.359,13
1240.10	4.397.152.450,99	5.702.610.186,93	3.919.725.346,77	5.162.379.206,45	62.803.860,56
1240.13	799.307.541,16	1.036.731.093,48	623.107.627,00	842.207.221,50	18.323.957,74
1240.15	33.565.797,46	43.449.032,92	29.798.008,73	40.193.404,86	512.163,89
1240.16	32.777.577,30	42.432.102,61	27.826.888,15	37.647.864,86	166.453,89
1240.17	871.797.565,74	1.128.517.668,22	607.016.511,75	820.435.036,14	43.301.757,89
1240.19	3.731.916,93	5.039.644,84	3.543.041,49	4.753.629,94	52.860,54
1240.20	1.845.293.318,35	2.355.628.836,02	1.150.988.042,47	1.595.432.712,88	128.990.349,32
1240.21	22.535.589,74	29.171.049,88	20.012.665,51	26.991.072,25	342.945,95
1240.22	587.373.118,48	751.441.770,09	442.900.555,72	598.505.411,65	18.097.825,67
1240.23	73.763.042,73	95.488.573,41	64.915.877,61	87.839.701,94	1.203.293,65
1240.24	372.971.430,74	482.790.589,44	298.377.184,60	403.568.379,24	4.627.884,06
1240.26	2.450.314,26	3.289.707,84	1.003.559,40	1.330.524,86	517.427,50
1240.27	22.057.845,25	29.976.613,05	5.293.883,10	7.194.387,13	6.018.262,77
1240.29	47.590.777.895,23	61.503.837.989,32	31.999.174.391,24	43.015.015.779,64	2.997.220.745,69
1240.51	14.361.654.648,23	18.990.352.710,01	9.052.599.032,97	12.250.094.826,37	1.061.201.070,38
1240.52	1.152.490,74	1.492.491,50	1.152.498,72	1.492.479,50	0,00
1240.53	1.001.553.977,36	1.313.054.979,05	829.110.329,84	1.096.345.552,00	44.259.479,03
1240.55	1.725.957.038,37	2.071.146.143,85	1.421.850.449,42	1.909.899.152,46	57.149.401,94
1240.59	5.590.316.866,59	7.245.890.936,86	4.322.729.248,31	5.818.477.514,17	160.132.074,61
1240.70	331.509.541,96	509.595.932,23	326.792.546,96	434.673.414,66	10.715.722,55
1240 TP	101.233.766.459,13	131.212.602.744,52	70.344.249.735,82	94.478.360.192,90	5.844.725.828,41
1241.01	97.205.009,60	128.468.553,23	63.546.789,06	84.374.990,51	10.435.262,18
1241.02	301.553.244,95	406.581.332,67	221.131.133,95	294.998.979,79	25.460.241,90
1241.03	22.962.355,14	31.206.494,28	6.083.313,83	8.267.227,56	6.059.744,41
1241.09	179.369.320,27	239.912.463,49	104.998.209,53	141.781.623,94	23.759.728,81
1241 TP	601.090.490,94	800.458.843,67	395.759.445,37	529.422.821,80	65.714.977,30
1243.01	2.786.702.118,76	3.621.432.839,92	1.545.753.517,31	2.089.905.734,47	280.578.504,00
1243.02	274.706.315,67	372.566.721,49	242.621.993,16	329.661.390,22	10.520.508,76
1243.03	335.327.849,14	455.196.934,03	301.795.064,11	410.087.550,72	11.570.618,23
1243.04	640.991.494,23	839.391.583,97	511.063.857,97	691.348.092,85	9.525.824,86
1243.05	6.459.554.530,30	8.510.104.857,09	4.240.361.282,05	5.731.695.881,72	529.319.726,46
1243.06	666.416.297,25	897.691.185,28	635.995.281,00	859.169.108,52	18.101.060,51
1243.07	53.799.564,75	73.113.606,49	53.799.552,75	73.113.596,49	0,00
1243.08	12.125.859,76	16.479.037,34	9.513.336,78	12.926.626,84	937.887,50
1243.09	39.270.403,51	53.366.977,15	39.270.401,61	53.368.476,15	0,00
1243.10	32.620.297,76	44.330.964,68	25.510.257,27	34.668.442,14	2.552.502,03
1243.11	36.275.155,46	48.450.936,27	3.275.153,46	44.500.934,27	0,00
1243.18	1.449.991.417,42	1.906.022.045,19	1.280.044.223,00	1.732.305.838,13	5.769.012,14
1243.19	12.336.713,30	16.045.921,22	10.346.086,59	14.036.671,99	324.665,52
1243 TP	12.336.713,30	16.045.921,22	8.999.374.007,06	12.036.740.324,50	869.300.310,01
1245.00	205.521.168,61	271.131.181,37	152.040.506,21	200.773.222,12	16.867.359,85
1245 TP	205.521.168,61	271.131.181,37	152.040.506,21	200.773.222,12	16.867.359,85
GEN.TP	164.479.313.467,30	213.589.774.169,16	94.043.875.021,81	126.552.603.361,98	16.601.732.361,69

6.7. Uygulamaların Genel Bir Değerlendirilmesi

Yeniden değerlendirme ile yapılan araştırma bulguları şu şekilde özetlenmektedir.

Örnek inceleme bölgelerinde İsmaniye'de yeniden değerlendirme yapan tek bir işletmeye raslanılmamıştır. Bunun nedenlerinin araştırılması sonucunda, gelişmiş bir şekilde muhasebecilik anlayışının yaygınlaşmamış olduğu gözlenmiştir. İşletmelerin geçmiş yıllara ilişkin demirbaş defteri ve amortismanlarının sağlıklı bir şekilde gösterilmemesi, yeniden değerlemenin uygulanmamasının temel nedenlerinden birini oluşturmuştur. Ayrıca tamamen amorti edilmiş sabit kıymetler düşük fiyatlarla ikinci elden işletmeye girmiş ve satışta yüksek kar gözükmüş düşüncesiyle envantere alınmamış veya zaten düşük değerde olması nedeniyle yeniden değerlendirme işlemine başvurulmamıştır. Ayrıca konu ile ilgili bilgi yetersizliği ve sabit kıymet yatırımları büyük oranda bulunan firmaların mevcut olmaması da sözkonusu örnek inceleme bölgesinde uygulanmanın yapılmasına nedenleri içerisinde yer almıştır.

Araştırma bölgelerinden Ceyhan'da, sabit kıymet yatırımlarının önemli ölçüde büyük olması nedeniyle yeniden değerlendirme yapan bir anonim şirket incelenmiş ve şu sonuçlar gözlemlenmiştir :

Yeniden değerlendirme işlemlerinin yapılabilmesi için, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin; aktive giriş tarihi, amortisman oranı, birikmiş amortismanı, değerlendirme öncesi aktif değeri, değerlendirme oranı, değerlendirme sonrası aktif değeri, değerlendirme sonrası birikmiş amortismanları, değerlendirme sonrası net aktif değer ve değer artışının ayrı ayrı gösterilmesi karışık ve zaman alıcı bir işlem olarak ifade edilmektedir. Sözkonusu kayıtlar düzgün bir şekilde yapıldıktan sonra yeniden değerlendirme işlemlerinin yapılabilmesi gayet kolay bir

şekle gelmektedir. Bu sorunun dışında uygulama güçlüklerine rastlanılmadığı ifade edilmiştir.

Firma yetkililerinden alınan bilgilere göre yeniden değerlendirme yapılması nedeninin sadece vergi tasarrufu sağlamak olmadığı, aynı zamanda ortaklara karşı şirketin durumunu daha iyi göstermek amacıyla da kapsadığı anlaşılmıştır. Fiyatlar genel düzeyinde meydana gelen artışlara karşılık, hisse senetlerinin nominal değerlerinin yıllar itibarıyla aynı kalmasının ortaklar üzerinde olumsuz etkilere neden olduğu belirlenmiştir. Yeniden değerlendirme artışlarının sermayeye ilave edilmesi ile ortaklara bedelsiz hisse senedi dağıtılmış, böylece ortakların hisse senetlerinin nominal değer toplamında artışlar meydana gelmiştir. Bu durum gelişen ve büyüyen bir işletmenin var olduğu etkisini uyandırarak ortakların şirket hakkındaki düşüncelerini olumlu hale getirmiştir. Ayrıca sözkonusu şirketin sermaye artırımında bulunmuş olması, şirketin bankalar nezdindeki kredi limitlerinin yükselmesini sağlayarak finansal bakımdan güçlenmesini sağlamıştır. Üretilen mamullerin % 80 lik kısmının ihracat yoluyla satılmasından dolayı, yeniden değerlendirmeyle meydana gelen maliyet artışları talep üzerinde olumsuz bir etki oluşturmamıştır. Fakat tüketicilerin çoğunluk kısmının iç piyasa olması durumunda, maliyet artışlarının piyasa talebi üzerinde olumsuz etkilere neden olabileceği ifade edilmiştir. Genel olarak yeniden değerlendirilenin çok yönlü yararları olması nedeniyle sürekli uygulandığı ve olumlu sonuçlarının gözlemlendiği belirlenmiştir.

Ayrıca yapılan araştırmalarda yeniden değerlendirme yapan tek bir gelir vergisi mükellefine rastlanılmamıştır. Çünkü sözkonusu mükellefler kendileri için yeniden değerlendirme yapmanın pek yararı olacağına inanmadıklarını ifade etmişlerdir.

SONUÇ

Günümüzün en önemli ekonomik olaylarından birini, fiyatlar genel düzeyindeki sürekli dalgalanma, başka bir deyimle paranın satın alma gücündeki değişimler oluşturmaktadır. Fiyat hareketlerinin olduğu bir dönemde kayıtlarını, paranın değerinde meydana gelen değişimleri dikkate almadan yapan klasik muhasebe, fiyatların yükseldiği dönemlerde gerçekte mevcut olmayan karların dağıtılmasına, iktisadi kıy-netlerin tükenmesine, işletmelerin üretim gücünün gittikçe artan bir oranda azalmasına ve bütün bu hususların sonucu olarak da erken tasfiyeye yol açmaktadır.

Para, mal ve hizmetlerin değerini ölçmek için kullanılan bir araç olduğu halde, kendisi de zaman içinde değişen bir değere sahip bulunmaktadır. Bu nedenle paranın satın alma gücündeki azalmaları dikkate alınmadan "lira liradır" varsayımına göre muhasebe işlemlerini yürütmek gerçekçi bir davranış olmayacaktır. Aksi takdirde geleneksel muhasebe ilkelerine göre hazırlanan mali tablolar da gerçeği yansıtmaktan uzak kalacaktır.

Fiyatlar genel düzeyinde meydana gelen artışlar sonucunda; işletme varlıkları bilançoda olduğundan daha az, yeteri oranda amortisman ayrılmadığından işletme karı olduğundan daha fazla gözükecek, sabit varlıkların yenilenmesi gerektiğinde ayrılan fonlar yenilemeye kafi gelmeyecektir.

Muhasebe verileri, ticaretin dili, omurgası, planlama ve kontrol mekanizmasıdır. Bu verilerin gerçekleri yansıtmaması durumunda; finansal planlama ve kontrol, maliyet ve fiyat tesbiti, kısa ve uzun vadeli bütçeleme, yatırım analizleri, kaynakların etkin bir şekilde kullanımı, vergilendirme ve devlet kontrolünün işlemesi mümkün olmayacaktır. İşletmelerin yaşama çabalarında karşılaştıkları bu sorunları

cözme düşüncesi, onları daha dinamik ve gerçeklere uygun bilançolar düzenlemeye zorlamıştır. İşletme bilançolarının gerçekleri yansıtabilmesi için yapılması gereken işlemin de yeniden değerlendirme olduğu bilinen bir gerçektir.

Yeniden değerlendirme, fiyat indeksleri aracılığı ile iktisadi kıymetlerin bilançolardaki kayıtlı değerlerini, cari değerlerine dönüştürme işlemidir. Yeniden değerlendirme, özellikle ikinci dünya savaşından sonra çeşitli ülkelerde farklı şekillerde uygulanma alanı bulmuştur. Günümüzde ise gelişmiş ülkeler, yeniden değerlenmeyi uygulamamaktadırlar. Çünkü bu ülkelerin fiyatlar genel düzeyinde meydana gelen artışlar önemli boyutlara ulaşmamaktadır. Türkiye ise gelişmekte olan bir ülke durumunda olduğu için, fiyatlar genel düzeyindeki artışlar, yeniden değerlendirme gerekli kılacak boyutlarda sürekliliğini korunmaktadır.

Yeniden değerlendirme, Türk Vergi Hukukuna 1963 yılında girmiş olmasına rağmen, yasal sınırlamalardan dolayı ancak 1983 yılında uygulamaya konulabilmıştır. Yeniden değerlemeye ilişkin bir uygulama katsayılar yönetimine göre yapılmış olup, daha sonra oranlar yönetimine geçilmiştir. Yeniden değerlemeye 1984 yılında 3094 sayılı kanunla süreklilik kazandırılmıştır. Yeniden değerlendirme oranları her yıl Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca tesbit edilerek aralık ayının 15 nci gününe kadar resmî gazete'de ilan olunmaktadır. Katsayılar yönetiminin uygulanmasından sonra ilan olunan yeniden değerlendirme oranları 1984 yılından itibaren sırasıyla %37,5 , %35,9 ve %21,7 dir. Ait oldukları yıllarda bu oranlarla işletmelerin amortismanına tabi iktisadi kıymetleri yeniden değerlemeye tabi tutulabilmekte, oluşan değer artışları pasifte özel bir fonda (Değer artış fonu) gösterilmektedir. Yeniden değerlemenin herhangi bir yılda yapılmasından veya değerlendirme oranının düşük uygulamasından dolayı daha sonraki yıllarda geçmiş

dönemlere ilişkin yeniden değerlendirme yapılamamaktadır. Ayrıca hesap dönemi içinde aktife giren iktisadi kıymetler için, aktife girdiği dönemde yeniden değerlendirme yapılamamaktadır.

Yeniden değerlendirme artışlarının hesaplanmasında net değer artışı yöntemi uygulanmaktadır. Buna göre hesaplanacak değer artış fonu, yeniden değerlemeden önceki ve sonraki net bilanço aktif değerleri arasındaki fark kadar olacaktır.

Yeniden değerlendirme, sermayesinin tamamı devlete ait kamu iktisadi teşebbüslerinde zorunlu ve özel sektörde isteğe bağlı hale getirilmiş, uygulamada bazı işletmeler ve bazı iktisadi kıymetler de kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca kurumlar vergisi mükelleflerine, yeniden değerlendirme artışlarını sermayeye ilave edebilme ve yeni değerler üzerinden amortisman ayırabilme olanakları tanınırken, gelir vergisi mükellefleri söz konusu olanaklardan yararlandırılmamaktadır.

Araştırma bulgularında yeniden değerlendirilenin, bazı küçük sakıncalarına rağmen işletmeler üzerinde önemli derecede olumlu etkiler meydana getirdiği gözlenmiştir. Bu olumlu etkileri; veteri oranda amortisman ayırmak suretiyle sabit kıymetlerin otofinansmanının sağlanabilmesi, gerçek maliyetlerin belirlenebilmesi, uygun kar dağıtımını yapılabilmesi, doğru oranda vergi ödenebilmesi, yeterli miktarda kredi alınabilmesi, farklı dönemler ya da benzer işletmeler arasında sağlıklı karşılaştırmalar yapılabilmesi, doğru gelir hesaplamaları ve kalkınma planları hazırlanabilmesidir.

Bilanço esasına tabi gelir vergisi mükelleflerine yeniden değerlendirme yapabilme fırsatı tanınırken gerek değer artış fonlarını sermayeye ilave edememeleri, gerekse yeni değerler üzerinden amortisman ayıramamaları vergilemede eşitlik ilkelerine ters düşen bir uygulama getirmiştir. Yeniden değerlendirilen iktisadi kıymetlerin satışı halinde pasifte yer

alan değer artış fonu aynen amortismanlar gibi işlen görmekte, yani satış karını artırıcı bir etki yapmaktadır. Böylece değer artış fonu, dolaylı olarak vergilendirilmiş olmakta ve bu durum yeniden değerlemenin amaçlarına ters düşmektedir. Fiyatlar düzeyindeki artışlardan etkileşim oranı tüm iktisadi kıymetler için aynı olmadığından dolayı, genel olarak uygulanan yeniden değerleme oranları gerçeği yansıtmamaktadır. Yeniden değerleme dolayısıyla devletin kısa dönem vergi gelirlerinde azalmalar olmaktadır. D.İ.F. ve diğer araştırma kurumlarının belirlediği fiyat indekslerinde farklılıklar olmasından dolayı bu konuda eleştiriler söz konusu olmaktadır. Yeniden değerlemenin tüm işletmelerce uygulanmaması, işletmeler arasındaki bilanço karşılaştırmalarının yapılabilmesinde daha fazla güçlüklere neden olmaktadır.

Yukarıdaki nedenlerden dolayı yeniden değerlemeden beklenen yararların maximize edilebilmesi için şu önerilerin de dikkate alınması gerekmektedir .

a- Bilanço esasına tabi gelir vergisi mükelleflerine de, iktisadi kıymetlerinin yeni değerleri üzerinden amortisman ayırabilme olanaklarının ve değer artış fonlarının sermayeye vergilendirilmeden ilave edilebilmesinin sağlanması gerekir.

b- Yeniden değerleme nedeniyle pasifte oluşan değer artış fonunun, dolaylı şekillerde de olsa vergilendirilmemesi gerekir.

c- Farklı iktisadi kıymet gurupları için, değişik yeniden değerleme oranlarının uygulanması daha doğru olacaktır.

d- D.İ.F. nn belirlediği fiyat indekslerine olan güvenirliliğin sağlanması, dolayısıyla bu konudaki eleştirilerin ortadan kaldırılması gerekir.

e- Yeniden değerleme artışlarının her türlü vergilendirilmeden muaf tutulması suretiyle uygulamanın yaygınlaş-

tırılması gerekmektedir. Ancak kısa dönem vergi gelirlerinde meydana gelebilecek azalmaların ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilenemesi için, vergi muafiyetinin kademeli olarak yapılması ve telafi edici uygun ek kaynakların hazırlanması gerekir.

Bazı eksik yönlerinin olmasına rağmen, genel olarak işletmeler ve ülke ekonomisi üzerindeki olumlu sonuçları nedeni ile yeniden değerlemenin uygulamaya konulmuş olması, isabetli bir karar olarak yorumlanmalıdır.

KİTAPLAR

Altıntaş, Mükremin, İşletmelerin Duran Varlıklarını Katsayılar Metoduna Göre Yeniden Değerleme ve Muhasebe Kayıtları (Doktora Tezi), Adana, 1973.

Altıntaş, Mükremin, Envanter ve Bilanço Ders Notları, Adana, 1975.

Akdoğan, Nalan, Enflasyon Muhasebesi, (Doçentlik Tezi), Ankara, 1980.

Akgüç, Öztin, Finansal Yönetim, İstanbul, 1982.

Amanvermez, Yalçın, Yeniden Değerleme, Ankara, 1982.

Aysan, Mustafa, Muhasebede Denetim İlkeleri ve Türkiye'deki Uygulamalar, İstanbul, 1971.

Backer, Morton-Jacobsen Lyle E., Yönetim Açısından Maliyet Muhasebesi, Çev. Sadık Baklacioğlu, Ankara, 1974.

Bektöre, Sabri - Çömlekçi, Ferruh, Mali Tablolar Analizi, İstanbul, 1982.

Brock, Horace R., Muhasebenin Yönetime Uygulanması, Çev. Mualla Mezhepoğlu, İstanbul, 1969.

Brookner, Lester, Tatbiki Maliyet Muhasebesi, Çev. Cemal Yıldırım, Ankara, 1961.

Bursal, Nasuhi, Muhasebe-Maliyet-Finans Konuları, İstanbul, 1976.

Canbas, Serpil, İşletmelerde Finansal Yönetim, Adana, 1976.

Cemalcılar, Özgül, Genel Muhasebe Teknik İlkeler ve Uygulama, Ankara, 1975.

Ceyhan, Burhan, Vergi Muhasebesi Yönünden Değerleme (Doktora Tezi), İzmir, 1968.

Çubukçu, Tuğrul, Enflasyon Teorisi ve Türkiye'de Enflasyon (Doçentlik Tezi), Ankara, 1983.

D.P.T., Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, D.P.T. Yayın No 1974.

D.P.T., Muhasebe Usullerinin Islahı ve Yeknesaklaştırılması, İstanbul, 1970.

Doğan, A. Abdullah - Ünlü, M. Cengiz-Dicle Cahit, Amortismanlar, Ankara, 1984.

Doğan, A. Abdullah-Arıca, M. Nadir, Türk Vergi Hukukunda Yeniden Değerleme, Ankara, 1983.

Ek, Necati, İşletmecinin Muhasebe El Kitabı, İstanbul, 1982.

Eser, İ. Nevzat, Genel İşletme Ekonomisi Ders Notları, Adana, 1977.

Freidman, Irving S., Enflasyon, Çev. Haluk Gürsel, İstanbul, 1981.

Horne, James C. Van, Finansal Yönetim ve Politikaları, Editör Çev. Osman Tekok, Ankara, 1979.

Karayalçın, Yaşar, Yeniden Değerleme, Ankara, 1983.

Kennedy, Ralph D.-Mc.Mullen, Stewart Y., Finansal Durum Tabloları Form Analiz ve Yorumlana, Çev. Atilla Gönenli, İstanbul, 1967.

Louhi, Kullervo, İdari Muhasebe ve Kontrol, Çev. Asil Sezen, İzmir, 1966.

Maliye Bakanlığı Maliye Tetkik Kurulu Neşriyatı, Revizyon ve İşletmelerde Vergi İncelemesi, Ankara, 1967.

Paton, William - Dixon, Robert, Muhasebenin Temelleri, Çev. Mustafa Aysan, İstanbul, 1964.

Peker, Alparslan, Yönetim Muhasebesi, İstanbul, 1978.

Salato, Gerard - Ghez, Alain, Muhasebelerin Denetimi, Çev. Nusret Beygo-Cevdet Yalçın, Ankara, 1974.

Saygılıoğlu, Nevzat - Biçer, Hüsamettin, İşletmelerde Vergi ve Muhasebe, Ankara, 1982.

Siyah, Jale, Muhasebe (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu), Ankara, 1978.

Solas, Cüden, Para Değerindeki Değişmelerin Muhasebeve Yansıtılması (Doktora Tezi), İstanbul, 1974.

Tatar, Tefvik, Yatırım Seçimi ve Değerlendirme Teknikleri, Ankara, 1985.

Tekok, Osman, Finansal Yönetim Finansal Planlama Yatırım Politikası, Ankara, 1977.

Tuan, A. Kadir, Genel Muhasebe Uygulamaları, Adana, 1978.

Tuan, A. Kadir, Yönetim Muhasebesi, Adana, 1976.

Tüncer, Selahattin, Vergi Uygulamaları, İstanbul, 1984.

Uman, Nuri, Fiat Hareketlerinin İşletmeler Üzerine Etkisi ve Yeniden Değerleme (Doktora Tezi), Ankara, 1968.

Uman, Nuri, Yeniden Değerleme Teori-Uygulama, İstanbul, 1983.

Ünalın, F. Sedat, Envanter Bilanço, Ankara, 1982.

Yelken, Nurettin-Akıncı, Nejat - Karadeniz, Hasan, Yönetim Muhasebesi, İzmir, 1982.

DERGİ VE MAKALELER

Aydemir, Düz, ''Yeniden Değerleme'' Maliye Postası, Sayı 151, Ankara, 1986.

Bruinessen, W. Van, ''Tarihi Maliyetler Dışında Diğer Muhasebe Esasları'' 1. Uluslararası Muhasebeciler Kongresi, Editör Feridun Özgür, Sidney, 1972.

Doğan, Fevzi, ''Yeniden Değerleme ve Ekonomik Sonuçları'' Vergi Dünyası, Sayı 14, İstanbul, 1982.

Karakullukçu, Necmi, ''Yeniden Değerleme'' Vergi Dünyası, Sayı 2, İstanbul, 1981.

Meriç, İhan, ''Enflasyon Koşullarında Yatırım Kararı'' 2. Ulusal İşletmecilik Kongresi, İzmir, 1980.

Mutlu, Ercan, ''Fiat Değişmelerinin Ekonomik Değerlere Yansıtılmasında Endeksleme Yöntemi ve Etkileri'' D.P.T. Uzmanlık Tezleri Özetleri, Ankara, 1986.

Orhon, Feryal, ''Yönetimde Muhasebe'' Muhasebe Enstitüsü Dergisi, İstanbul, 1984.

Resmi Gazete, Sayı 17988, 18605, 18957, 19308, Ankara.

Tebliğler Dergisi, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yayınları, Sayı 24, Ankara, 1984.

Uludağ, Ramazan, ''İşletmelerde Yeniden Değerleme Nasıl Yapılabilir'' Vergi Sorunları Dergisi, Cilt 2, Ankara, 1982.

Yücel, Göksel, ''Enflasyon Muhasebesi Eğitiminde Alternatif Yaklaşımlar'' Muhasebe Enstitüsü Dergisi, İstanbul, 1984.

Yüksel, Ahmet, ''Enflasyonun Muhasebe Eğitimine Getirdiği Sorunluluklar'' V. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, İstanbul, 1983.

YENİDEN DEĞERLEMeye İLİSKİN EKLER

- EK 1 : 21.1.1983 Tarih ve 2791 Nolu Kanun
EK 2 : 4.12.1984 Tarih ve 3094 Nolu Kanun
EK 3 : 167 Seri numaralı V.U.K Genel tebliği
EK 4 : 166 " " " " "
EK 5 : 174 " " " " "

MADDE 14. — Aynı Kanuna 205 sayılı Kanunla eklenen geçici 11 inci madde aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yeniden Değerleme :

Geçici Madde 11. — Bilanço esasına göre defter tutan Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefleri (fırtıyazlı şirketler ve dar mükellefler hariç; kolektif, adi komandit ve adi şirketler dahil) bilançolarına dahil amortismanına tabi iktisadi kıymetleri ve bu kıymetler üzerinden ayrılmış olup bilançolarının pasifinde gösterilen amortismanları, 1982 hesap dönemi sonu itibarıyla aşağıdaki şartlarla yeniden değerleyebilirler. Şu kaddaki, İktisadi Devlet Teşekküllerinin yeniden değerlendirme yapmaları zorunludur.

1. Değeri 5 000 lirayı geçmeyen iktisadi kıymetler, iktisadi kıymetlerin maliyet bedellerine eklenmiş bulunan kur farkları, sinema filmleri, alımeti farika hakları, peştemallıklar, özel maliyet bedelleri, ilk tesis ve taazzuv giderleri, organizasyon, etüt ve arama giderleri ile mahiyetleri ve amortisman süre ve tarzları itibarıyla bunlara benzeyen sair aktif kıymetler yeniden değerlendirme kapsamına girmezler.

2. İktisadi kıymetler ve bu kıymetler için geçmiş yıllarda ayrılmış olan amortismanlar, iktisadi kıymetlerin bilançonun aktifine dahil edildikleri yıla ait katsayı ile çarpılmak suretiyle yeniden değerlendirilir.

Kendilerine özel hesap dönemi tayin olunan mükelleflerin bilançolarına bu dönemler içinde dahil ettikleri iktisadi kıymetlerin ve bu kıymetler için geçmiş yıllarda ayrılmış olan amortismanların değerlendirilmesinde, özel hesap dönemlerinin kapandığı takvim yıllarına ait katsayılar esas alınır.

3. Yeniden değerlendirme neticesinde doğacak değer artışı, bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında gösterilir.

Değer artışı, amortismanına tabi ıktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmesinden önceki net bilanço aktif değerlerinin, bu kıymetlere katsayı tatbikinden sonra bulunacak net bilanço aktif değerlerinden indirilmesi suretiyle bulunur.

Net bilanço aktif değeri, ıktisadi kıymetlerin bilançonun aktifinde yazılı değerlerinden, pasifte yazılı amortismanın tenzili suretiyle bulunan miktarı ifade eder.

Bu değerın tespitinde, 320 nci maddenin son fıkrasına göre ayrılmış sayılan amortismanlar da fiilen ayrılmış kabul edilir.

4. a) Bilanço esasına göre defter tutan gelir vergisi mükellefleri (Kollektif, adi komandit ve adi şirketler dahil) bilançolarını yeniden değerlemeleri halinde, değer artışını pasifte özel bir fon hesabında tutarlar ve ıktisadi kıymetlerin değerlemeden önceki değerleri üzerinden amortisman ayırmaya devam ederler.

b) Kurumlar Vergisi mükellefleri, pasifte özel bir fon hesabında gösterilen değer artışının tamamını sermayelerine ilave edebilirler. Bu suretle sermayeye eklenen değer artışları, ortaklar tarafından işletmeye ilave edilmiş kıymetler olarak kabul edilir. Değerleme yapılan kuruma iştirak eden işletmelerin aktifinde, bu nedenle meydana gelen artışlar ise pasifte özel bir karşılık hesabında gösterilir ve bu karşılık sermayenin cüzül addolunur. Karşılık hesabında gösterilen değer artışı kurumlar tarafından sermayeye eklenebilir. Bu işlemler kâr dağıtım sayılmaz.

Amortismanına tabi sabit kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutan kurumlar, yeniden değerlendirilme yapıldığı hesap döneminin takip eden hesap döneminden itibaren sabit kıymetlerini yeni değerleri üzerinden itfa ederler. Şu kadar ki, gayrimenkuller yeniden değerlemeden önceki kıymetleri üzerinden amortismanına tabi tutulur.

5. Bankalar, yeniden değerlendirme neticesinde doğacak değer artışlarını, nakit karşılığı hisse senedi ihracı suretiyle sermaye artırımına gidilmesi ve taahhüt edilen pay bedellerinin ödenmesi şartıyla sermayelerine ekleyebilirler. Ancak, her yıl sermayeye eklenecek değer artışı, taahhüt edilen pay bedellerinin ödenen kısmına isabet eden miktarı aşamaz.

5/11/1981 tarihinden bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar sermayelerini artıran bankaların, sözkonusu sermaye artırımları ile ödenen pay bedelleri, bu bent uyarınca nakit karşılığı yapılmış sermaye artırımını olarak kabul ve ödenen pay bedellerine tekafüll eden değer artışları sermayeye ilave edilir.

6. Bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında tutulan değer artışları, Türk Ticaret Kanununun 422 nci maddesinin uygulamasında ödenmiş sermaye, Bankalar Kanununun uygulamasında ise ihtiyat addolunur.

7. Değer artışı fonu, sermayeye ilave dışında herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, bu işlemin yapıldığı dönemin kazancı sayılarak vergiye tabi tutulur.

8. Yeniden değerlemeye tabi tutulan ıktisadi kıymetlerin her birine isabet eden değer artışları ile bunların hesap şekilleri amortisman kayıtlarında müfredath olarak gösterilir.

9. Yeniden değerlemeye tabi tutulan ıktisadi kıymetlerin satışı halinde, bunlara isabet eden değer artışları aynen amortismanlar gibi muameleye tabi tutulur.

10. 31/12/1982 tarihli ilharbiyle yapılıcak değerlemede esas alınacak kutsay-
lar şunlardır :

1982 yılında aktifleştirilen amortismanına tabi sabit kıymetler için	1
1981 yılında aktifleştirilen amortismanına tabi sabit kıymetler için	2
1980 yılında aktifleştirilen amortismanına tabi sabit kıymetler için	3
1979 yılında aktifleştirilen amortismanına tabi sabit kıymetler için	4
1978 yılında aktifleştirilen amortismanına tabi sabit kıymetler için	5
1977 yılında aktifleştirilen amortismanına tabi sabit kıymetler için	6
1976 yılında aktifleştirilen amortismanına tabi sabit kıymetler için	7
1975 yılında aktifleştirilen amortismanına tabi sabit kıymetler için	8
1974 yılında aktifleştirilen amortismanına tabi sabit kıymetler için	9
1973 yılında aktifleştirilen amortismanına tabi sabit kıymetler için	10
1972 ve önceki yıllarda aktifleştirilen amortismanına tabi sabit kıymetler için	11

Yeniden değerlemeye ilişkin diğer hususları tespit etmeye, gelir ve kurumlar
vergisel mükellefleri için yukarıdaki esaslar dışına çıkan uygulamalar ile devir ve nevl
değiftirmeleri önleyici düzenlemeler getirmeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.

Kaldırılan Hüküm :

MADDE 16. — 210 sayılı Değerli Kâğıtlar Kanununa ekli Tablonun 14 num-
rah bendi kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 1. — Bu Kanunun 6, 7, 8 ve 9 uncu maddeleriyle Vergi Usul
Kanununun 313, 315, mükerrer 316 ve 318 inci maddelerinde yapılmış olan değişik-
likler 31/12/1982 tarihine kadar aktive giren iktisadi kıymetler için uygulanmaz.
Bunlar hakkında eski hükümlere göre amortisman ayrılmasına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 2. — Yeniden değerleme katsayısının (1) olduğu yılda ser-
maye artırımında bulunmuş olan kurumların yeniden değerleme yapmaları ve yeni-
den değerleme sonucu doğacak değer artırımlarını sermayelerine ilâve etmeleri zorun-
ludur. Ancak;

a) Mali bünyeleri güçlendirilmek amacıyla Hazine tarafından kurulan fonlar-
dan nakten veya mahsuben ödeme yapılan kurumlarda, fonlardan yapılmış veya ya-
pılacak olan ödemeler tutarında, değer artırımlarından, Hazine ronu ile Kurum ara-
sındaki anlaşma hükümleri saklı kalmak üzere, Hazineye karşılıksız hisse senedi ve-
rilir.

(1) Teminat olarak verilen bu hisse senetlerinin intifa hakkı, ikraz anlaşması
çerçevesinde, Hazine fonlarından verilmiş bulunan borç tamamen geri ödeninceye
kadar Hazineye aittir. Borç tamamen ödendikten sonra bu hisse senetleri kuruma
iade edilir.

b) Bu kurumlarda, Hazine payı ayrıldıktan sonra fon hesabında kalan değer
artırımın, bu hesapta tutulmasına veya sermayeye ilâvesi nedeniyle çıkarılacak hisse
senetlerinin, 31/12/1981 tarihindeki ortaklar ile sermayeye yeniden iştirak eden or-
taklar arasında tevziline dair usul, esas ve şartlar Maliye Bakanlığınca belirlenir.

Yürürlük :

MADDE 16. — Bu Kanun hükümleri 1/1/1983 tarihinden geçerli olmak üzere
yayını tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme :

MADDE 17. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(1) Bu bent 3094 s. Kanunla eklenmiştir.

4.1.1981 Tarihli ve 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
ile 21.1.1983 Tarihli ve 2791 Sayılı Kanunun
Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında
Kanun

Kanun No.3094
Kabulü: 4.12.1984

R.Gazete No.18603(Mük.)
R.G. Tarihi: 12.12.1984

MADDE 1. — 213 sayılı Vergi Usul Kanununa 205 sayılı Kanunla eklenen ve 2791 sayılı Kanunla değişik Geçici 11 inci madde aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yeniden değerlendirme

Geçici Madde 11. — Bilanço esasına göre defter tutan Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefleri (imtiyazlı şirketler ve dar mükellefler hariç; kolektif, adi komandit ve adi şirketler dahil) bilançolarına dahil amortismanla tabi iktisadi kıymetleri ve bu kıymetler üzerinden ayrılmış olup bilançolarının pasifinde gösterilen amortismanları, her hesap dönemi sonu itibariyle aşağıdaki şartlarla yeniden değerleyebilirler. Şu kadar ki, İktisadi Devlet Teşekküllerinin yeniden değerlendirme yapmaları zorunludur.

1. Değeri 5 000 lirayı geçmeyen iktisadi kıymetler, iktisadi kıymetlerin maliyet bedellerine eklenmiş bulunan kur farkları, sinema filmleri, alamet-i farika hakları, peştemallıklar, özel maliyet bedelleri, ilk tesis ve taazzuv giderleri, organizasyon, etüt ve arama giderleri ile mahiyetleri ve amortisman süre ve tarzları itibariyle bunlara benzeyen sair aktif kıymetler yeniden değerlendirme kapsamına girmezler.

2. Bilançonun aktifine dahil iktisadi kıymetler ve bu kıymetler için geçmiş yıllarda ayrılmış olan amortismanlar, yeniden değerlemenin yapılacağı yıla ait oran ile çarpılmak suretiyle yeniden değerlendirilir.

Kendilerine özel hesap dönemi tayin olunan mükellefler için, özel hesap döneminin başladığı takvim yılına ait oran esas alınır.

3. Yeniden değerlendirme neticesinde doğacak değer artışı, bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında gösterilir.

Değer artışı, amortismanla tabi iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmesinden önceki net bilanço aktif değerlerinin, bu kıymetlere yeniden değerlendirme oranının tatbikinden sonra bulunacak net bilanço aktif değerlerinden indirilmesi suretiyle bulunur.

Net bilanço aktif değeri, iktisadi kıymetlerin bilançonun aktifinde yazılı değerlerinden, pasifte yazılı amortismanın tenzili suretiyle bulunan miktarı ifade eder.

Bu değer in tespitinde, 320 nci maddenin son fıkrasına göre ayrılmış sayılan amortismanlar da fiilen ayrılmış kabul edilir.

4. a) Bilanço esasına göre defter tutan gelir vergisi mükellefleri (Kollektif, adi komandit ve adi şirketler dahil) bilançolarını yeniden değerlemeleri halinde, değer artışını pasifte özel bir fon hesabında tutarlar ve iktisadi kıymetlerin değerlemeden önceki değerleri üzerinden amortisman ayırmaya devam ederler.

b) Kurumlar Vergisi mükellefleri, pasifte özel bir fon hesabında gösterilen değer artışının tamamını sermayelerine ilave edebilirler. Bu suretle sermayeye eklenen değer artışları, ortaklar tarafından işletmeye ilave edilmiş kıymetler olarak kabul edilir. Değerleme yapılan kuruma iştirak eden işletmelerin aktifinde bu nedenle meydana gelen artışlar ise pasifte özel bir karşılık hesabında gösterilir ve bu karşılık sermayenin cüzü addolunur. Karşılık hesabında gösterilen değer artışı kurumlar tarafından sermayeye eklenebilir. Bu işlemler kâr dağıtımı sayılmaz.

Amortismanına tabi sabit kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutan kurumlar, yeniden değerlemenin yapıldığı hesap döneminden itibaren sabit kıymetlerini yeni değerleri üzerinden itfa ederler. Şu kadar ki bina, arsa ve araziler yeniden değerlemeden önceki kıymetleri üzerinden amortismanına tabi tutulur.

5. Bankalar, yeniden değerlendirme neticesinde doğacak değer artışlarını, nakit karşılığı hisse senedi ihracı suretiyle sermaye artırımına gidilmesi ve taahhüt edilen pay bedellerinin ödenmesi şartıyla sermayelerine ekleyebilirler. Ancak, her yıl sermayeye eklenecek değer artışı, taahhüt edilen pay bedellerinin ödenen kısmına isabet eden miktarı aşamaz.

5.11.1981 tarihinden bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar sermayelerini artıran bankaların, söz konusu sermaye artırımları ile ödenen pay bedelleri, bu bent uyarınca nakit karşılığı yapılmış sermaye artırımını olarak kabul ve ödenen pay bedellerine tekabül eden değer artışları sermayeye ilave edilir.

6. Bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında tutulan değer artışları, Türk Ticaret Kanununun 422 nci maddesinin uygulamasında ödenmiş sermaye, Bankalar Kanununun uygulamasında ise ihtiyat addolunur.

7. Değer artış fonu, sermayeye ilave dışında herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, bu işlemin yapıldığı dönemin kazancı sayılarak vergiye tabi tutulur.

8. Yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetlerin her birine isabet eden değer artışları ile bunların hesap şekilleri amortisman kayıtlarında müfredatlı olarak gösterilir.

9. Yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetlerin satışı halinde, bunlara isabet eden değer artışları aynen amortismanlar gibi muameleye tabi tutulur.

10. Her hesap dönemi sonu itibariyle yapılacak değerlemede esas alınacak yeniden değerleme oranı yeniden değerleme yapılacak yılın Ekim ayında (Ekim ayı dahil) bir önceki yılın aynı dönemine göre Devlet İstatistik Enstitüsünün Toplan Eşya Fiyatları Genel İndeksinde meydana gelen ortalama fiyat artışından yüzde on (% 10) indirildikten sonra kalan kısımdır.

Bu oran Maliye ve Gümrük Bakanlığınca her yıl Aralık ayının 15 inci gününe kadar Resmî Gazete ile ilân edilir. Devlet İstatistik Enstitüsünce belirlenen oranın yüzde on (yüzde on dahil) ve daha aşağı olması halinde o yıl için yeniden değerleme yapılmaz.

11. Her yılın yeniden değerleme oranı ancak o yıla ait değerlemede nazara alınabilir. Yeniden değerlemenin herhangi bir yıl yapılmamasından veya değerleme oranının düşük uygulanmasından dolayı daha sonraki yıllar geçmiş dönemlere ilişkin yeniden değerleme yapılamaz.

12. Hesap dönemi içinde aktife giren amortismanına tabi iktisadi kıymetler için aktife girdiği dönemi, yeniden değerleme yapılmaz.

Yeniden değerlemeyö ilişkili diğer hususları tespit etmeye, gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri için yukarıdaki esaslar dışına çıkan uygulamalar ile devir ve nevi değiştirmeleri önleyici düzenlemeler getirmeye Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

MADDE 2. — 21.1.1983 tarihli ve 2791 sayılı Kanunun Geçici 2 nci maddesinin (a) bendine aşağıdaki alt bent hükmü eklenmiştir.

Teminat olarak verilen bu hisse senetlerinin intifa hakkı, ikraz anlaşması çerçevesinde Hazine fonlarından verilmiş bulunan borç tamamen geri ödeninceye kadar Hazineye aittir. Borç tamamen ödendikten sonra bu hisse senetleri kuruma iade edilir.

MADDE 3. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Maliye ve Gümrük Bakanlığından :

**Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
Sıra No : 160**

4/1/1981 Tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu ile 21/1/1983 Tarihli ve 2791 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında 4/12/1984 Tarih ve 3094 Sayılı Kanun 12/12/1984 Tarihli ve Mükerrer 18603 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bu Kanunla yapılan değişiklikler ile Bakanlığımıza verilen yetkiye dayanılarak tespit edilen yeniden değerlendirme oranı aşağıda açıklanmıştır.

1. Anılan Kanun'un 1 nci maddesi ile 213 sayılı Vergi Usul Kanununa 205 sayılı Kanunla eklenen ve 2791 sayılı Kanunla değişik Geçici 11 inci madde değiştirilmiştir.

a) Geçici 11 inci maddenin birinci fıkrasında yapılan değişiklikte; bundan böyle yeniden değerlemenin, Maliye ve Gümrük Bakanlığınca yeniden değerlendirme oranı tesbit ve ilan edilen hesap dönemleri sonu itibarıyla uygulanabilmesi imkanı sağlanmıştır. Bilanço usulünde defter tutan Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefleri, maddedeki diğer şartları taşımaları halinde, yeniden değerlendirme oranı tesbit ve ilan edilen hesap dönemi sonunda bilançolarında kayıtlı amortismanına tabi İktisadi kıymetlerini isterlerse yeniden değerleyebileceklerdir.

Mükelleflerin yeniden değerlendirme yapıp yapmamaları kendi isteklerine bırakılmıştır. Ancak İktisadi Devlet Teşekküllerinin yeniden değerlendirme yapması zorunludur.

b) Maddenin ikinci bendinde, yeniden değerlemenin katsayı ile yapılması yerine, yeniden değerlendirme oranı ile yapılacağına ilişkin değişiklik yapılmıştır.

Mükellefler bundan böyle, hesap dönemi sonunda yapacakları yeniden değerlemelerde, Maliye ve Gümrük Bakanlığınca, değerlendirme dönemine ilişkin olarak tesbit ve ilan edilecek olan değerlendirme oranını esas alacaklardır. Kendilerine özel hesap dönemi tayin edilen mükellefler ise, özel hesap döneminin başladığı takvim yılına ait oranı esas alarak değerlendirme yapacaklardır.

c) Maddenin 4 üncü bendinin (b) alt bendinde yapılan değişiklikte; -gayrimenkul- ifadesi kaldırılarak gayrimenkuller yerine bina, arsa ve araziler denilmiştir, böylece gayrimenkul ifadesine açıklık getirilmiştir.

d) Maddenin 10 uncu bendinde, yeniden değerlendirme oranının nasıl tesbit edileceğine ilişkin düzenleme ile bu oranın, her yıl Aralık ayının 15 inci gününe kadar Maliye ve Gümrük Bakanlığınca, Resmî Gazete'de ilan edileceği hükmü yer almıştır.

Bu bent hükmünden de anlaşıldığı üzere; mükellefler değerlendirme oranının hesaplanması konusunda herhangi bir işlem yapmayacaklardır. Değerleme oranı Bakanlığınızca hesaplanarak ilan edilecektir. Mükellefler ilan edilen bu oranı yeniden değerlendirme oranı olarak hesaplamalarında kullanacaklardır.

Bu hükme dayanılarak 1984 yılına ait yeniden değerlendirme oranı, Bakanlığımızca yüzde otuzyedibuçuk (% 37,5) olarak tespit edilmiştir.

Buna göre, bilanço esasında defter tutan Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefleri (İmtiyazlı şirketler ve dar mükellefler hariç; kolektif, adi komandit ve adi şirketler dahil) yeniden değerlendirme kapsamına giren ve 31/12/1984 tarihli bilançolarının aktifine dahil iktisadi kıymetleri ve bu kıymetler için geçmiş yıllarda ayrılmış olan amortismanları yukarıda belirtilen oranla çarpmak suretiyle yeniden değerleyebilirler.

Kendilerine özel hesap dönemi tayin olunan mükellefler için özel hesap döneminin başladığı takvim yılına ait oran esas alınacağından, bu mükellefler yukarıda belirtilen oranı 1984 takvim yılı içinde başlayıp 1985 takvim yılı içinde kapatacak özel hesap dönemi bilançolarına uygulayabileceklerdir.

Normal hesap dönemine ve özel hesap dönemine tabi mükellefler, yeniden değerlendirme yapacakları dönemde aktife dahil ettikleri amortismanına tabi iktisadi kıymetler için yeniden değerlendirme yapmaları mümkün değildir.

e) Maddeye ilave edilen 11 inci bent hükmü ile, geçmiş yıllarda yeniden değerlendirme yapılmaması veya değerlendirme oranının düşük uygulanmasından dolayı, daha sonraki yıllar, geçmiş dönemlere ilişkin yeniden değerlendirme yapılamayacağı belirtilmiştir.

Örneğin, 1984 yılı için yüzde otuzyedibuçuk (% 37,5) olarak tespit edilen yeniden değerlendirme oranının mükellefçe yüzde yirmi (% 20) olarak uygulanması veya yeniden değerlendirme hiç yapılmamış olması halinde, 1984 yılını takip eden yıllarda, aradaki yüzde onyedibuçuk (% 17,5) luk farkın veya hiç değerlendirme yapılmaması nedeniyle belirtilen tam oranın kullanılması mümkün olamayacaktır. Diğer bir ifadeyle yeniden değerlendirme oranları ancak ait olduğu yıl için uygulanabilecektir.

f) Maddeye ilave edilen 12 nci bent ile, hesap dönemi içinde aktife giren amortismanına tabi iktisadi kıymetler için aktife girdiği dönem yeniden değerlendirme yapılamayacağı öngörülmektedir.

2. 3094 Sayılı Kanununun 2 nci maddesi ile 2791 Sayılı Kanununun Geçici 2 nci maddesinin (a) bendine alt bent hükmü eklenmiştir.

Bu hükme göre, Hazine tarafından kurulan fonlardan mali bünyelerini güçlendirmek amacıyla ödeme yapılan kurumlarca verilen hisse senetlerinin intifa hakkı, ikraz anlaşması çerçevesinde hazine fonlarından verilmiş bulunan borç tamamen geri ödeninceye kadar Hazineye ait olacak, borç tamamen ödendikten sonra bu hisse senetleri kuruma iade edilecektir.

Tebliğ olunur.

Maliye ve Gümrük Bakanlığından :

Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
Sıra No , 100

213 Sayılı Vergi Usul Kanununun 3094 sayılı Kanunla değişik geçici 11 inci maddesinin 10 uncu bend hükmüne göre; mükelleflerin her hesap dönemi sonu itibariyle yapacakları yeniden değerlemede esas alacakları oran, anılan Kanunun Bakanlığımıza tanıdığı yetkiye dayanılarak 1985 yılı için % 35,9 (yüzde otuz beş virgöl dokuz) olarak tesbit edilmiştir.

Yeniden Değerleme konusuna ilişkin usul ve esaslar daha önce yayınlanan Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğlerinde açıklanmıştır.

Tebliğ olunur.

Not - Konuya ilişkin olarak daha önce yayımlanan Genel Tebliğ No.ları: 151 ve 160'dır.

Maliye ve Gümrük Bakanlığında :

Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
Sıra No : 174

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 3094 sayılı Kanunla değişik geçici 11 inci maddesinin 10 uncu bend hükmüne göre; mükelleflerin her hesap dönemi sonu itibariyle yapacakları yeniden değerlemede esas alacakları oran, anılan Kanunun Bakanlığımıza tanıdığı yetkiye dayanılarak 1986 yılı için % 21,7 (yüzde yirmi bir virgöl yedi) olarak tesbit edilmiştir.

Yeniden Değerleme konusuna ilişkin usul ve esaslar daha önce yayınlanan Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğlerinde açıklanmıştır.
Tebliğ olunur.

Not - Konuya ilişkin olarak daha önce yayımlanan Genel Tebliğ No.ları: 151, 160 ve 166'dır.

Resmî Gazete: 11.12.1986 - 19308

T. E.
Yükseköğretim Kurumu
Dokümantasyon Merkezi